

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ KÜLTÜR YAYINI

1 KASIM 2023

Bütün Dünya

192297 SAYI: 2023 11

FIYATI: 28 TL

1881-1938

*“Yurtta Barış
Dünyada Barış”*

M. Atatürk

**“Yurtta Sulh,
Cihanda Sulh için Çalışıyoruz”**

**Seçim Beyannamesi
(20 Nisan 1931)**

CUMHURİYETİMİZ

100

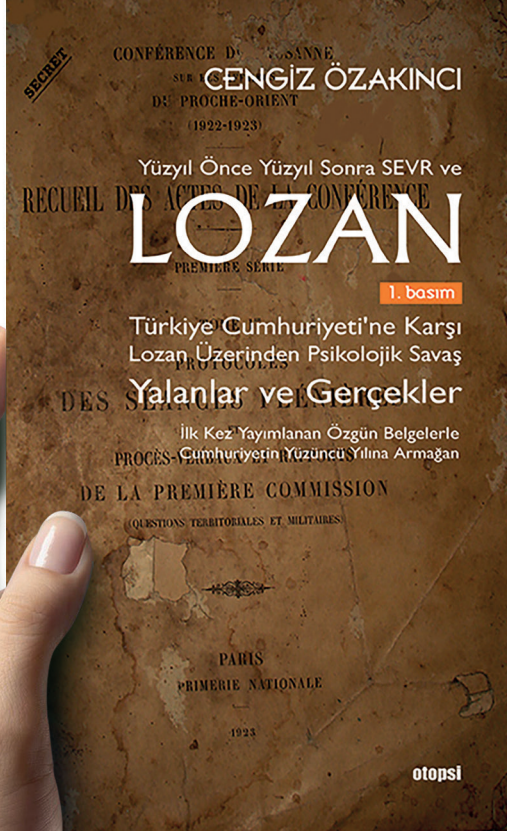
YAŞINDA

Yüzyıl Önce Yüzyıl Sonra SEVR ve LOZAN
Türkiye Cumhuriyeti'ne Karşı Lozan Üzerinden
Psikolojik Savaş

Yalanlar ve Gerçekler

İlk Kez Yayınlanan Özgün Belgelerle
Cumhuriyetin Yüzüncü Yılına Armağan

Otopsi Yayınları

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Bütün Dünya

2000

Başkent Üniversitesi

Adına Sahibi:

Prof. Dr. Mehmet Haberal

Anısal Yönetmen:

Mete Akyol

Yayın Genel Yönetmeni:

Ufuk Akyol

Görsel Yönetmen

ve Yayın Genel Yönetmeni

Yardımcısı:

Turgut Keskin

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Gülçin Orkut Akyol

Teknik Yapım Yönetmeni:

Faruk Güney

Yayın Danışmanı:

Yaşar Öztürk

Eğitim Danışmanı:

Dr. Fatma Ataman

Düzeltilme Sorumlusu:

Nükhet Alicikoğlu

Abone Servisi:

Hatice Taygan

*Bütün Dünya 2000 dergisi,
Başkent Üniversitesi'nin
kültür hizmetidir.*

Seçiciler Kurulu:

Prof. Dr. Nevzat Bilgin (Anısal Başkan)

Prof. Dr. Ahmet Mumcu

Prof. Dr. Solmaz Doğanca

Prof. Dr. Sevil Öksüz

Prof. Dr. Ender Varinlioğlu,

Prof. Dr. Okay Eroskay

Prof. Dr. Fuat Çelebioğlu,

Prof. Dr. Sedefhan Oğuz,

Prof. Dr. Levent Peşkiricioğlu,

Kaya Karan, İlhan Banguoğlu,

Ahmet Aydede, Ertan Karasu, Manuel Bilos

Sürekli Yazarlar:

Yahya Aksoy, A. Erdem Akyüz, Sabriye Aşır,

Nuray Bartoschek, Kaya Boztepe, Vahap Candan,

Ali Tekin Çam, Ömer Dedeoğlu, Dr. Cihangir Dumanlı,

Barbaros Eneç, Konur Ertop, Gürbüz Evren,

Dr. Murat Molu, Filiz Leloğlu Oskay, Cengiz Önal,

Cengiz Özakıncı, Dr. Tekin Özerterem, Yaşar Öztürk,

Necdet Pamir, Dr. Sezin San Sungunay, Reha Tartıcı,

İzlen Şen Toker, Cemal Türkmen, Necef Uğurlu,

Mehmet Ünver, Mustafa Yıldız, Berk Yüksel

Yönetim Merkezi:

10. Sokak No: 45, Bahçelievler, Ankara

Tel: (0312) 212 80 16

Faks: (0312) 212 31 33

İletişim Adresi:

Burhaniye Mah. Burhaniye Abdullah Ağa Cad. No:103

Üsküdar, 34662 İstanbul

Tel: (0216) 422 22 67

Abone Servisi:

Tel: (0541) 725 74 11

abone@butundunya.com.tr

Baskı: Sonsöz Gazetecilik Matbaa San. ve Tic. Ltd. Şti.

İvedik OSB. Mah. 1341 Cad. No:56 Yenimahalle / Ankara

Matbaa Sertifika No: 50737

Basım Tarihi: 26 / 10 / 2023

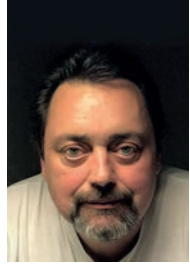
www.butundunya.com.tr • butundunya@butundunya.com.tr

3 Gelecek Endişesi*Dr. Ufuk Akyol***5****Prof. Dr. Mehmet Haberal Cumhuriyetin 100. Yılında Dünyayı Ankara'da Buluşturdu**

- 10 Prof. Dr. Haberal Hindistan Organ Nakli Derneği Kongresi'nde Onur Konuğuydu**
- 13 Dünyanın Huzuru İçin Atatürk Yolu** *Yahya Aksoy*
- 21 Kültür Adamı Atatürk** *Vahap Candan*
- 27 Atatürk ve İsmi Verilen Yerler** *Av. Ahmet Erdem Akyüz*
- 33 Saltanat Kaldırılmıştır** *Dr. Cihangir Dumanlı*
- 37 Ergenekon-Balyoz Kumpası ve 1928 Yavuz-Havuz Davası** *Cengiz Özakıncı*
- 44 "İlelebet Cumhuriyet" Sergisi**
- 47 Anadolu'daki Yabancı Subayların Tutuklanması Kararı** *Cengiz Önal*
- 51 Hakimiyeti Milliye Yazıları**
- 53 100 Yıl Önce Gazi'nin Kalbi Yorgundu** *Yaşar Öztürk*
- 59 İnsanlığın Karanlık Yüzü** *Nuray Bartoschek*
- 63 Mamudizm'e Karşı Savaşımın Komutanı: Recep Yazıcıoğlu** *Mete Akyol*

İÇİNDEKİLER

- 68 İngiliz Gambot Diplomasisi** *Prof. Dr. Cengiz Kuday*
- 71 ABD'nin Hesapları** *Gürbüz Evren*
- 76 Sıra Dışı İşler Tuhafliklar Yasaklar** *Necef Uğurlu*
- 83 Kim Çıkıyor Bu Savaşları** *Tayfun Yılmaz*
- 85 Osman Nevres** *Kaya Boztepe*
- 90 Bitmeyen Kavga** *Dr. Tekin Özerterem*
- 95 Hamas -İsrail Savaşı** *Necdet Pamir*
- 102 Umudumuz Gençlik** *Mehmet Ünver*
- 105 Je in' Apelle Menekşe** *Yılmaz Meriç*
- 112 Estetik Tıp** *Prof. Dr. Ali Barutçu*
- 114 Diyalogun Gücü** *Op. Dr. Murat Molu*
- 119 Göç** *Cemal Türkmen*
- 124 Suyun Hafızası** *Ali Tekin Çam*
- 131 Pandora ve Kutusu** *Berk Yüksel*
- 134 Oktoberfest** *İzlen Şen Toker*
- 139 Leeuwenhoek ile Mikrobiyolojinin Doğuşu** *Sabriye Aşır*
- 143 Yaşanan Değişim ve Dönüşümü Anlamak!** *Reha Tartıcı*
- 147 Neler Olmuyor ki Dünyada** *Dr. Sezin San Sungunay*
- 4 Beni Hatırlayınız**
- 20 İlk Dersimiz Türkçe**
- 58 Gözün Sözü**
- 118 Bilginizi Denetleyin**
- 146 Sudoku**
- 151 Çözümler**
- 152 Yarının Büyüklüğü**
- 154 Bulmaca**
- 156 Satranç**
- 158 Bize Gönderilen Kitaplardan**
- 160 Bir Fotoğraf Bin Sözcük**

Gelecek Endişesi

Gelecek endişesi, ergenliğinin sonuna yaklaşmış her gencin aklında sorular oluşturur. Doğal bir süreç olsa gerek; bir o kadar da gerekli.

O soruları cevaplamak için düşünen, plânları yapan genç sonunda kendine bir yol çizecektir.

Ancak, genç o sorulara bir türlü cevap bulamazsa endişe büyür, korku halini alır. Zaman ilerledikçe korku, cevapsızlıklar karşısında, paniğe dönüşür.

İşte o panik anı geldiğinde, doğup büyüdüğü, dostlarının, akrabalarının, toprakdaşlarının bulunduğu coğrafyayı terk edip, daha iyi, daha mutlu, huzurlu bir yaşam için, ekmeğe için yabancı bir toprakta, ayrımcılığa uğramayı, geri planda kalmayı ve sonunda olası bir yalnızlığı göze alıp, yeni bir düzen kurmaya cesaret edebiliyor o genç.

Bu, kişiyi bağrında hançerlerle tüm yaşamını geçirmeye zorlayacak ne ağır bir karardır. Giderken değil, gittikten 30-40 yıl sonra sormak lazım bunu o kişilere.

Devletin varlık amacı, eğitim, sağlık, güvenlik konularının yanı sıra, gençlerinin işte o gelecek endişesini korku ya da paniğe dönüşmeden gidermektir.

Bunu herkes hak eder!.. •

ufukakyol@butundunya.com.tr

Beni Hatırlayınız

ATATÜRK'ÜN BUGÜNÜ DE AYDINLATAN ÖZDEYİŞLERİ

Derleyen: GAZİ GÜDER

- “Beni görmek demek mutlaka yüzümü görmek değildir. Benim düşüncelerimi, benim duygularımı anlıyorsanız bu yeter.”
- “Benim naziz vücudum bir gün toprak olacaktır. Fakat Türkiye Cumhuriyeti ebediyen payidar kalacaktır.”
- “Milletimi şimdiye kadar söylediğim sözlerle ve hareketlerimle aldatmamış olmakla gurur duyuyorum.”
- “Büyüklik odur ki kimseye iltifat etmeyeceksin, hiç kimseyi aldatmayacaksın. Memleket için gerçek ülkü ne ise onu görecek ve o hedefe yürüyeceksin. Herkes senin aleyhinde bulunacaktır, seni yoldan çevirmeye çalışacaktır. İşte sen burda direneceksin. Önünde sonsuz engeller yığılacaktır. Kendini büyük değil, küçük, araçsız hiç telakki edecek, kimseden yardım gelmeyeceğine inanarak bu engelleri aşacak, ondan sonra sana büyüksün derlerse bunu diyenlere güleceksin.”
- “Doğudan şimdi doğacak olan güneşe bakınız. Bugün günün ağardığını nasıl görüyorsan, uzaktan bütün doğu milletlerinin de uyanışlarını öyle görüyorum. Bağımsızlık ve egemenliklerine kavuşacak olan çok kardeş millet vardır. Sömürgecilik ve emperyalizm yer yüzünden yok olacak ve yerlerine milletler arasında hiç bir renk, din ve ırk farkı gözetmeyen yeni bir ahenk ve işbirliği çağı hakim olacaktır.”
- “Yeni Türk devletinin, genç Türk Cumhuriyeti’ nin temeli burada atıldı. Bu meydana akan Türk kanları, bu gökte dolaşan şehit ruhları, devlet ve cumhuriyetimizin sonsuz bekçileridir.”
- “Ey yükselen yeni kuşak, gelecek sizindir. Cumhuriyeti biz kurduk, onu yükseltecek ve yaşatacak olan sizsiniz.”

K Atatürk

Prof. Dr. Mehmet Haberal Cumhuriyetin 100. Yılında Dünyayı Ankara'da buluşturdu

Başkent Üniversitesi Kurucusu Prof. Dr. Mehmet Haberal, cumhuriyetimizin 100. yılında, dünyanın dört bir yanından yüzlerce bilim insanının başkent Ankara'da bir araya geldiği Uluslararası Cerrahi ve Yanık Kongresi'ne ev sahipliği yaptı. İki gün devam eden bilimsel

kongreye, 15 ülkeden 200'ün üzerinde bilim insanı katıldı.

Prof. Dr. Mehmet Haberal'ın kurucusu olduğu Türkiye Yanık ve Yangın Afetleri Derneği ile Ortadoğu Yanık ve Yangın Afetleri Derneği öncülüğünde, Amerikan Cerrahlar Koleji Türkiye Bölümü'nün desteği »

Uluslararası Cerrahi ve Yanık Kongresi'ne 15 ülkeden 200'ün üzerinde bilim insanı katıldı.

ile düzenlenen Uluslararası Cerrahi ve Yanık Kongresi, Kızılcahamam Patalya Termal Otel'de 12-13 Ekim 2023 tarihlerinde gerçekleştirildi. Prof. Dr. Haberal'ın ev sahipliği yaptığı kongreye katılmak üzere

ülkemize gelen 15 ülkeden 200'ün üzerinde bilim insanı, Cumhuriyetimizin 100. yılında başkent Ankara'da bulundu.

Kongrenin ilk gününde açılış konuşmasını yapan Başkent Üniversitesi Kurucusu Prof. Dr. Mehmet Haberal, cumhuriyetimizin 100. yılına vurgu yaptığı konuşmasında, kongreye katılan tüm meslektaşlarına teşekkür etti. Prof. Dr. Haberal, kısa süre önce yaşamaya veda eden Prof. Dr. Fortunato Benaim'i de anarak,

Prof. Dr. Haberal, kısa süre önce yaşamaya veda eden Prof. Dr. Fortunato Benaim'i and

Prof. Benaim'i yitirmekten duyduğu üzüntüyü dile getirdi.

Daha sonra bilimsel sunumunu yapan Prof. Dr. Haberal, yanık vakalarının tüm toplumu ilgilendiren yönüne dikkat çekerek, *“Tıpta her şey sadece hasta ve hekim arasında değildir, aynı zamanda toplumu da ilgilendirmektedir. Tıpkı yanık gibi. Bu sıkıntılı durum her an, her yerde başınıza gelebilir. Bunu önlemek ve tedavi etmek için çalışmaktayız. İlk görevimiz toplumu bu konuda bilgilendirmektir.*

Başkent Üniversitesi olarak, Ankara’da yanık ve yangın afetleri tedavi ünitelerimiz bulunmakta. İstanbul’da, Konya’da, İzmir’de ve Adana’da da hastanelerimiz var. Her zaman söylediğim gibi, her

hastanenin yanık tedavisine ayrılmış en az üç yatağı olmalıdır. Çünkü yanık vakaları her yerde olabilir. Bununla birlikte, her doktorun mutlaka yanık tedavisi bilgisi olmalıdır. Aslında sadece doktorların değil tüm halkın bir yanık vakasında ne yapılacağı gerektiğini bilmesi gerekmektedir.

Örneğin elektrik yanıkları çok ciddi yanıklardır ve kalıcı doku kaybına sebep olabilmelerinden ötürü bu tür yanıklarla karşılaşıldığında ne yapılacağını bilmek hayati önem taşımaktadır.” dedi.

Prof. Dr. Mehmet Haberal, 1979 yılında kurduğu Türkiye Yanık ve Organ Nakli Derneği ile 1999’da kurduğu Orta Doğu Yanık ve Yangın Afetleri Derneği’nin çalışmalarına da değindi.

Prof. Haberal:
Başkent Üniversitesi olarak, Ankara’da yanık ve yangın afetleri tedavi ünitelerimiz bulunmakta. İstanbul’da, Konya’da, İzmir’de ve Adana’da da hastanelerimiz var.

Prof. Dr. Folke Sjöberg

Prof. Dr. Carlos A. Pellegrini

Kongrenin açılış seremonisinde, İsveç'ten Uluslararası Yanık Derneği Başkanı Prof. Dr. Folke Sjöberg ile Amerika Birleşik Devletleri'nden, Amerikan Cerrahlar Koleji eski başkanı Prof. Dr. Carlos A. Pellegrini de birer konuşma yaptılar.

Ardından kongrenin bilimsel oturum programı çerçevesinde, Amerika Birleşik Devletleri'nden Prof. David George Greenhalgh

deratörlüğünü yaptığı, ABD'den Prof. David Greenhalgh, Mısır'dan Amr Mabrouk ve Japonya'dan Rei Ogawa'nın konuşmacı olduğu oturumda "Hipertrofik Skar ve Keloid" ele alındı.

Kongrenin ilk gününün ikinci oturumunda ise ABD'den Prof. Dr. David N. Herndon ilk sunumu yaptı. Ardından Lübnan'dan

"Yanık Sonrası Sepsisten Kurtulma Kampanyası"nı konu alan sunumunu yaptı. Prof. Dr. Haberal da soru ve görüşleriyle sunumlara katkı verdi. Hindistan'dan Prof. Rajeev B. Ahuja'nın mo-

Kızılcahamam Patalya Termal Otel'de 2 gün süren kongrede, bilim insanları yanık alanındaki son gelişmeleri, araştırmaları ve yenilikleri paylaştı.

15 ülkeden 200'ün üzerinde bilim insanının katıldığı Uluslararası Cerrahi ve Yanık Kongresi'nde 14 sözlü, 17 poster sunum yapıldı.

Prof. Dr. Marwan Masri de “Cilt Yanıklarında Kök Hücre Tedavisi”ndeki gelişmeleri anlattı. İlk günün son oturumunda Şili, Mısır, Çin ve Türkiye’den bilim insanları ülkelerindeki gelişmeleri ve yanık alanındaki son araştırmaları sunumlarıyla aktardılar.

Kongrenin ikinci gününde de Şili, Mısır, Japonya, Brezilya, Çek Cumhuriyeti, Rusya, Amerika Birleşik Devletleri ve ülkemizden bilim insanları sunumlarını katılımcılarla paylaştılar ve yanık tedavisi

alanındaki gelişmeleri ele aldılar. Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi Plastik ve Rekonstrüktif Cerrahi Anabilim Dalı ekibinin, yapay zeka tarafından seslendirilen sunumu da ilgiyle takip edildi.

Kongrenin kapanış konuşmasını yapan Prof. Dr. Mehmet Haberal, kongreye katılan ve sunumlarıyla katkı veren tüm meslektaşlarına teşekkür etti ve cumhuriyetimizin 100. yılında, konuk bilim insanlarını başkent Ankara’da ağırlamaktan duyduğu memnuniyeti dile getirdi.

Son derece verimli geçen ve başarıyla tamamlanan Uluslararası Cerrahi ve Yanık Kongresi’nin kapanışında, Prof. Dr. Mehmet Haberal konuk bilim insanlarıyla anı fotoğrafı çekti.

Dünyanın dört bir yanından kongreye katılan bilim insanları, Türkiye Cumhuriyeti’nin 100. yılında Türkiye’de olmaktan duydukları mutluluğu dile getirerek, Prof. Dr. Haberal’a teşekkür ettiler. •

Prof. Dr. Haberal Hindistan Organ Nakli Derneği Kongresi'nde Onur Konuğuydu

Başkent Üniversitesi Kurucusu Prof. Dr. Mehmet Haberal, Hindistan Organ Nakli Derneği'nin 33. Bilimsel Kongresi'ne onur konuğu olarak katıldı.

Başkent Üniversitesi Kurucusu Prof. Dr. Mehmet Haberal, Hindistan'ın Batı Bengal eyaletinin başkenti Kalküta'da düzenlenen Hindistan Organ Nakli Derneği'nin (ISOT) bilimsel kongresine onur konuğu olarak katıldı.

5-8 Ekim 2023 tarihlerinde gerçekleştirilen ve yaklaşık bin 500 bilim insanının katıldığı kongre için gittiği Hindistan'da meslektaşlarının yoğun ilgi

gösterdiği Prof. Dr. Mehmet Haberal, ilk oturumdaki konuşmasında, Türkiye’deki organ nakli sürecini katılımcılarla paylaştı. Hindistan Organ Nakli Derneği’ni kongre için tebrik eden Prof. Dr. Haberal, tüm meslektaşlarını 2024 yılında İstanbul’da ev sahipliği yapacağı Dünya Organ Nakli Derneği’nin 30. Uluslararası kongresine de davet etti.

Daha sonra katılımcılardan gelen soruları yanıtlayan Prof. Dr. Mehmet Haberal, organ bağışı ve organ nakli turizmine yönelik de önemli mesajlar verdi.

Prof. Dr. Haberal, *“Dünya genelinde kadavradan organ naklinin*

Prof. Dr. Mehmet Haberal ilk oturumdaki konuşmasında organ nakli sürecini paylaştı.

Prof. Dr. Haberal, Hindistan Organ Nakli Derneği'nin 33. kongresinin onur konuğuydu.

artırılmasını cesaretlendir-meliyiz.” dedi.

Konuşma-sının ardından Prof. Dr. Mehmet Haberal'a, organ naklindeki öncü rolü, bölgeye katkıları ve başarıları nedeniyle Hindistan Organ Nak-

li Derneği'nin (ISOT) özel olarak hazırladığı ödül ve anı armağanları takdim edildi.

Dernek, 30. yılında da tarihinde ilk kez, Prof. Dr. Haberal'a onursal üyelik payesi vermişti.

Düşler ve Düşünceler
Yahya Aksoy

Dünyanın Huzuru İçin Atatürk Yolu

“Eğer devamlı barış isteniyorsa, insan kitlelerinin durumlarını iyileştirecek uluslararası tedbirler alınmalıdır. İnsanlığın tümünün refahı, açlık ve baskının yerine geçmelidir. Dünya vatandaşları haset, açgözlülük ve kinden uzaklaşacak bir şekilde eğitilmelidir.”

Atatürk »

L. Kinross'un ifadesi gibi, *“Bir çok dünya lideri Atatürk'ü kendilerine bir simge ve örnek olarak almışlardır.”*¹

Çinli tarihçi Chang Chun'in ifadesiyle, *“Mustafa Kemal Türkiye'nin kalbidir. O, yıpranmış bir halktan kuvvetli ve milliyetçi bir millet yaratmış ve eski imparatorluk rejimini yıkarak halifeliği kaldırarak demokratik temeller üzerinde yepyeni bir Türkiye kurmuştur.*

Yüksek karakteriyle herkesi kendine sevdirmiş, enerjisiyle herkesi kendine inandırmış kuvvetli bir liderdir.”

*“Modern Türkiye'nin kurucusu ve ilk Cumhurbaşkanı büyük lider Mustafa Kemal Atatürk'ün hatıralarının ışığı altında Türk ve Japon milletlerinin bundan sonra da karşılıklı anlayış içinde, Atatürk zamanından beri var olan dostluğu, iki ülke arasındaki ilişkileri daha da sıklaştırmak suretiyle geliştireceklerine inanıyorum.”*²

1929'da “dünya buhranı” diye adlandırılan büyük ekonomik ve sosyal krizin gölgesinde, *“Rumeli can veriyor yok mu ilaç?..”* dediği Balkanlar'da barış ve işbirliği için,

Lord Kinross

1934'te imzalandı. Arnavutluk, İtalya'nın baskısı nedeniyle, Bulgaristan da, öteki Balkan ülkeleri ile arasında toprak anlaşmazlığı olduğu için katılmadı. Daha sonra 31 Temmuz 1938'de Atatürk,

Chang Chun

Selanik'te Balkan ülke temsilcileri ile bir araya geldi ve Bulgaristan'la “Balkan Antantı Mutabakatı” imzalandı.³

Asya'da barış için İran'ın başkenti Tahran'daki Sadabat Sarayı'nda İran, Irak, Afganistan ve Türkiye arasında hem bölgesel barışı güçlendirmek hem de ortak adımlar ve işbirliğini geliştirmek için Sadabat Paketi kuruldu.

Çinli filozof ve komutan **Sun Tzu** tarafından yüzyıllar önce yazılmış “Savaş Sanatı” eserinde ifade edilen görüşler, geçmiş ve gelecek asırlara damgasını vuran Atatürk'ün uygulamaları ile örtüşmekte:

“Bilgili yönetim en iyi

kılavuzdur. / İnsanlara iyilikle, güvenle ve adaletle yaklaşsanız hepsi de aynı düşüncüyle, size severek itaet ederler. Zor durumlarda hissedilen neşe, insanlara ölümü bile unutturur. / Önderler insancıl ve adil olurlar. Önder halkının iyi ve kötü gününü paylaşsarsa, askerler de sadık olur ve doğal olarak kendileriyle önderin çıkarlarını paylaşırlar.” ⁴

Türk kültürünün temel taşı ve hoşgörüdür. **Uluslararası Hoşgörü Kongresi** (12 Haziran 1995-Antalya) Sonuç Bildirgesi'nin ilk maddesi şöyle demekte: “Aslında dinler, siyasi rejimler, ideolojiler, insanlığın mutluluğunu, evrensel barış içinde yaşamasını öngörür..”

“Yurtta barış dünyada barış” diyen ve tüm kıtalarda adı yaşıatılan tek lider Mustafa Kemal Atatürk'tür: **Meksika La Reforma** caddesi üzerinde, **Albay, Batı Avustralya, Astana Küba, Wellington, Yeni Zelanda, Azerbaycan Nahçıvan, Kazakistan, Japonya, Budapeşte, Macaristan, Kırgızistan Bişkek Çolpan Ata, ABD**

Sun Tzu

“Türkiye Cumhuriyeti'nin kucusu, ülkesinin fedakâr ve sadık hizmetkârı, bir başka benzeri olmayan kahraman, insanlık idealinin canlı timsali. Bütün hayatını Türk milletine adanmış, millette kendi ruhunu, ateşini vermiştir. Hatırası milletinin ruhunu ateşli tutan sönmez bir meşale olarak yaşamaktadır.” ⁵

Yazar **H. Melzig**'in ifade ettiği gibi, “**Mustafa Kemal**’in açık ve çelişkisiz bir dünya görüşü vardı.

Herbert Melzig:
“Mustafa Kemal’in açık ve çelişkisiz bir dünya görüşü vardı. Parlak zekâsı, tarih olaylarını en iyi olarak değerlendirmeyi biliyordu. O esinlerini özverili, gözü pek Türk halkının vicdanından alıyordu.”

Parlak zekâsı, tarih olaylarını en iyi olarak değerlendirmeyi biliyordu... O esinlerini özverili, gözü pek Türk halkının vicdanından alıyordu.” ⁶

Tam bağımsızlık yolunda düşünce ve eylem önderi ve sömürgecilere karşı ilk devrimi yapmış asker olarak kabul edilen Mustafa Kemal Atatürk, dünyaya örnek lider olarak kabul edilmiş ve 24 Mart 1923 tarihli Time dergisine ilk kez kapak olmuştur. **Venizelos**, onu Nobel Barış Ödülü’ne aday göstermiştir:

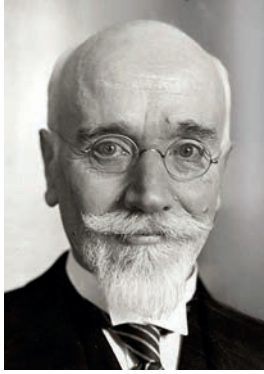
“...Bir milletin hayatında bu kadar kısa bir süre içinde böylesine köklü bir değişime nadir vuku bulmuştur... Millet tümüyle çağdaş uygarlıkların önünde

yer almak için şevk ile ilerleme yolunda bir atılım yapmıştır... Barışı takviye hareketi yeni ve seçkin Türk devletine bugünkü görüntüsünü veren tüm iç reform hareketleriyle birlikte yürümüştür... Barışın medyun olduğu bu kıymetli katkının sahibi kişi Türkiye Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa’dır... Mustafa Kemal Paşa’yı Yüksek Nobel Barış Ödülü için aday göstermekle şeref kazanırım. Üstün saygı ve hürmetlerimin kabulünü rica ederim Bay Başkan.” ⁷

Fransa eski başbakanı **Edouard Herriot** (1933)’un “*Ona nasıl hayran olmayayım ?.. Dehanızın*

büyük eseri lâik bir Türkiye yaratmak olmuştur;” dediği Atatürk, laik Türkiye Cumhuriyeti’ni kültür, bilim ve akıl temelinde kurmuştur.

Atatürk’ün düşünce yapısının, gerçeklere dayanan, bireyi ve toplumu yüceltmeye yönelik özgürlük ve çağdaşlık eksenini etrafında geliştirdiği görülmür. Dehasının ve başarısının kaynağında yatan, araştırmacı, sorgulayıcı, akılcı ve bilimsel kavramlara dayalı düşünce yapısı yol gösterici olmuştur. Prof. **A. Mumcu**’nun ifadesiyle, “*Türk tarihinde gerçek akılcılık çağını başlatan insandır.”*

Eleftherios Venizelos

Prof. Gürkan’ın dediği gibi, “*Gençlik yıllarından beri kafasında modern bir toplum ve devlet geliştiren Mustafa Kemal, bunu köklü devrimlerle gerçekleştirmek istedi.”* ⁸

Önyargı ve inançların etkisinden uzak, “*Tarih yazmak, tarih yapmak kadar önemlidir.”* diyen Atatürk, ülkemizin ve dünyanın gerçeklerini ufku sonsuz bir önder olarak gören ve söylemekten çekinmeyen doğrulara bağlı bir önderdir. Söylevleri ve uygulamaları bunun örnekleriyle doludur. Eğitime öncelik vererek öğretmenlerden, “*Düşüncesi özgür, vicdanı özgür, kültürü özgür kuşaklar yetiştirmelerini*” istemiştir.

Gazi Mustafa Kemal başkanlığında Bakanlar Kurulu’nun 11.11.1928 tarihli toplantısında,

Millet Mektepleri Talimatnamesi kabul edildi. Resmi Gazete'nin 24 Kasım 1928 tarih ve 10481 sayılı nüshasında yayımlandı. Talimatnamede, TBMM tarafından kabul edilen yeni Türk harflerinin, kısa bir zamanda ve kolay surette her ferdin ve büyük halk kitlelerinin süratle okur yazar hale getirmek maksadı ile her Türk vatandaşının üye olarak kabul edildiği, "Millet Mektepleri Teşkilatı" kuruldu. Teşkilât talimatnamesinin 4. Maddesi: Bu teşkilatın reisi umumiliğini ve Millet Mektebi'nin Baş Muallimliğini Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Hz. kabul buyurmuşlardır. 24 Kasım Türkiye'de Öğretmenler Günü olarak kutlanmaktadır. Tüm öğretmenlerin sorunlarının öncelikle giderilmesi temennisiyle bu anlamlı günlerini kutluyoruz.

Kavram kargaşasından arınmış, bilgidin bilince ulaşmış uygulamaları, gerçekçi, duru ve akılcı, düşünceleri, tarih ve toplum bilgisi ile yol gösterici, araştırmacı, sorgulayıcı, neyi, nasıl ve ne zaman yapacağını bilen kararlı bir uygulayıcı, karanlıkları aydınlatan bir önder olan Atatürk için **G. Duhamel** şöyle demekte:

"...Mustafa Kemal, bütün insanlığın içinde çirpindiği uygarlık bunalımının temel sorununa, yani çağdaş bilimin sağladığı, güçlü teknolojinin

nasıl kullanılacağı sorununa en geçerli yaklaşımı getirdi."

"Türklüğümüzü bütün asaleti ve tarihi ile tanımak ve tanıtmak şarttır." diyerek TTK ve TDK'yı kuran Atatürk, bilim ve demokrasinin temel kaynağını teşkil eden "sorgulama ve sorgulanmaya açık olma" ilkeleri ışığında önderlik ve yöneticilikte, askeri, siyasi, sosyal, kültürel, ticari ve ekonomik tüm alanlarda düşünceleri ve uygulamaları dünya insanlığı için örnek teşkil edecek değerdedir. Tarihe geçen ayrıntılar bize ışık tutarlar.

11 Kasım 1938... Atatürk'ün naaşı, İslam Tetkikleri Enstitüsü direktörü Ordinaryüs Profesör Mehmet Şerafettin Yaltkaya'nın nezaretinde yıkandı. Başbakan Celal Bayar'ın talimatıyla, **Profesör Lütfi**

Georges Duhamel

Aksu tarafından tahnit işlemi yapıldı... Kurşun galvanizli tabuta yerleştirildi, kapağı kapatıldı, gül ağacından yapılmış tabuta yerleştirildi, onun da kapağı kapatıldı, üzerine Türk Bayrağı örtüldü.

15 sene sonra Anıtkabir tamamlandı. Atatürk'ün ebedi istirahatı için, Anıtkabir'deki son kontroller, inşa-

at başmühendisi **Sabiha Rifat Gürayman** tarafından yapıldı. 8 Kasım 1953, saat 23 suları Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi histoloji kürsüsü başkanı **Profesör Kamile Şevki**

Mutlu'nun ev telefonu çaldı. Arayan, Ankara valisiydi. *“Atatürk'ün tabutunun açılması ve tahnit işleminin çözülmesi için, hükümet tarafından kendisinin görevlendirildiğini”* bildirdi.

9 Kasım 1953, saat 07. 30...

Profesör Kamile Şevki Mutlu, Etnografya Müzesi'nde, geçici kabirden çıkarılan ve katafalkın üzerine konulan gül ağacı tabutun önündeydi... Saygı duruşu yapıldı. 15 sene önce Dolmabahçe Sarayı'ndaki yatağında uyur gibiydi. Ne bozulma, ne kokuşma vardı. İki sene önce rahmetli olan Profesör Lütfi Aksoy'un tahniti son derece başarılıydı. Profesör Kamile Şevki Mutlu, Atatürk'le yüz yüzeydi. Yanağına dokundu, okşadı. O an neler hissetti dersiniz... Hatıralarında anlatıyordu. *“Bir an için sanki konuşacakmışız gibi hissettim.”* diyecekti. Salonunda derin sessizlik hakimdi, duygular darmadağındı. Atatürk'ün naaşı kurşun tabuttan çıkarıldı, dualarla kefenlendi, ceviz ağacından yapılan yeni tabuta konuldu, Türk bayrağıyla örtüldü, yarın Anıtkabir'de toprağa verilmek üzere, generaller tarafından ihtiram nöbetine başlandı...

Bu milletin yetiştirdiği en büyük insan, vefat ettiğinde bir erkeğe, toprağa verileceği zaman, bir kadına emanet edilmişti. Çünkü... 1938'de Atatürk'ün naaşını emanet edebileceğimiz en yetkin kişi bir erkek iken, 1953'te bir kadındı. Çünkü kadınlar Atatürk devrimleri sayesinde, sadece 15 sene gibi kısa sürede, erkeklerin önüne geçmeyi başarmıştı....

Kamile Şevki, 1924'te İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne girdi, 1930'da mezun oldu. O tarihe kadar kadın hekimlere kamusal görev

Prof. Kamile Şevki Mutlu

verilmiyordu, Sağlık Bakanlığı ilk kez 1930 mezunu kadın hekimlere kadro verdi, Kamile Şevki patoloji asistanı oldu. 1931'de Milli Tıp Türk Kongresi'ne tek başına bildiri sundu, bu bildiri kadın hekimlerimiz adına “ilk”ti. Türkiye'nin ilk kadın patoloji uzmanı oldu. Türkiye'nin ilk kadın tıp profesörü oldu. Türkiye'nin ilk elektron mik-

roskopu laboratuvarı, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde, Kamile Şevki'nin yönetimindeki histoloji kürsüsünde kuruldu. Ankara Üniversitesi Senatosu'nda ilk kadın öğretim üyesi oldu. Bugün bile hâlâ

kendi adıyla anılan, böbreküsti beziyle alakalı “Şevki Metodu”nu geliştirdi. 1987’de rahmetli oldu. En başından, en sonuna kadar, Atatürk devrimlerinin eseri idi, Cumhuriyet kadınıydı.

Sabiha Rıfat, 1927’de, bugünkü adıyla İstanbul Teknik Üniversitesi’ne girdi, o sene ilk defa kız öğrenci kabul eden üniversitenin, ilk kız öğrencisiydi. 1933’te mezun oldu, Türkiye’nin ilk kadın inşaat mühendisi oldu. TBMM binası dahil, sayısız önemli projeye imza attı. Fenerbahçe’nin ilk kadın voleybolcusuydu. Ve, bu konuda da erkeklerden daha başarılıydı. Üniversite öğrencisiyken, o tarihlerde karma oynanan, beş erkek ve bir kadından oluşan, İstanbul şampiyonu olan Fenerbahçe voleybol takımının kaptanıydı. 2003’te rahmetli oldu. Çocuğu olmamıştı, tüm servetini şehit çocuklarının eğitimine bağışladı. Ta en başından, en sonuna kadar, Atatürk devrimlerinin eseri idi, Cumhuriyet kadınıydı... 10 Kasım’ı anlayabilmek için, 11 Kasım’a bu açıdan bakmak lazım. Atatürk varsa, kadın vardır. Kadın varsa, Atatürk vardır... (alıntı)

10 Kasımlar, her alanda dünyaya örnek Başöğretmen Atatürk’ü anma, anlama ve anlatma günüdür.

Büyük önderin günlere,yıllara ve asırlara sığmayan insanlık hizmetleri,aydınlık düşünceleri, evrensel fikirleri ve devrimleri ulusal ve uluslararası her ortamda dile getirilmeli ve vurgulanmalıdır. Dünyanın barış ve denge içinde, kalkınması ve huzuru Atatürk yolunu izlemesi ile olanaklıdır..

"Atatürk, uluslararası anlayış ve barış yolunda çaba harcayan üstün bir kişidir. Olağan üstü bir devrimcidir. Sömürgecilik ve emperyalizme karşı savaşan ilk önderidir. İnsan haklarına saygılı, dünya barışının öncüsüdür. İnsanlık arasında hiçbir din, dil, ırk ve cinsiyet gözetmeyen, bir uyum ve işbirliği çağının doğacağına

Sabiha Rıfat

inanın eşsiz bir devlet adamıdır." kararı ile UNESCO’nun duyurduğu Atatürk’ü anma, anlama ve anlatma günleri olan 10 Kasım’lar bütün dünyada Atatürk günüdür. 100. yılına erişen ve sonsuza dek yücecek Cumhuriyetimizin kurucusu dünya lideri Atatürk’ü rahmet, minnet ve özlemle anıyoruz. •

yahyaaksoy@butundunya.com.tr

1- Atatürk, Bir Milletin Yeniden Doğuşu yazar İng. L. Kinross, / 2-Hayato İkedo, Japon Başbakanı (Cumhuriyet,10.11 1963) / 3- Dünya lideri Atatürk, M. Balbay, hk, s.129 / 4- Sun Tzu, Savaş Sanatı,Yakamoz y. s. 64 / 5- Savaşın ve barışın kahramanı Dünya Lideri Atatürk, M. Balbay, s. 225-226 / 6- Herbert Melzig-Özgürlük Savaşı ve Mustafa Kemal (Almanya) / 7-12 Ocak 1934-E.K. Venizelos. / 8- Prof. Dr. E. Safa Gürkan, Cumhuriyet’in 100 ismi, Büyük Devrimin Portreleri, Mundi y. s. 63.

Hazırlayan:
YİĞİT EREN GÜNEY

İlk Dersimiz: Türkçe

Bu ay köşemizi dilimizde yer etmiş yabancı sözcüklerin karşılıklarına ayırdık. Bilginizi sınavın.

1 Agresif (Fr.)

- a-Atak
- b-Etmen
- c-Eşzaman
- d-Saldırgan

2 Reel (Fr.)

- a-Gerçek
- b-Büyük, geniş
- c-Destekleyici
- d-Dolaşım

3 Komplo (Fr.)

- a-Kavrama
- b-Tuzak
- c-Dağıtıcı
- d-Karıştııcı

4 İnisiyatif (Fr.)

- a-Hoş koku
- b-Yansıtıcı
- c-Üstünlük
- d-Taslak

5 Change (İng.)

- a-Özgül
- b-Para değişimi
- c-Çözümleyici
- d-Seçenek

6 Anons (Fr.)

- a-Dolu, tam
- b-Duyuru
- c-Gösterişli
- d-Sürelî

7 Aktivite (Fr.)

- a-Ayarlama
- b-Sıra dışı
- c-Verimli
- d-Ektinlik

8 İlegal (Fr.)

- a-Karmaşa
- b-Yasa dışı
- c-Yaratım
- d-Nesnel

9 Natürel (Fr.)

- a-Doğal
- b-Görünüm
- c-Değişken
- d-Edilgen

10 Komisyon (Fr.)

- a-Tanıtım
- b-Alt kurul
- c-Gerçeklik
- d-Süreç

11 Pasif (Fr.)

- a-Yapıcı
- b-Uyum
- c-Edilgen
- d-Dayatma

12 Nominal (Fr.)

- a-İlginç
- b-Saymaca
- c-Şenlik
- d-Çarpıcı

13 Kreatör (Fr.)

- a-Ayaküstü
- b-Uzman
- c-Donanım
- d-Yaratımcı

14 Filtre (Fr.)

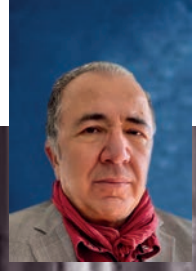
- a-Süzgeç
- b-Onarım
- c-Bölüm
- d-Öznel

15 Profil (Fr.)

- a-Eğilim
- b-Zamanlama
- c-Yan görünüş
- d-Özel

(Fr.) Fransızca (İng.) İngilizce

Yanıtlar:
151.
sayfada

Kültür Adamı **Atatürk**

Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Cumhuriyetin ilanından sonra eğitime, sanayileşmeye, demiryollarına ve tarımsal kalkınmaya verdiği önem kadar; dil, tarih araştırmalarına ve sanatsal faaliyetlere de önem vermekle kalmadı, özellikle içinde yer aldı ve takipçisi oldu. Cumhuriyetimizin erken döneminde üretilen sanat eserleri, resmi binalar ve oluşturulan kültür kurumlarını hatırlamamız bile onun yapmak istedikleri hakkında yeterli ipuçları veriyor aslında. Söz gelimi Türk Dil ve Türk

Tarih Kurumlarının kuruluş buyruğunu büyük önder Mustafa Kemal Atatürk verdi; toplantılarına katıldı, bilim adamlarını dinledi, görüşlerini anlattı ve sürekli destek oldu. Günümüzde de Türk dili ve tarihi alanında yapılan çok değerli araştırmalar ve akademik yayımlar, Atatürk'ün bıraktığı manevi ve maddi miras ile yürütülüyor. Çünkü Türk Devrimi'nin önderi Atatürk, maddi mirasının önemli bir bölümünü bu iki kuruma vakfetti bilindiği gibi.

Eğitim, sanayileşme, bayındırlık »

Atatürk'ün buyruğuyla Ankara'da inşa edilen iki anıtsal yapı (üstte Resim-Heykel Müzesi, altta Etnografya Müzesi)

ve tarımsal kalkınmada atılan adımlar kültürleşmenin bütünü içinde önemli bir yer tutuyordu ancak bunun yetmeyeceğini biliyordu başta Atatürk olmak üzere “Cumhuriyet Devrimi”ni gerçekleştiren kadro. Lozan'da, kapitülasyonların kaldırılmasıyla birlikte; İngiltere'nin, ısrarla devam etmesinden yana baskı yapmasına rağmen “çok hukuklu” sistemin de ilga edileceği belli olmuştu. Lozan Antlaşması imzalanmadan önce yeni kurulacak devletin (aslında çoktan kurulmuştu fakat adı konmamıştı) milli bir devlet olacağı anlaşıldı. Cumhuriyet'in erken yıllarında çıkarılan kanunlarla; özellikle tekke-zaviye ve medreselerin kapatılması ve Tevhid-i Tedrisat kanununun çıkarılmasıyla laik eğitimin

önündeki önemli engeller kaldırıldı. Laik eğitim, doğası gereği milli idi. Sümerbank, İş Bankası, Etibank, Emlak ve Eytam, Belediyeler Bankası (İller Bankası) gibi bankalar; fabrikalar, köprüler, demiryolları ve diğer bayındırlık yapılarının yanı sıra, Cumhuriyetimizin kurucusu Atatürk'ün eğitim ve kültür-sanata verdiği

değeri ve bu alanda kurduğu önemli kurumları daha çok hatırlatmalıyız gençlerimize.

Atatürk'ün kültür, sanat ve tarihe verdiği önemi, ecdad yadigarı tarihi eserlere gösterdiği ilgi ve değerden de anlamak mümkün. Özellikle belirtelim, vakıf eserlerinin korunması meselesi Kurtuluş Savaşı devam ederken çıkarılan 1921 Anayasası'nda yer aldı. 1921 Anayasası'ndan önce, Meclis'in açılışından yedi gün sonra 20 Mayıs 1920'de oluşturulan Bakanlar Kurulu'nda “Şeriye ve Evkaf Vekaleti adıyla yer almıştı. Millet Meclisi yeni teşekkül edilmiş, Kurtuluş Savaşı'nın hazırlıkları yapılıyor; dağınık durumdaki Kuvva-ı Milliye çetelerini

de bir araya getirecek şekilde düzenli ordu kurulmaya çalışılıyor, silah ve mühimmat temini için yoğun çaba gösteriliyordu. İngiltere'nin açık desteğiyle çıkartılan iç isyanların biri bastırılıyor; bir süre sonra diğeri başlıyordu. Diğer yandan, sanki memleket refah ve huzur içindeymişçesine, aciliyeti yokmuş gibi görünen meselelerle de ilgileniyordu milletin meclisi. Çünkü Mustafa Kemal'in önderliğinde bir araya gelen temsilciler, bağımsızlığın kazanılacağına emindiler. Atatürk ve arkadaşlarına göre, gelecek güzel günlerin hukuki alt yapısı oluşturulmalıydı.

Atatürk'ün, konuşma, hitap ve telgraflarından da anlıyoruz ki, vakıflar kurumuna ve özellikle eski eserlerin restorasyonu ve korunmasına hassasiyet gösteriyordu. 1 Mart 1922 tarihinde TBMM Reisi sıfatıyla yaptığı konuşmada, değindiği pekçok meselenin yanı sıra "Vakıf" kurumu hakkında da görüşlerini bildirdi: "...Vakıflarla ilgili konulara gelince; bilinmektedir ki vakıflar

Atatürk'ün, Ratip Tahir Burak'a ismarladığı "Ergenekon'dan Çıkış" tablosu. Resim-Heykel Müzesi'nde sergilenen bu tabloya hepimizin gözü aşınadır. Kopyalarını, 1930'lardan bu yana okul duvarlarında görmeye alışmış.

Ratip Tahir Burak'a ait Ergenekon'dan Çıkış-2 adlı tablo. (Burada "Bozkurt" yerine Atatürk yol gösteriyor.)

memleketimizin mühim bir servetini teşkil eder. Bu servetten millet ve memleketin gerektiği şekilde istifade edebilmesi için Şer'iyye Vekâletiyile beraber bütün Bakanlar Kurulu'nun ve hatta yüce Meclisin bu hususu ehemmiyetle tetkik ile bu büyük müessesenin haraptıktan korunmasını ve memleketeye faydalı bir hale konulmasını temenni eylerim."

1921 Anayasası ile kurulan

Atatürk, Samsun'da bir lisede, Orta Asya'daki Türk yurtlarını anlatıyor

Şer'îye ve Evkaf Vekâleti, 3 Mart 1924'te Vakıflar Umum Müdürlüğü adıyla yeniden düzenlendi. Bindiği gibi aynı kanunla, Diyanet İşleri Başkanlığı da kuruldu. 1 Mart 1923 tarihli TBMM toplantı yılı tutanaklarına bakarsak, cumhuriyetimizin ilanından yedi ay önce onarım ve restorasyon çalışmalarının çoktan başladığını görürüz. TBMM ve Bakanlar Kurulu Başkanı Atatürk, çıkartılan ve meclise sunulmak üzere, üzerinde çalışmalar yürütülen birçok kanun ve ülkede; yoksulluk ve yok-

sunluktan kaynaklanan ağır sorunlar üzerinde görüşlerini bildirirken, vakıf eserlerinin korunması konusunu yine ihmal etmedi. Ecdat yadigarı eserlerin onarımını konusunda bir yıl içinde neler yapıldığını şöyle özetledi: "Geçen sene zarfında Evkaf

Vekaleti; dînî ve hayrî yapıların tamir ve inşaatında oldukça mühim bir

faaliyet göstermiştir. Yapılan tamirler, yurdun çeşitli yerlerinde olmak üzere toplam; 126 cami ve mescit ile 31 medrese ve mektep, 22 su yolu ve çeşme, 175 akar ve 26 hamama ulaşmıştır."

Gazi Mustafa Kemal Atatürk, "bir ferdi olmaktan gurur

duyduğu" milletine adadı ömrünü. Sadece Harp Okulu ve Harp Akademisi'nde aldığı derslerle sınırlı değildi eğitimi. Hayatı boyunca binlerce kitap okudu. Savaş sanatı ve diplomasideki dahiliğiyle düşmanları tarafından takdir edilen bir kişilikti. Ancak, bünyesi, beyni ve iradesi kadar güçlü değildi. Antalya'da yurt gezisinde, sekreteri Hasan Rıza Soyak'la bir evde dinlenirken, "çaresizlik ve ıstırap içerisinde olduğunu" söylemişti: "...Bunaliyorum çocuk, büyük bir ıstırap içinde bunaliyorum.

Atatürk: "Yapılan tamirler, yurdun çeşitli yerlerinde olmak üzere toplam; 126 cami ve mescit ile 31 medrese ve mektep, 22 su yolu ve çeşme, 175 akar ve 26 hamama ulaşmıştır."

Görüyorsun ya, gittiğimiz her yerde mütemadiyen dert, şikayet dinliyoruz... Her taraf derin bir yokluk;

maddi, manevi bir perişanlık içinde (...) Bu arada beni en çok üzen şey nedir bilir misin? Halkımızın zihninde kökleştirilmiş olan, her şeyi başta bulunanlardan beklemek itiyadı.

(...) İşte bu zihniyetle; herkes büyük tevekkül ve rehavet içinde, bütün iyilikleri bir şahıstan; yani şimdi benden istiyor, benden bekliyor...”

Sırçalı Mescit

Bunalıyordu... Ve yorgundu aslında. Ama hiç vazgeçmedi.

İnanıyordu geleceğin aydınlık olacağına. Güneş daima karanlıklar içinden doğardı. Gittiği her yerde halkla kucaklaşıyor, dert dinliyor; dertleşiyordu. Halkın önceliklerini biliyordu. Salgın hastalıklar, yoksulluk ve yoksunluk. Yetersiz beslenme nedeniyle zayıf, çelimsiz bir nüfus; çok yüksek çocuk ölüm oranı. Memleketin her yanı harabelerle dolu.

Sanayileşememiş, tarımda çok geri, okur-yazar oranı çok düşük, varını-yoğunu Kurtuluş Savaşı'nda harcamış. Beden gücüyle tarım yapabilecek yaştakilerin oranı da düşük. Mali imkanlar son derece kısıtlı olmasına rağmen “Cumhuriyetin temeli kültürdür” diyen Atatürk, acil onarılması gereken eserler hakkında buyruklar ve tavsiyeler vermeye devam etti. Örneğin, cumhurbaşkanı

olarak yaptığı Konya gezisinde İsmet Paşa'ya gönderdiği telgrafta, “ecdat yadigarı” yapıların durumunu ve ne yapılması gerektiğini; yapıların adlarını da not ettirerek bildirdi:

İnce Minareli Medrese

Alaeddin Camii

Atatürk'ün Konya gezisinde, Başbakan İsmet İnönü'ye gönderdiği telgrafta onarılmasını istediği tarihi yapılardan birkaçı.

“Son inceleme gezilerimde çeşitli yerlerdeki müzeleri ve eski sanat ve medeniyet eserlerini de gözden geçirdim. (...) Konya'da asırlarca devam etmiş ihmaller sebebiyle büyük bir tahribat içinde bulunmalarına rağmen, sekiz asır evvelki Türk medeniyetinin gerçek mimarî şaheserleri sayılacak kıymette bazı binalar vardır. Bunlardan bilhassa Karatay Medresesi, Alâeddin Câmii, Sahip Atâ Medrese Cami ve Türbesi,

Sırçalı Mescit ve İnce Minareli Cami derhal ve acele olarak onarıma muhtaç bir durumdadırlar. Bu tamirin gecikmesi ve âbidelerin tamamen ortadan kalkmasına sebep olacağından, öncelikle asker tarafından kullanılanlarının boşaltılmasını ve tamamının uzman kişiler kontrolünde onarımının temin edilmesini rica ederim.”

TBMM tutanaklarını tarayacak olursak, tüm belgelerin, hastalıklı iddiaları çürüttüğünü kolayca anlarız. Atatürk'ün geçmişi yok saydığını; daha da ileri giderek camilerin ahır olarak kullanıldığını, hatta yıkıtıldığını iddia eden maksatlı yalanlara ve sahiplerine cevap amaçlı değildirdi bu yazımız. Bu yalanları en azından, görmezden gelerek ya da iftiracıları (güya tarihçileri) taltif ve takdir eden açıklamalarıyla onları cesaretlendirenlere de değil. Yukarıda, Başbakan İsmet İnönü'ye gönderdiği telgrafta gördüğümüz gibi; tarihi keransaray, medrese ve hatta cami gibi yapılar seferberlik yıllarında ordu birlikleri tarafından, soğuktan/sıcaktan korunma ve dinlenme amaçlı olarak kullanılmıştır. Birkaç yıl süreyle kullanılan da vardır ve kökü Osmanlı döneminden de eskiye giden, kadim bir gelenektir. 1873-74 Osmanlı-Rus Harbi'nden sonra Balkanlar, Kırım ve Kafkaslar'dan gelen soydaşlarımız, camiler de dahil; önce söz konusu yapılarda bir süre dinlenmiş ve sonra yurdun çeşitli bölgelerine yerleştirilmiştir. Balkan ve 1. Dünya Savaşları boyunca aynı şekilde devam etmiştir. Atatürk'ün camilerle ilgili

hiçbir olumsuz düşüncesine kimse rastlamamıştır. Meclis konuşmaları, ve çeşitli vesilelerle verdiği buyruk ve temennileri tamamen aksini göstermektedir. Yine 1 Mart 1923 tarihinde TBMM'nin yasama yılı açış konuşmasında söyledikleri de meclis arşivlerinde kayıtlıdır. Aşağıdaki paragraftan, din görevlilerinin maaşlarının artırılmasıyla ilgilenecek kadar dine ilgi gösterdiği anlaşılmaktadır.

“Aylık yirmibeş, elli kuruş gibi küçük bir ücretle hizmetlerini yürütmekte olan din görevlilerinden 487 kişinin maaşlarına şimdiye kadar 13006 lira zam yapılmış ve bu sene içinde bir o kadar lira zam kararlaştırılmıştır.

Efendiler! Geçen sene arz etmiştim. Bu sene de tekrara mecburum ki, vakıflar konusu mühimdir. Memleket ve milletin hakiki menfaati yönünden tetkik ve günün gereklerine uygun bir şekilde çözümlenmesi lâzımdır, çok gereklidir.”

Atatürk ve arkadaşlarına yönelik, malum iftiralar devam edecektir. Ve çok ilginçtir; söz konusu iftiralar Çanakkale Savaşları sırasında, İngiliz uçaklarıyla Türk birliklerinin üzerine atılan propaganda bültenlerinde yazılanlarla benzerlik taşımaktadır. Öyleyse hamaseti en aza indirip, gerçekleri anlatmanın ve beynini kiraya vermeyen nesillerin yetişmesinin yollarını çoğaltmalıyız. Nitekim kültür adamı Atatürk; "Beni övme sözlerini bırakınız; gelecek için neler yapacağız, onları söyleyiniz." diyor... •

vahapcandan@butundunya.com.tr

ATATÜRK VE İSMİ VERİLEN YERLER

Atatürk, her zaman olduğu gibi gösterişten uzak ve özverili bir ifade ile **“Benim naçiz vücudum elbet bir gün toprak olacaktır.”** demiştir. İşte o gün 10 Kasım 1938 günüdür.

Atatürk bu sözünün devamında **“Ancak Türkiye Cumhuriyeti sonuza kadar yaşayacaktır.”** demiştir. Çok yakın bir tarihte kutladığımız Cumhuriyetin 100. yılı da bu sözün

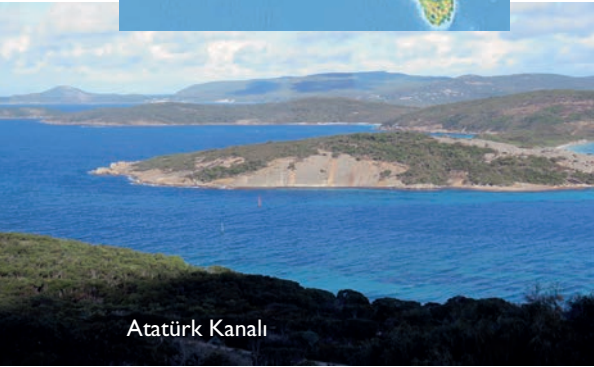
değişmeyeceğini göstermiştir.

Atatürk; devlet yönetiminden, insan haklarına, tarih araştırmalarından, geleceğe yönelik görüşlerine kadar benzeri olmayan öngörüsü sonucu, Türkiye Cumhuriyeti'nin ve dünyanın her yerinde; müzik, sinema, şiir, heykel, belgesel gibi etkinliklere kadar uzanan her alanda yer almakta ve saygı ile anılmaktadır.

Bunun sayısız örnekleri vardır:

PARKLAR

Doğal yaşam alanı olarak planlanan ve İstanbul'un Sarıyer ilçesinde yer alan Atatürk Arboretumu, Atatürk Kent Ormanı, Ankara'nın batısında yer alan Atatürk Orman Çiftliği, Mersin Atatürk Parkı, Avustralya'da Atatürk Girişi ve

Atatürk Kanalı

Atatürk Kanalı olarak da bilinen Mustafa Kemal Atatürk'ün adını taşıyan ve Batı Avustralya'nın güney kıyısındaki Albany'deki Prenses Kraliyet Limanı'na giden Kral George Boğazı'nda bulunan bir su kanalı da çok sayıda örneklerden biridir.

GÖRSELLER

Mustafa Kemal Atatürk; müzik,

şiiir, görseller gibi farklı kültürel tasvirlerde de yer almıştır. Atatürk'ün yaşamının son 300 gününü anlatan "Sarı Zeybek", Kurtuluş Savaşı'nı konu alan "Kurtuluş Dizisi", "Cumhuriyet" isimli film, Atatürk'ün vefatının 70. yılı için hazırlanan ve müzikleri Goran Bregović tarafından yazılan "Mustafa" isimli film, ilkokul 5. sınıf öğrencilerinin Atatürk hakkındaki çalışmalarını konu alan "Dersimiz Atatürk" isimli görsel, annesinin hayatı ve çocukluk günlerini anlatan "Zübeyde", "Veda", "Ya İstiklal Ya Ölüm" konulu filmler, çeşitli marşlar, türkü ve şarkılar yanında, Times dergisi kapaklarında yer alan Atatürk fotoğrafları, Kurtuluş Savaşı'na ilişkin Rus çekimi görseller bunlardan ilk akla gelenlerdir.

OKUL VE ALANLAR

Eğitim alanında yer alan çok sayıda okul ve üniversitelere verilen Atatürk ismi, bunlardan biri olan ve benim de mezun olduğum Ankara Atatürk Lisesi, yüksek okullar, çeşitli spor alanları; Atatürk Kupası, Gazi Ko-

şusu gibi bir çok sportif etkinlikler yanında, Atatürk adını taşıyan karayolları, köprüler, kanallar, barajlar arasında yer alan Aşkabat Atatürk Meydanı, Lefkoşa Atatürk Alanı, Azerbaycan Atatürk Merkezi de bulunmaktadır.

YERLEŞİM YERLERİ

Ülkemizin her ilinde, her

çok değerli ve önemli Atatürk anıt ve heykelleri ile doludur.

YURT DI- ŞI ANITLARI

Bir devlet yöneticisinin, bir başka devlet içinde yer alan heykel veya adı verilen yerler genellikle karşılıklı

diplomatik temaslar sonucu ve belli süreler için yapılmaktadır.

Atatürk'ün Avusturya'da 1918 yılında kaldığı otel ve isminin yazılı olduğu pano

ilçesinde ve hatta köyler dahil her yerleşim yerinde Atatürk adını taşıyan sayısız bulvar, cadde, sokak, bina, yapı vardır. Atatürk'ün genç bir subay iken gittiği Avusturya Çekya'da Karlov Vary-Karlsbad kentinde kaldığı otel ve önündeki caddeye bile adı verilmiştir. Bir ziyaretimizde bizzat gördüğümüz üzere otel üzerine asılı bir panoda Mustafa Kemal'in bu yerde kaldığı övünçle kaydedilmiştir.

HEYKEL VE ANITLARI

Atatürk anıtları içinde kuşkusuz en önemli olanı Anıtkabir'dir. Atatürk'ün yattığı bu anıtsal yapı, her gün Türkiye'nin dört bir yanından gelen binlerce kişi ve yabancı turistler tarafından ziyaret edilmektedir. Bu yapının yürüyüş yolundan itibaren her heykel, yapı ve sütunları dahi özel bir anlam taşımaktadır. Ankara Ulus Meydanı'ndaki Atatürk Anıtı, İzmir, İstanbul, Samsun'daki anıtların özel değerleri vardır. Türkiye;

Atatürk büstü / Küba

Bunun tek istisnası, Atatürk'ün; başka ülkelerde yer alan heykel, anıt ve adı verilen yerleşim yerleri isimleri olup, tek taraflı olarak ve o yabancı devletin isteği doğrultusunda yapılmıştır. Örneğin Küba'da, Atatürk'ten başka hiçbir yabancı devlet

Japonya Kuşimoto Atatürk Heykeli

Dünyada -bilindiği kadarıyla- 35 ülkede heykeli olan, 120 cadde 40 meydana adı verilen tek dünya lideri Mustafa Kemal Atatürk'tür.

adamının heykeli ve adı bulunmamaktadır. Dünyada -bilindiği kadarıyla- 35 ülkede heykeli olan, 120 cadde 40 meydana adı verilen tek dünya lideri Mustafa Kemal Atatürk'tür. Japonya'dan Amerika'ya kadar hemen hemen her ülkede Ata-

türk adını taşıyan bir bulvar, park, anıt, heykeli yer almaktadır.

İlk akla gelen örnekler olarak; Statue of Mustafa Kemal Atatürk-*Kuşimoto Japonya*, Paz En Casa Paz En El Mundo (Yurtta Barış Dünyada Barış) *Lima Peru*, Largo Mustafa Kemal Atatürk (*Büyük Mustafa Kemal Atatürk*) *Roma İtalya*, anıtları yanında; Dhaka Bangladeş, Mexico City, Utrecht Hollanda, Wellington Yeni Zelanda, Canberra Avustralya, Şili, Bakü Azerbaycan, Aşkabat Türkmenistan, Astana Kazakistan, Bişkek Kırgızistan, New Jersey ABD gibi ülkeler Atatürk anıt ve isimlerini taşıyan devletler arasında bulunmaktadır.

Uzayda yeni keşfedilen bir galaksiye ve bir başka uzay cismindeki krater de Atatürk adı verilmesi çalışmaları yapılmıştır.

KÜLTÜR ANTROPOLOĞU

İnsanlık, dünya ve Türk tarihine büyük ilgi duyan, çalışma ve araştırmalar yapan Atatürk özellikle Ankara Ahlatlıbel, Konya Asar, İzmir Efes kazılarına büyük önem vermiş, kazı işlemlerine doğrudan katılmış, elde edilen toprak ve eserler üzerinde incelemeler yapmış, bir çok tarihi eserin bulunmasına ve müzeler kurarak teşhirine yol açmış bir kişi olarak, tarihte ilk ve tek olarak bir lidere verilen "Kültür Antrpologu-*İnsan Bilimi araştırmacısı*" ünvanını da almıştır.

UNESCO ve ATATÜRK YILI

Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü olan UNESCO,

Atatürk'ün doğumunun 100. yılı olan 1981 yılını Atatürk Yılı olarak kabul edilen kararının gerekçesini şu şekilde ifade etmiştir:

“Atatürk; uluslararası anlayış, işbirliği ve barış yolunda çaba göstermiş üstün kişi, UNESCO'nun yetki alanlarında yenilikler gerçekleştirmiş bir inkılapçı, sömürgecilik ve yayılcılığa karşı savaştan ilk önderlerden biri, insan haklarına saygılı, insanları ortak anlayışa ve devletleri dünya barışına teşvik eden, bütün yaşamı boyunca insanlar arasında renk, din, ırk ayrımı gözetmeyen, eşi olmayan devlet adamı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusudur.”

ATATÜRK ÇİÇEĞİ

Amerika'da 1933 yılında Wenderbit Üniversitesinde profesörlerinden Kirk Landin uzun uğraşlar sonucu bir çiçek yetiştirir. Yaprakları koyu yeşil, kırmızı çanak çiçeklere sahip bu olağanüstü bitkiye isim aranır. Aynı çalışmalara katılan ve Atatürk'ü tanıyan bir diğer profesör bu çiçeğe

Atatürk adının verilmesini teklif eder ve Dünya Nebat Dairesi'ne iletilen bu öneri kabul edilerek çiçeğe Atatürk Çiçeği adı verilir.

NE SÖYLESEK AZ OLUR

Kısa bir süre içinde yaptığımız

çalışmalar sonunda bulabildiğimiz bu vasıfları yanında, henüz bulamadığımız ve bilemediğimiz bir çok vasıflara sahip olan böyle bir lidere sahip olmak insanın nefesini kesen ve gurur duyacağı bir ayrıcalıktır.

Her insanın bir işi, bir uzmanlık alanı ve ilgi duyduğu birkaç konu olabilir. Bir asker, bir sanatçı, bir devlet adamı, bir eğitimci olabilir ancak bunların hepsini birden olabilen dünyadaki tek insan ve tek lider Mustafa Kemal Atatürk'tür.

Bir bilim adamının, bir sanatçının, bir liderin, bir sporcunun kendi uzmanlık alanı ile ilgili olarak bazı okul, yol ve spor tesislerine adı verilebilir ancak bu tesislerin her birine ve dünyanın her yerinde adı verilen tek insan ve lider de gene Mustafa Kemal Atatürk'tür.

Ne söylesek azdır.

Demokratik, laik Türkiye Cumhuriyeti ile Atatürk ilke ve devrimlerine sonsuza kadar sahip çıkıp koruyacağımıza and içiyor ve İsviçreli Profesör Morrf'un dediği gibi “Türkiye'yi yaratan, tarihi-

mizin en Büyük Adamı'nı, başımızı en derin hürmetle eğerek selamlıyoruz.”

Türkiye Cumhuriyeti ile demokratik, laik Atatürk ilke ve devrimleri sonsuza dek yaşayacaktır. •

erdemakyuz@butundunya.com.tr

Atatürk Çiçeği

Yılmadan Yorulmadan Dr. Cihangir Dumanlı

Saltanat Kaldırılmıştır.

Büyük önder Mustafa Kemal Atatürk 19 Mayıs 1919'da Samsun'da bağımsızlık savaşını başlatırken savaşın siyasal hedefini **“ulusal sınırlar içinde, ulusal egemenliğe dayalı, tam bağımsız yeni bir devlet kurmak”** olarak tanımlamıştır.

Bu hedefi gerçekleştirmenin ön koşulu yurdun işgallerden kurtarılması ve Osmanlı Hanedanı'nın egemenliğine dayalı saltanatına (tek

adam rejimine) son verilmesi idi.

Bir strateji ustası olan Atatürk çok zor koşullara karşın ortaya koyduğu bu hedefi adım adım gerçekleştirmiş, önce ülkeyi düşman işgalinden temizlemiş, sıra saltanata kaldırmaya gelmiştir.

30 Ağustos 1922'de kazanılan kesin sonuçlu büyük taarruz ve Başkomutan Meydan Muharebesi ile savaşın askeri hedefi gerçekleştirilmiş, sıra bu askeri zaferi siyasal bir »

Mustafa Kemal, İtilaf Devletleri'nin Lozan'daki barış görüşmelerine hem TBMM Hükümetini, hem Padişah Hükümetini çağrılmalarına karşı kesin bir yanıt verdi:

“Türkiye devleti yalnız ve ancak TBMM hükümeti tarafından temsil olunur.”

zaferle pekiştirmeye gelmişti.

Atatürk tüm hedeflerini çok önceden kararlaştırmış, yeri ve zamanı geldikçe uygun fırsatlardan yararlanarak teker teker hayata geçirmiştir.

Saltanatın kaldırılmasında da çıkan bir fırsatı değerlendirmiştir. Olayın gelişimi şöyledir:

28 Ekim 1922’de İtilaf Devletleri (İngiltere, Fransa, İtalya) hem TBMM Hükümetini hem de Padişah Hükümetini Lozan’da yapacak barış görüşmelerine çağırdılar. Amaçları konferansta Ankara - İstanbul ikiliğinden yararlanmaktı. Padişah hükümetinin Lozan’a çağırılması Mustafa Kemal için kabul edilemezdi. Çünkü Lozan’da Kurtuluş Savaşı sonunda elde ettiğimiz kazanımlarımız İtilaf Devletleri’ne kabul ettirilecekti Kurtuluş Savaşını ise TBMM hükümeti işbirlikçi padişahın engellemelerine karşın kazanmıştı. Kurtuluş Savaşı’nı engellemeye çalışan

padişahın zaferin getirilerine ortak olması düşünülemezdi

17 Ekim 1922’de (davet gelmeden 11 gün önce) Osmanlı hükümetinin Sadrazamı Tevfik Paşa Mustafa Kemal’e bir ileti gönderdi. Buna göre “zafer İstanbul ile Ankara arasındaki ikiliği kaldırmıştı. Barış görüşmelerine birlikte çağrılacağına göre Ankara İstanbul’a bir temsilci göndermeli barış esasları burada birlikte kararlaştırılmalydı.”¹

18 Ekim’de Mustafa Kemal’in bu çağrıya verdiği yanıt kesindi:

“Türkiye devleti yalnız ve ancak TBMM hükümeti tarafından temsil olunur.”²

29 Ekim’de Tevfik Paşa bu kez konferansa çağrıyı doğrudan TBMM’ne iletti. Bu ileti TBMM’de büyük tepkilere neden oldu.

1 Kasım 1922’de Mustafa Kemal yeni yasama yılını açış konuşmasında halifelüğün saltanattan ayrılması, saltanatın kaldırılıp

halifeliğin devam etmesi üzerinde durdu ve konuyu İslam tarihi, İslam hukuku açısından ayrıntılı olarak açıkladı. Meclisteki tutucu hocalara İslam tarihi ve İslam hukuku dersi verdi. Ortaya çıkan çeşitli önergeler birleştirilerek anayasa ve din işleri komisyonlarının ortak toplantısına gönderildi. Komisyonunda tutucu hocalar halifeliğin saltanattan ayrılmayacağını savunup işi uzatıyorlardı. Sonunda Mustafa Kemal komisyonunda aşağıdaki tarihi konuşmasını yaptı:

“Arkadaşlar egemenlik ve sultanlık bir kimse tarafından bir kimseye bilim gereğidir diye verilmez. Egemenlik ve sultanlık kuvvetle kudretle ve zorla alınır. Osmanoğulları zorla Türk milletinin egemenlik ve sultanlığına el koymuşlardı. Bu zorbalıklarını altıyüz yıldan beri sürdürmüşlerdi. Şimdi de Türk milleti bu saldırganlara hadlerini bildirerek egemenlik ve saltanatı başkaldırarak kendi eline fiilen almış bulunuyor. Bu bir oldu bittidir. Söz konusu olan millete sultanlığın egemenliğini bırakacak mıyız bırakmayacak mıyız sorunu değildir. Bu mutlaka olacaktır.

*Burada toplananlar, meclis ve herkes meseleyi doğal görürse düşünceme göre çok iyi olur. Aksi halde gerçek yine usulüne göre belirlenecektir. Fakat ihtimal bazı kafalar ke-silecektir.*³

Bunun üzerine söz alan Hoca Mustafa Efendi ‘Afederseniz. Biz meseleyi başka bakımdan ele alıyorduk. Açıklamalarınızla

*aydınlandık.’ dedi. Komisyon oybirliği ile kararı kabul etti.*⁴

1 Kasım 1922’de genel kurulda da kabul edilen 308 sayılı karara göre:

1. Misakı Milli sınırları içerisinde TBMM hükümetinden başka hiçbir hükümet tanınmaz. Bu nedenle Türk halkı bir kişiye dayalı olan İstanbul’daki hükümeti 16 Mart 1920’den itibaren (İstanbul’un işgal edildiği tarih C.D.) sonsuza kadar tarihe göndermiştir.

2. Halifelik Osmanlı Hanedanı’na ait olup halifelige TBMM tarafından bu hanedanın bilim ve ahlâk bakımından uygun olanı seçilir. Türkiye devleti halifeliğin dayanağıdır.⁵

Aynı gün alınan başka bir TBMM kararı ile 1 Kasım 1922 gecesi ve ertesi gün bayram ilan edildi.⁶

Ankara hükümeti saltanatın kaldırıldığını İstanbul’daki temsilcisi Refet Bele aracılığı ile İstanbul hükümetine ve yabancı işgal komiserliklerine bildirdi.

4 Kasım’da Osmanlı bakanlar kurulu son toplantısını yaptı ve saheneden çekildi.

Aynı gün İstanbul’daki vali, kaymakamlar, belediye başkanları ve diğer ileri gelenler Refet Paşa’yı ziyaret ederek Ankara hükümetine bağlı olduklarını bildirdiler. Refet Paşa şehrin en üst düzey yöneticisi olarak Bab-ı Ali’deki hükümet konağına yerleşti.⁷

Değerlendirme ve sonuç:

Bağımsızlık savaşında bir yandan işgal güçlerine karşı askeri savaşım

verilirken aynı zamanda işbirlikçi padişah hükümetine karşı siyasal bir savaşın verilmiştir. savaş sürerken Amasya bildirisi, Erzurum ve Sivas Kongreleri, TBMM'nin açılması ve yeni bir anayasanın yapılması ile saltanat zaten eylemsel (fiili) olarak geçersiz hale getirmiş, egemenlik adım adım ulusa geçmişti, 1 Kasım 1922'de yapılan bu eylemsel gerçeğe hukuksal (tüzel) bir şekle dönüştürmekti

1 Kasım 1922 tarihli TBMM kararına göre **Türk halkı bir kişiye dayalı saltanat rejimini sonsuza dek tarihe gömmüştür.** Bu karar bu gün de yürürlüktedir.

1 Kasım 1922'de saltanatla birlikte halifeliliğin de kaldırılması için koşullar elverişli değildi saltanatla halifeliliğin ayrılması ilk adımdı. Halifelik 3 Mart 1924'te kaldırılacaktır.

Cumhuriyetin temeli ulusal egemenliktir. Bağımsızlık savaşı bunun için verilmiş, devrimler bunun için yapılmıştır. Ulusal egemenliği de TBMM temsil etmektedir.

Cumhuriyetin 100. Yılı'na girdiği bu dönemde karşı devrim süreci içerisinde **1876 Anayasasındaki saltanat rejimine benzer şekilde** etkili bir yasama ve yargı denetimi olmaksızın yürütme erkinin bir kişiye verilmesi ve ulusal egemenliği temsil eden TBMM'nin işlevlerinin azaltılması kabul edilemez. •

cihangirdumanli@butundunya.com.tr

Kaynakça: 1- Bülent Vtanör, Kuruluş, Kurtuluş, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul,2003, s.184 • 2- a.g.e. • 3-Lord Kinross, Atatürk, Bir Milletten Yeniden Doğuşu Altın kitaplar,İstanbul, 2013, s.411 • 4-Tanör, a.g.e. s.190 • 5- Kili, , Gözübüyük, a.g.e. s.97 • 6- Utkan Kocatürk,Atatürk Ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronolojisi,Türk Tarih Kurumu, Ankara,1983, S.362 • 7- Şevket Süreyya Aydemir, Tek Adam III. Cilt, Remzi Kitabevi, İstanbul, s. 59

Ne Diyorsun?

Erzurum Kongresi sıralarında bir sohbet esnasında:

Ajansta Erzurum'a yeni tayin edilmiş olan ve birkaç gün önce padişah tarafından kabul edilerek kendisine direktif verilen Reşit Paşa'nın İstanbul'dan hareket ettiği yazılıyordu. Bu haber Mustafa Kemal Paşa'yı düşündürdü. Biraz sonra oradaki arkadaşlara Reşit Paşa'yı tanıyıp tanımadıklarını ve nasıl bir adam olduğunu sordu. Yeni valiyi içimizden yalnız Süleyman Necati tanıyordu. Raşit Paşa'nın 1910'da Erzurum'da bulunduğunu ve o zaman bile tükenmiş bir ihtiyar olduğunu söyleyerek Paşa'dan niçin merak ettiğini öğrenmek istedi. Mustafa Kemal Paşa kısaca: "Eğer işimize zarar verecek bir adamsa, Trabzon'dan İstanbul'a iade edelim, başımıza iş açmasın." dedi.

Bu sohbet gurubu arasında bulunan Rize üyesi Hoca Necati atılarak "Paşam, üzülmeysin, icap ederse Kop dağında temizlenir." dedi.

Mustafa Kemal acı bir kızgınlıkla: "Hocam ne diyorsun? Yollar kestirip adam mı vurduracağız? Bu memlekette hükümsüz vatandaş öldürülemez. Vatandaş ancak mahkeme kararı ile cezalandırılır. Devlet adamının böyle düşünmesi lâzımdır." cevabını verdi.

Anekdotlarla Atatürk, Genelkurmay Yayınları, Ankara, 1988. Cevat Dursunoğlu3

1928
Yavuz-Havuz
Davası ve
Kumpas İddiaları
19

Ergenekon-Balyoz Kumpası ve 1928 Yavuz-Havuz Davası

On yıl önce ortaya atılan bir “tez”e göre: 1928 “Yavuz-Havuz Davası”, tıpkı Ergenekon-Balyoz davaları gibi, Türk donanmasının güçlenmesini istemeyen güçlerce düzenlenmiş bir kumpas olup¹ her iki davada da güdülen amaç “donanmanın etkinleştirilmesi”dir. Bu “tez”in ayrıntıları özet olarak şöyledir:

► “Atatürk 13-20 Eylül 1924 tarihleri arasında Hamidiye

Kruvazörü ile Karadeniz seyahatinde bulunmuştu. Bu ziyaretten ve seyahatten etkilenen Atatürk dönüşünden kısa bir süre sonra Bahriyenin güçlenebilmesi için Milli Savunma Bakanlığında ayrı Bahriye Vekaletinin kurulmasına karar verdi. (...) Özellikle kara kökenli eski asker milletvekilleri bu yasa-ya şiddetle karşı çıktılar. (...) Onlara göre, Bahriye Vekaletinin özerk bir kurum olmasına gerek yoktu.

İsmet İnönü ve Fevzi Çakmak.

Böyle düşünenlerin başında Başbakan İsmet İnönü ile Mareşal Fevzi Çakmak geliyordu. (...) Mareşal Fevzi Çakmak'a göre Donanma, sadece Çanakkale Boğazı'nın savunmasına katkıda bulunmak için vardı. Donanma Marmara Denizi dışına çıkmamalıydı. Ayrıca denizaltı, mayın ve hücumbotlar Donanma için yeterliydi. Büyük savaş gemilerine ihtiyaç yoktu. Mareşal donanmanın İzmit Körfezi içerisinde faaliyet göstermesini isterken, emri olmadan körfez dışına çıkmasını dahi istemiyordu. 29 Aralık 1924 gün ve 671 sayılı yasa ile Bahriye Vekaleti kuruldu. (...) Atatürk Vekaletinin başına da en

yakın arkadaşlarından eski ittihatçı Topçu İhsan Bey'i getirdi." ²

► "TCG Yavuz, onarılması durumunda bölgede önemli bir güç olacaktı. (...) Yunanistan,.. Silahsızlanma Antlaşmalarını TCG Yavuz'un onarılmasını engellemek amacıyla kullanabileceğini düşünüyordu. (...) O dönemdeki, başta Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak'a ait olan "*donanmayı savunmaya yönelik bir destek unsuru olarak Marmara*

Denizi'nde kapalı tutma zihniyeti" de **Yunanistan'ın endişelerinin giderilmesine oldukça yardımcı** oldu. Biz donanmamızı Mareşal (Fevzi Çakmak) sayesinde Marmara'ya hapsederken, Yunanlılar Çanakkale Boğazı'nın karasularına kadar girerek manevra yapıyorlardı." ³

► "Atatürk 21 Eylül 1925'te ziyaret ettiği Yavuz'un tamir

Fevzi Çakmak, Romanya yolculuğu.

edileceğini açıkladı. (...) Vekalet TCG Yavuz'un tamir işlemlerini başlattı. (...) Bahriye'nin kısa sürede savunma bütçesinden yüksek miktarlarda kaynak harcaması, Genelkurmay Başkanlığının (Fevzi Çakmak'ın) dikkatini çekiyor, Bahriye Vekili (İhsan Eryavuz) ile Başbakan (İsmet İnönü) arasındaki gerilimin de katkısı ile,.. Bahriye vekili aleyhine, vekilin kendi isteği üzerine, yüce divanda Cumhuriyet döneminin ilk davası açılıyordu. (...) Dava açılmadan önce aynen günümüzde Balyoz ve Askeri Casusluk gibi kumpas davalarda olduğu gibi, önce medyada dedikodu kampanyası başlatıldı. (...) Bakana yapılan suçlamaların hepsi temelsiz, dedikoduya dayanan maddi gerçeği yansıtmayan suçlamalardır. (...) İhsan Bey kendisine yapılan suçlamaları teker teker çürütmesine rağmen iki yıl hapis cezası aldı.”⁴

► “Yavuz-Havuz ve Balyoz Davalarının Benzerlikleri: (...) İhsan Bey hatıralarının bir bölümünü 1946 Temmuz’unda Yeni Türkiye gazetesinde yayımladı. (...) Bugün Balyoz davasında sahte delillerle, özgürlükleri çalınan, 134 denizcinin başına gelenler ile Yavuz-Havuz davası aslında benzer kara odaklı stratejik hedefin ortak ara kesitidir. **“Donanma etkinleşmemelidir”** davasında yolsuzlukla mücadele adı altında, yolsuzluğa hayatı boyunca bulaşmamış İhsan Eryavuz günah keçisi seçilerek harcanıyor ve bakanlık kapatılıyor. (...) Balyoz davasında güçlenen ve açık denizlere

çıkan Donanma’ya darbe vurulmasına benzer şekilde, 1928 yılında önce Bahriye Vekaleti kapatılıyor ve ardından “kimse sesini çıkartmasın ve geride kalanlara ibret olsun” diye neredeyse Bakanlığın tüm yöneticileri mahkemeye veriliyor ve Bakan temelsiz suçlamalarla iki yıl hapse atılıyordu. İşin en acıklı yönü, bu davada Başbakan İnönü’nün Bakan Eryavuz’a kişisel muhalefeti ile **Genelkurmay Başkanı Mareşal Çakmak’ın büyüyen donanmadan duyduğu rahatsızlığın** çok önemli rol oynamasıydı. **Bakanlığın kısa sürede büyük bütçe alması ve Mareşal Çakmak’ın arzusu dışında büyümesi** kara savaşını esas gören generalleri rahatsız etmişti. (...) “Gerek Başbakan (İsmet İnönü) gerekse Genelkurmay Başkanı (Fevzi Çakmak) bahriyeyi sevmezlermiş,. Gemiye (Yavuz’u-c.ö.) tamir ettirmek yerine hurdaya çıkarmak ve tahsisatı da başka yerde kullanmaya karar vermişler. (...) Yavuz’un tamiiri için ayrılan bütçenin, demiryolu inşasında kullanılmasına gizlice karar vermişler. (...)”⁵

► “Mareşal Fevzi Çakmak’ın bahriye sevgisizliği. (...) Bahriye Vekaleti Mareşal’ı (Fevzi Çakmak’ı) çok rahatsız etti. Bu onun vizyonu ile örtüşmüyordu.”⁶

► “Yavuz-Havuz davası, aslında (Balyoz davası ile) benzer kara odaklı stratejik hedefin ortak ara kesitidir: “Donanma etkinleşmemelidir.” İhsan Bey (...) hatıratının bir bölümünün 1946 Temmuz’unda Yeni Türkiye gazetesinde

ayrılan bütçeyi başka işlere aktarmaya **gizlice** karar vermişler; bu amaçla Bahriye Vekaletini kapatmış ve Bahriye Vekiline iftira atmışlar; Balyoz davasında amaç **“Donanmayı etkinleştirmemek”** olduğu gibi, Yavuz-Havuz davasında da amaç **“donanmayı etkinleştirmemek”**miş; yani **Balyoz kumpasını kuranların amacı neyse, 1928’de İsmet İnönü ve Fevzi Çakmak’ın amacı da oymuş**. Atatürk bütün bunlar olurken başka şeylerle meşgul olduğundan **“Yavuz Havuz”** “kumpas”ına engel olamamış.. Bu “tez”in kanıtlarından biri, Bahriye Vekili İhsan Eryavuz’un 1946’da yayımlanan anılarınıymış...

Oysa, İhsan Bey’in gerek TBMM’nde, gerek Yüce Divan’da, gerek olaydan 20 yıl kadar sonra 1946’da yayımladığı anılarında **Fevzi Paşa’yı suçlayan tek tümce dahi bulunmuyor**. İhsan Bey anılarında İsmet Paşa’nın kendisine **-siyasal nedenlerle değil-** kişisel nedenlerle kin duyduğunu, bu nedenle iftira atarak mahkûm ettirdiğini ileri sürüyor; fakat **İsmet Paşa’nın amacı Bahriye Vekaletini kapatıp Türk donanmasının güçlenmesine engel olmaktı, demiyor**.

Anılarının 19 Eylül 1946 gününü yayımlanan 53’üncü bölümünde, suçsuzluğunu kanıtlayacak yeni bir delil ortaya çıktığını ileri süren İhsan Bey, **“Bu durumda suçun niteliği değişmiş, yargılamanın yeniden yapılması zorunlu bir hale gelmiş değil midir? Ben yargılamanın yenilenmesine hazırım.”**

demıştır.⁹

İhsan Bey 9 Mart 1947’de ölmüştür. Ancak ölümünden bir kaç ay önce dile getirdiği Yeni Delil bulunduğu nedeniyle Yeniden Yargılanma istemi doğrultusunda herhangi bir girişimde bulunulmadığı anlaşılıyor.

Cihat Baban, Politika Galerisi, 1970.

Nitekim Cihat Baban, Politika Galerisi kitabında: *“Evet, İnönü için kinci derler, bu iddiaya dayanak olmak üzere onun, Bahriye Vekili Topçu İhsan Bey’i Yüce Divan’a sevk ettirmiş olmasını ileri sürerlerdi. Aradan uzun zamanlar geçti, fakat, “Yavuz-Havuz” meselesinin haksız isnatlardan ileri geldiği ve siyasi maksatlarla bir rakibin tasfiye edildiği iddiaları bir türlü tevsik edilemedi. Hatta İnönü’nün, iktidardan uzaklaşarak bin bir tane hücumu*

Atatürk ve Fevzi Çakmak

maruz kaldığı zamanlarda bile, acaba bir “tashih-i karar” (karar düzeltme), bir “tekrir-i muhakeme” (yargılamanın yenilenmesi) olur mu diye düşünenlerin mevcut olduğunu da biliyorum. Fakat, nedense

1946-1950 arasındaki muhalefete büyük sermaye teşkil edecek bu teşebbüse ciddi olarak kimse başvurmadı!..” diyor.¹⁰

“Yeni Delil” bulunduğu gerekçesiyle “Yargılamanın Yenilenmesi”ne başvurmak için zaman aşımı bulunmuyor. İhsan Bey’in oğlu Asım Bülent Eryavuz, İhsan Bey öldüğünde 30 yaşlarındaydı; pekala babasının anılarında sözünü ettiği Yeni Delil ile Yargılamanın Yenilenmesi yoluna başvurabilirdi. Aynı biçimde, İhsan Bey’in varisleri de-şimdi bile- pekala Yargılamanın Yenilenmesi yoluna başvurabilirler. İhsan Bey’in suçsuz yere mahkum edildiğini propaganda edenler de onun varisleriyle iletişim kurarak onların da İhsan Bey için Yargılamanın Yenilenmesi isteminde bulunmalarını sağlayabilirlerdi, bunu pekala şimdi de yapabilirler. (Anayasa, md. 148 - (Değişik beşinci fıkra:

7/5/2010-5982/18 md.)

Yüce Divan kararlarına karşı yeniden inceleme başvurusu yapılabilir. Genel Kurulun yeniden inceleme sonucunda verdiği kararlar kesindir.)

***

Sonuç olarak: İsmet Paşa’nın ve Fevzi Çakmak’ın Türk Donanmasının güçlenmesini engellemek kastıyla Bahriye Vekili

Yeni Türkiye 19.09.1946

Yazın: 2

HAVUZ YAVUZ MESELESİNİN REVİZİİ

Meselenin iç Yüzünü Aydınlatan Vesikalar

53

Mahkeme hususunda Teçhizat Dairesi Rektörün ifadesi — Eski İzmir valisi Rahmi Beyin bana söyledikleri — Sapançalı Hakkının parayı aldığı tahakkuk etmiştir. — Yavuz davası ve Gazdalin görüşü — Bütün hakikati ifşa eden bir mektupla bazı hatırat pargaları..

Yazan: Eski Bahriye Vekili İhsan ERYAVUZ

Bugün bu ökte gözölmüş ve mesele tamamiyle halledilmiş bulunuyor Hapishaneden iki sene yatarak çıktıktan ve İstanbula nakledildikten sonra bir gün Boğaziçi vapurunda eski İzmir valisi Rahmi Beye rastgelmıştim. Rahmi Bey bizim dava cereyan ederken ve hatıf benim mahpusta bulunduğum zamanlarda Paris'te bulunuyormuş. Rahmi Beyin o gün bana söylediğine göre, Sabancı Ankara'dan İstanbul hapishanesine naklettikten sonra kainpederi Rıza Servet Beyi kendisine vekil nasbederek Paris'e göndermiş, orada şiketten bana sit olduğu Divanı Âlice farz ve ilâma öylece dercedilen mektup muhteviyatı olan parayı almış imiş.

Bu haber bugün artık tamamıyla tahakkuk etmiştir.

Divanı Âli beni mektup muhteviyatı esbabı mania hulûliyle tahsil edilemediği için irtikâp fiiline teşebbüs suçıyla mahkûm etmişti. Halbuki Hakkı Bey tarafından muahhiren şirketten para tahsil edilmiş Şu hale nazaran cürmün vasfı değişmiş mahkemenin yeniden yapılması zaruri bir hale gelmiş değil midir?

Ben muhakemenin tekrarlanmasına hazırım.

Yeni Türkiye 19.09.1946

Ihsan Eryavuz'a iftira atıp Bahriye Vekaleti'ni kapattıklarını ileri sürmek, İsmet Paşa'ya ve Fevzi Çakmak'a vatana ihanet suçu isnat etmektir. 10 yıldır "tez" adı altında kitaplar, makaleler, tv programları aracılığıyla kitlelere yayılan ve üniversitelerin ilgili bölümlerinde

doktora tezlerinde bile yinelenen bu suçlamalar, 19'uncu bölümünü okumakta olduğunuz bu yazı dizimizde her yönüyle irdelenmiş; İsmet İnönü ve Fevzi Çakmak'ın son 10 yıldır kendilerine yöneltilen vatana ihanet suçlarını işlemedikleri, birincil kaynaklardan özgün belgelerle ortaya konmuştur. Son bir kaç bölümde, bu isnatta bulunanları, yanlışlarını anlayıp özeleştiri yapmaya çağırılmıştık.

Çağırımızı sabırla yineliyoruz. •

cengizozakinci@butundunya.com.tr

- 1- Cem Gürdeniz, "Mavi Vatan Yazıları", Kırmızıkeci y., 3.bs., Ağustos 2020, s. 32.
- 2- Cem Gürdeniz, "Yavuz Havuz Davası ve Balyoz Kumpası", Aydınlik, 09.06.2014.
- 3- Cem Gürdeniz, "Hedefteki Donanma", Kırmızıkeci y., 1 Mart 2013, s.67-74.
- 4- Cem Gürdeniz, "Yavuz Havuz Davası ve Balyoz Kumpası", 2. bölüm, Aydınlik, 10.06.2014.
- 5- Cem Gürdeniz, "Yavuz Havuz Davası ve Balyoz Kumpası", 3. Bölüm, Aydınlik, 11.06.2014.
- 6- Cem Gürdeniz, "Yavuz Havuz Davası ve Balyoz Kumpası", 4. Bölüm, Aydınlik, 12.06.2014.
- 7- Cem Gürdeniz, "Yavuz Havuz Davasından Balyoz Davasına Donanmanın Kaderi" Aydınlik, 11 Mayıs 2014.
- 8- Cem Gürdeniz, "Yavuz Havuz Davası ve Balyoz Kumpası", 4. Bölüm, Aydınlik, 12.06.2014.
- 9- Ihsan Eryavuz, "Yavuz ve Havuz Meselesinin İç Yüzü", Yeni Türkiye g., 19 Eylül 1946. "Hapishaneden iki sene yatarak çıktıktan ve İstanbul'a nakledildikten sonra bir gün Boğaziçi vapurunda İzmir Valisi Rahmi Bey'e rastgelmıştim. Rahmi Bey, bizim dava cereyan ederken ve hatta benim mahpusta bulunduğum zamanlarda Paris'te bulunuyormuş. Rahmi Bey'in o gün bana söylediğine göre, Sabancı Ankara'dan İstanbul hapishanesine naklettikten sonra kainpederi Rıza Servet Bey'i kendisine vekil nasbederek Paris'e göndermiş, oradaki şirketten bana ait olduğu *Divanı Âlice farz ve ilama öylece dercedilen mektup muhteviyatı olan parayı almış imiş. Bu haber bugün artık tamamıyla tahakkuk etmiştir. Divanı Âli beni mektup muhteviyatı esbabı mania hulûliyle tahsil edilemediği için irtikâp fiiline teşebbüs suçıyla mahkum etmişti. Halbuki Hakkı Bey tarafından muahhiren şirketten para tahsil edilmiş. Şu hale nazaran cürmün vasfı değişmiş mahkemenin yeniden yapılması zaruri bir hale gelmiş değil midir? Ben muhakemenin tekrarlanmasına hazırım.*"
- 10- Cihat Baban, "Politika Galerisi", Remzi kitabevi, 1970, s.277.

“İlelebet Cumhuriyet” Sergisi

**“Benim naçiz vücudum elbet bir gün toprak olacaktır,
ancak Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır.”**

Mustafa Kemal Atatürk

Bilindiği üzere; ülkemizde 29 Ekim 2023 tarihi, Cumhuriyetimizin kuruluşunun 100. yıldönümü. Çağının önünde bir önder olan Mustafa Kemal'in dar bir kadro ile kurduğu Türkiye Cumhuriyeti; yasa, kurum ve ilkeleri ile sağlam temeller üzerinde yükseldiği için ayakta kalmıştır.

Bu yıldönümünde, demokratik, laik hukuk devleti kazanımlarının somut göstergesi olan Cumhuriyet'e ve onu bizlere armağan eden Atatürk'e 100. yıla özel saygı ve minnettarlığın göstergesi olarak oluşturduğumuz bu serginin izleyenlere de coşku vereceğini ve ışık olacağını umuyoruz.

Bizler; İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi mezunu sanatçılar olarak açacağımız bu sergide Türkiye Cumhuriyeti'ni anlatan, savunan ve açımlayan yapıtlarımızla bir kez daha “İlelebet Cumhuriyet”i haykıracağız.

Aramızda olmanız bizleri mutlu edecek, kıvanç hepimizin olacaktır.

Serginin oluşumunda, büyük özveri

Afiş: Ali Tekin Çam

ile çalışan sevgili arkadaşlarım; Ayşe Atalayman, Sara Tuncel, Semra Timurhan, Meral Güney Feltman, Tufan Atalayman, Eyüp Büyükbostancı, Bekir Özdemir, Osman Tali, Nimet Erciyas, Ali Tekin Çam ile tüm katılımcı arkadaşlarıma sonsuz teşekkürler eder, saygılarımı sunarım.

Sevgi ile kalın,
sanatta kalın!..

Tayfun Tuncel

UESYO Derneği Başkanı

İLELEBET CUMHURİYET
Konulu Karma Sergimiz Ankara'da
iki ayrı mekânda gerçekleşecektir.

1- 28 Ekim -12 Kasım 2023

Güneş Sanat Galerisi
Altındağ / Ankara

2- 29 Kasım -15 Aralık

Zülfü Livaneli Kültür Merkezi
Çankaya / Ankara

1

2

3

4

5

6

7

50 sanatçının katıldığı "İlelebet Cumhuriyet" sergisinden örnekler: 1- Devrim Erbil 2- Tan Oral 3- Metin Sağanak 4- Elçin Çubuk 5- Meral Pekün 6- Merih Kurtul 7- Filiz Anşan

Bu kitabın ana konusu, birbirlerinin ruh ikizi olan Büyük Ortadoğu Projesi (BOP) ve Büyük İsrail Projesi'dir (BİP). Her iki proje de Türkiye'nin bekası, güvenliği, birlik ve bütünlüğü ile doğrudan ilişkilidir. 22.07.2015 tarihinde, sosyal medya üzerinden şöyle demişim: "Yurdumun insanları BOP'u öğrenmedikçe bugün ülkemizde ve bölgemizde yaşananları anlamayacaktır."

Bu mesajımın üzerinden üç yıl geçti. Gerçekten de bu zaman diliminde ülkemizde ve bölgemizde BOP ve BİP kapsamında neler oldu neler... Görünen o ki, bu ana kadar yaşananlar, gelecekte yaşananlara rahmet okutacak. Çünkü Türkiye, bu projelerin hedefindeki ülkelerin en önemlilerinden biri. Türkiye adeta BOP ve BİP'in kilidi. Proje sahipleri bu kilidi açmak için her yolu deniyorlar ve denemeye de devam edecekler. Ben de ülkemizin insanlarının bu projelerle ilgili bilgilendirilmesi noktasında sorumluluğum olduğunu düşünerek bu kitabı yazmaya karar verdim. Ne kadar faydalı olabildiğim konusunda takdir sayın okurlarımdır. (...) Milletimin bu iki proje kapsamında başımıza örülen ve örülmeye hazırlanan çorapları kavramasına faydası olması dileğiyle.

Saygılarımla. *Engin Alan*

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Mustafa Kemal Atatürk'ten

NUTUK

(15-20 Ekim 1927)

54

Anadolu'daki Yabancı Subayların Tutuklanması Kararı

Efendiler!

Yabancıların İstanbul'da saldırıları artırarak nazır ya da milletvekillerinden bazılarını tutuklamaya başlayabileceklerini öngörüp, karşılık olmak üzere, Anadolu'da bulunan yabancı subayların tutuklanmasına karar verdim.

Bu kararımı ve buna göre gerekli önlemlerin alınmasını, 22 Ocak 1920 günü Ankara, Konya, Sivas ve Erzurum'daki Kolordu Komutanları'na, kişiye özel bir telgraf ile bildirdim.

Milletvekillerine gönderdiğim telgrafa; Vasıf, Rauf ve Bekir Sami Beyler'in »

birlikte imzaladıkları bir yanıt geldi. Bu yanıtta:

“Meclis resmi olarak görüşmelere başlayınca, günün sorunu dolayısıyla, hükümet çekilecektir. O zamana değin durumu esenliği için hükümetin iş başında bırakılması gerekmektedir. Siz, bir girişimde bulunmayınız ve karışmayınız. Buyruklarınızı bize bildiriniz. Görüşlerinizin bütününe katında gereği gibi savunulacağına inanınız.” denilmektedir.

Ben de, ne hükümete ve ne de Meclise herhangi bir şey yazmaya karar vermiş ve artık işi sayın milletvekili arkadaşlarımıza bırakmıştım.

Bu arada; İstanbul’daki arkadaşlarımızın ne gibi öğütlere uyarak, davranışlarını düzenlediklerini belirtmek için, şu kısa bilgiyi sunayım:

“...Filan siyasi temsilci, çok namuslu, doğru sözlü ve Türk dostuymuş. Bu kişi çok içten ve üzüntülü bir dille demiş ki, eğer Harbiye Nazırı ile Cevat Paşa çekilmeseydiler, Harbiye Nazırlığı işgal edilecekti. Kuvay-ı Milliye’nin gösterdiği kararlı suskunluk, kimilerini çıldırtıyor. Fakat tezcanlılık göstermeyin, ezilirsiniz. Bana inanın. Aşağılama varsa yapanlar utansın. Belki daha delilikler olacaktır. Fakat siz, sakın delilik yapmayın...”

Ne acıdır ki; İstanbul’daki kişiler (Arkadaşlarımız): **“Biz, bu sözlerin içtenliğinden kuşulanmıyoruz.”** diyorlardı.

Meclis Başkanı Seçilmem Sakıncalı Görülüyordu!

Milletvekilleri, İstanbul’da toplanmalarından bir hafta sonra başkanlık kurulu seçimi üzerinde ve dolayısıyla Meclis başkanlığı üzerinde görüşmeye başlamışlar. Bir yerde işaret etmişim ki ben, Meclis-i Mebusan Başkanı seçilmeyi, bazı yararlarından ötürü, gerekli bir önlem saymış ve gereken kişilere görüşümü bildirmiştim.

İşte, anlattığım gibi, bu konu üzerinde görüşülmeye başlandığı günlerde, 28 Ocak 1920 ve 1 Şubat 1920 günlerinde Rauf Bey’in yolladığı yazılarda, birtakım düşüncelerden sonra:

“Biz, pek büyük sakınca doğuracak olan bu işi ileri sürmekten vazgeçiyoruz.” denmekte ve **“Özel, gizli bir toplantıda yeniden söz konusu oldu.**

Şeref Bey, seçilmenizin yararlarından söz etti. Seçimde oyların dağılacağı yeniden kesin olarak anlaşıldığından, ulusun başında Ulusal Meclis’e gözlemci olarak katılmayı öteden beri yeğlediğini söyledi ve sizin için alkışlarla içten gösteriler yapıldığını gördük.

Genel toplantıda Reşat Hikmet Bey Başkan, Hüseyin Kâzım Bey birinci ve Hoca Abdülâziz Mecdi Efendi ikinci başkan vekili seçildi.” haberi verilmektedir.

Efendiler!

Benim Meclis Başkanlığımdan söz eden, demek ki sadece Şeref

Bey oluyor. Öteki kişiler, başkanlığa seçilmemin için söz konusu olduğunu, gizli yapıldığı bildirilen bu toplantıda alıştırma yoluyla bile olsa, söylemiyor.

Sağlam gerekçelere dayanarak, benim başkan seçilmemi söz konusu etmeliydiler. Ondan sonra, oyların dağılıp dağılmayacağını incelemeliydiler.

Sadece Şeref Bey'in sözleri üzerine, genel eğilimin yönü yolunda yargıya varmak yerinde bir iş olmayabilirdi.

Gelişmeler üzerine Rauf Bey'in başkanlık konusundaki açıklamasına verdiğim karşılıkta demiştim ki:

“İleri sürülen sakıncalar önceden enine-boyuna düşünülen hususlardır.

Benim başkan olmamı gerektiren nedenler bellidir. Bunlar, Kuvay-ı Milliye'nin ulusça kabul edildiğini berkitmek, Meclis dağılırsa Başkanlıkla ilgili görevleri güvenle yapmak, hayatımızla uyumsuz bir barış önerisi karşısında ulusal ayaklanma yapılırsa Başkan olarak ulusun maddi ve manevi bütün gücünü savunmayı yöneltmek düşünceleridir.

Sözlerinizden, savunmayla ilgili bu nedenlerin bugün İstanbul

Şeref Bey (Mehmet Şeref Aykut)

çevresinde savsaklanabilir görüldüğü anlaşılıyor.

Eğer doğru düşünmemek yüzünden ulusal savunmada bugün ya da gelecekte aksaklıklar belirirse, sorumluluk, yanlışlığı yapanlara düşer.

Bu işi Benim kişisel düşüncelerle istemediğim yolda güvence verme-

ye gerek yoktur.”

“Eğer doğru düşünmemek yüzünden ulusal savunmada bugün ya da gelecekte aksaklıklar belirirse, sorumluluk, yanlışlığı yapanlara düşer.”

Efendiler!

Gelişmeler bu şekilde bir yol izlerken; Harbiye Nazırı'nın ve Genelkurmay Başkanı'nın zorla dışarıya sürüldüğünü biliyoruz.

Meclis Başkanlığı'na seçilen rahmetli Reşat Hikmet Bey'in, bir nedenle yabancılarca tutuklandığını öğrenmiştik. Ayrıca İstanbul'da bulunan Heyet-i Temsiliye üyelerinin tutuklanmalarının düşünüldüğü, Rauf Bey'in 28 Ocak 1920 günlü haberiyle bildiriliyordu.

Bu olaylardan, Kuvay-ı Milliye'ye karşı davranışlar bulunduğu, Meclisin dağıtılma olasılığı, dolaşısıyla, ulusal savunmaya girişme zamanının daha da yaklaştığı belli oluyordu. Ama bu gerçeği sezinlemez azdı...

Reşat Hikmet Bey'in kurtarılması için de Ankara'dan çalışmak gerekti.

Rauf Bey'in, Meclisin durumu anlatan 27 Ocak 1920 günlü telgrafında kaygı uyandıracak birtakım cümleler vardı.

Örneğin: "Hükümet başlangıçta çekilmeyi düşünmüş, ama çekilmemiştir. Meclis'in bugünkü durumu, bu sorunu çözmeye elverişli değildir.

“Milletvekilleri, İstanbul'daki iç ve dış etkiler altında, barışı sağlamak ülküsünü savsaklayarak, kulluk, yükselme isteği, kıskançlık, kuruntu vb gibi nedenlerle bölünmüşlerdir.”

Buradaki milletvekillerinin durumları Maraş çevresindeki olaylarla ilgili olarak halkın gönderdiği telgrafları, Genel Kurul'da okumaya bile elverişli değildir.

İtilâf Devletleri'nden filan, falana ayak uydurmamızı öğütüyor. Toplanacak yerimiz yoktur.”

Rauf Bey'e, 7 Şubat 1920'de yolladığımız bir yazıda, şu görüşlerimizi bildirdik:

“Milletvekilleri, İstanbul'daki iç ve dış etkiler altında, barışı sağlamak ülküsünü savsaklayarak, kulluk, yükselme isteği, kıskançlık, kuruntu vb gibi nedenlerle bölünmüşlerdir.

Arkadaşlarımız, çok sayıda milletvekilinden meydana gelecek bir çoğunluk elde edebilmek için kendi düşünce ve inançlarından boyuna özveride bulunmuşlar ve uysal davranmak amacıyla, hükümet ve bilinen çevreler üzerindeki etkilerini büsbütün yitirmişlerdir.

Bu durum, düzeni bozmamak kaygısıyla sürdürülürse, ulus yararına aykırı isteklere ve türlü türlü tutkulara araç olmaktan; ulusal işleri baltalayıcı kararlar alınmasını önleyememekten korkulur.

Buna karşı alınabilecek önlem şudur:

Azınlık bile olsa ilkelerimize yüzde yüz bağlı arkadaşlardan bir grupta yetinmek.

Bunun sakıncası, uysallığın sakıncasından azdır.

Hükümeti, kayıtsız koşulsuz düşürmek gerekir.

Kesin mücadele durumu alınması gerekir.” •

Gelecek Ay: *Mücadeleyi Kararlı Olarak Başlatmak!*

Hakimiyeti Milliye

Yeni Bir Mücadele

Türkiye, yeni bir döneme ve yeni bir Mücadeleye giriyor. Bu mücadele, Başbakan İsmet Paşa'nın konuşmasıyla, artık resmi bir nitelik kazandı. Alınan kararlar uygulandığı zaman, ülkenin genel yaşamına da karışacaktır. Bizi bu yeni mücadeleye yönlüten zorunluluk, basit bir arzu ve heves değildir. Aksine içinde bulunulan ve yaşanan yeni yaşam koşullarından doğma kesin zorunluluklardır. Ya bu mücadeleye karışmak, ya da bilerek ölümü kabul etmek seçeneklerinden birini tercih etmeye zorunluyuz.

Kanında canlılık ve yetenek kaynayan Türk Ulusu, kendi varlığının sürmesi adına girmesi gereken mücadeleden çekinir mi?

Türk Ulusu'nu bundan bir süre önce Ulusal Kurtuluş ve Bağımsızlık Savaşı'na yönelten "Yaşam ve Bağımsızlık Zorunluluğu", bugün aynı derecede kendini hissettirmektedir. Aradaki fark şu ki, bugünkü durumda gelecekte, en küçük bir kuşku dahi duymamaktayız.

Yürüyeceğimiz yol belli ve

açıktır. Kat edeceğimiz mesafe de bilinmektedir.

Eğer bütün Türk Ulusu, bu amaç etrafında birlik olur, dayanışma ve kişisel çıkar düşünmeksizin toplanmak erdemini gösterebilirse, başarmak için asla bir engel söz konusu değildir, olamaz da!

Ondan sonrası ise, millet hesabına refaftır, mutluluktur ve dolayısıyla yaşamdır.

Başbakan İsmet Paşa'nın konuşması, bütün vatandaşları, genel ve büyük bir konu içinde, birçok hususla incelemeye zorunlu kılıyor.

Bu rejim, devlet yönetiminde yarım önlemlere asla itibar etmez. İsmet Paşa, yapay önlemlerle, özellikle pratik değerden yoksun, tatlı sözlerle kamuoyunu oyalamak istemedi. Hastalığı bütün sıkıntılarıyla ortaya koydu. Vatandaşlara tehlikeyi ve derecesini de gösterdi. Ondan sonra da, -en esaslı incelemelere dayanarak-, bu işin içinden nasıl çıkılabileceğini, bu işi başarmak için millette ve kendisinde yeterli güç ve yeteneğin

İsmet İnönü

bulduğunu da gösterdi.

İsmet Paşa gibi, işlerinde ve sözlerinde çok dikkatli davranan bir Devlet Adamı, herhangi bir sorun üzerinde kesinlikle ısrar ettiği zaman, inanmalı ki, bu ısrar iyi bir incelemeye ve güçlü bir inanca dayanmaktadır. Onda isabet vardır, başarı vardır.

Başbakan İsmet Paşa bu münasebetle diyor ki;

“Gerçekte sıradan bir işe değil, aksine zorlu bir işe girişmiş olduğumuzun bilincindeyiz. Fakat zor sonuçları elde etmekten haz duyan bir sportmen gibi, bu milletin birikip, kalmış zorlu işlerini başarmaktan haz duyan Ulusal Mücadeleciler ruhunu bütün tazeliğiyle koruyoruz.”

Girişeceği işin zorluklarını, sınırını ve önemini daha önceden hesap etmiş, ondan sonra harekete geçme ve işi yapma alanına girmiş olanların girişimlerinden korkulmaz. Bu düşüncede ve yapıda olanlar, eninde sonunda kesinlikle olumlu bir sonuca varırlar.

İsmet Paşa'nın, Meclis kürsüsünde yiğitçe, gözü pekçe anlattığı ve savunduğu düşünceler, Meclis üyelerinin bu görüşlere ve onların uygulamasına yürekten yaptıkları destekleme. Kısacası bu karşılıklı durumun özeti, Bize yeni ve zorluğu kadar zevki ve de şerefi büyük olan bir mücadeleye girdiğimizi anlatıyor.

Başbakanımızın verdiği söz, sadece kendi Meclisimize ve milletimize verilmiş değildir. Belki bütün dünyaya karşı, Türk Ulusu adına,

verilmiş bir sözdür.

Bu durumda bütün Türk Vatantaşları resmi, vicdani, maddi ve manevi bir taahhüt altına girmiş bulunuyorlar. Görevimiz, sadece hükümete başarı temenni etmekle sınırlı kalmaz. Aksine her kişi, kendi alanı ve gücü çerçevesinde, anılan başarıda etken olmak zorundadır.

Türkiye’de ekonomik sorunlar, -bugünkü durumumuza göre-, esaslı, büyük ve hayati bir nitelik arz etmektedir.

Her ülkede, büyük sorunlar, ancak toplumun tamamının katılım ve desteğiyle başarılabılır.

Belirli bir amaç etrafında toplanan ortak güçlerin ve ulusal vicdanın ne harikalar yaratabileceğini, en güzel ve iyi bir şekilde Türk Ulusu anlar. Çünkü bizzat tecrübe etti. Bu yeni mücadelede de aynı deneyimden yararlanacağına kuşku yoktur.

Gerçeğin özeti şudur:

Türk Ulusu’nda güç vardır!

Ülkenin doğal serveti kadar genel ekonomik durumu da, arzu edilen amaca ulaşmaya engel değildir.

İthalat ve İhracat açığını kapamanın, ödemeler dengesini kurmanın, kısacası bu işleri başarmanın özeti sayılan başarının sırrı girişilecek çalışmaları iyi düzenlemekte, işleri yönetmek ve takip etmekte sıkı bir disiplin kurmaktadır.

Ulusal Mücadele’ci ruhuyla dolu olan yüce Başbakanımız’dan ve onun hükümetinden bunu bekliyoruz.

Hâkimiyeti Milliye Gazetesi

14 Aralık 1929

100 Yıl Önce Gazi'nin Kalbi Yorgundu

100 yıl önce ülkesini, ulusunu yok olmaktan kurtaran, başkent yaptığı Ankara'da Türkiye Cumhuriyeti'ni ilan eden Gazi Mustafa Kemal'in kalbi yorgun düştü. Bu yorgun kalp 15 yıl daha "yurtta barış, dünyada barış" için attı.

"Pek Gülmemişti Atatürk" adlı yazısında **Şevket Rado**:

"Atatürk'ü yakından tanımak fırsatını bulmuş olan Yakup Kadri Karaosmanoğlu, onun insan tarafını anlatırken: 'Atatürk'ün resimlerini toplamaya karar verdiğim zaman, elimde yüz kadar resim birikince bir şey dikkatimi çekti: Atatürk

gülmüyordu bu resimlerde! Hep bilirsiniz: Atatürk güzel adamdı, yakışıklı adamdı. Resimleri de hep güzel çıkardı. (...) Ona karşıdan bakış da, yandan bakış da daima güzeldir. Ama bir tek resmi de yoktur ki: 'Ne kadar güzel gülmüş!' diyebileceğiniz. (...) Kaldı ki ben, Atatürk'ü hayatta iken görmüşümdür. Onunla konuşmuş olmamakla beraber, türlü vesilelerle hayli yanına yaklaşarak onu seyretmek talihine erişmiş fanilerdenim ben. Gülüyor, ama keyifsiz bir gülüş(...) İnsan az yaptığı şeyi pek bilmeyebilir. Nitekim hayatına şöyle bir bakacak olursanız Atatürk'ün

ömrü boyunca ciddi, çok ciddi işlerle uğraştığını ve bu yüzden gülmeye vakit bulamadığını görürsünüz:

Atatürk henüz bir veya iki yaşında bir bebekken babasını kaybetmiştir. Bu ufacık çocuk dul bir annenin elinde bir yetim olarak büyüdü, türlü sıkıntılar çekti. Hayatın zorluklarıyla daha güçlü olarak savaşılabilmek için asker mektebini seçtiğini sanıyorum...”

Şevket Rado: “Uğraşarak, savaşarak, didinerek, eğlenmeye gülmeye, hatta rahat bir nefes almaya vakit bulamadan geçmiş bir ömür! Atatürk her şeyi

görmüştü, her şeyi öğrenmişti ama ne yazık ki, gülmeyi öğrenememişti.”

Cepheden cepheye koşan Mustafa Kemal’i anlatan **Şevket Rado:**

“... Mustafa Kemal ömrünün on yılını da bu yolda harcamış, nihayet 1934’te Atatürk olmuştur... Olmuştur ama yaşamak için de hayatta ancak dört yılı kalmıştır... Uğraşarak, savaşarak, didinerek, eğlenmeye gülmeye, hatta rahat bir nefes almaya vakit bulamadan geçmiş bir ömür! Atatürk her şeyi görmüştü, her şeyi öğrenmişti ama ne yazık ki, gülmeyi öğrenememişti. (...) Yalnız elimde iki resmi var ki, bu resimlerde Atatürk sevgi karşısında olduğu için rahat gülüyor. Bunlardan biri 1

Temmuz 1927 günü, Cumhurbaşkanı sıfatıyla ilk defa İstanbul’a geldiği zaman. İstanbul halkının kendisini yürekten bir sevgi ile karşıladığı sırada yaptığı coşkun hareketlere ellerini çırparak mukabele ederken... Öbürü ise, bir çocuğa sahip olamamanın hasreti içinde çocuk Ülkü’nün çocukluklarıyla oyalanırken. Ama gene de biraz mahzun, değil mi? (...) Hayatının her devrinde, sa-

dece milletinin yüzünü güldürmekle kalmış, kendisi ise, ne yazık ki, pek gülememiştir.”

Kendini “yurtta barış dünyada barış” için

adayan Atatürk toplumun varlığını da sağlığını da kendisinininkinden daha çok düşünüyordu. Sağlık Memuru **Zühtü Kavukçu** şöyle anlatıyor:

“Ben İstiklal Mücadelesi sıralarında Ankara’nın Samanpazarı semtindeki bir askeri hastanede sağlık memuru idim. (...) O günlerde muhtelif savaş cephelerinden durmadan hasta ve yaralı askerler buraya sevk ediliyordu. Hastanemiz yüzlerce yaralı ve hasta ile ağzına kadar doluydu. Buna rağmen binada sağlık personeli olarak bir ben, bir tek de doktor vardı. Yokluk ve yoksulluk diz boyu, battaniye, karyola vs. bulmak veya almak mümkün değil.

Üst makamdan bazen çaresiz istersek resmen: 'Mevcutla idare edin.' diye cevaplanırdı. Yine kanlı cephe muharebelerinden sonraki gecelerden birindeyiz. Tek operatörümüzle ameliyat odasına dayız. İslî petrol lambası tepemizde. Ortalık dağınık, karışık, ben yerimdeyim. Doktorun beyaz gömleği kan ve leke içinde. (...) Tam bu sırada odaya birkaç gölge ve ayak seslerinin girdiğini hissettim. Ve sertçe bir ses: 'Kolay gelsin doktor.' dedi.

Başlarımızı uzatarak dikkatle baktık: Gelen Gazi idi. Sessizce binadan içeri girmişti, elinde bir kırbaç vardı. Halimizi, hatırımızı sordu ve: 'Doktor hele bir hastaneyi gezelim.' dedi. Hep beraber odaları, koğuşları, koridorları gezerken ve yaralıları üst üste balık istifi tahtalar üzerinde görünce, Gazi'nin gözleri birden şimşeklendi ve: 'Kaç hastanız var? Karyola, battaniye ve yatağımız yok mu?' diye sordu.

Doktor; altı yüz hastamız olduğunu, mevcut yüz karyolayı kurduğumuzu ve ihtiyaca yetmediğini, söyledi. Gazi şöyle bir an düşündü ve sonra: 'Şimdi beş yüz tane yatak ve karyola göndereceğim. Hem iki saate kadar bunların hepsi kurulmuş olacak ve yerde yatan bir tek nefer görmeyeceğim.' dedi.

Ellerimizi sıkarak maiyetiy-le birlikte hızla ve yıldırım gibi

hastaneden uzaklaşıp gitti. (...) O vaktin Ankara'sında ve savaşın en civcivli günlerinde bir gece, iki saate değil beş yüz karyola ve yatak, elli tane bile zor bulunuyordu. (...)

“ ‘Gazi şöyle bir an düşündü ve sonra: ‘Şimdi beş yüz tane yatak ve karyola göndereceğim. Hem iki saate kadar bunların hepsi kurulmuş olacak ve yerde yatan bir tek nefer görmeyeceğim.’ dedi. ”

Neden sonra kapımın vurulmasıyla derin, yorgun uykumdan uyandım. Kapıdaki er: "Paşa'nın yatakları geldi, hemen kurulacak" dedi. Paşa'nın emriyle beş yüz yatak ve karyola aynı gece Ankara'nın evlerinden teker teker toplanarak kağınlara yükletilmiş. İşte bu gelen onlardı. İçlerinde öyleleri vardı ki daha hiçbir kimse yatmamış. (...) Ve sıcak sevinç yaşlarımızı tutamadık, gözlerimiz boşalıverdi. Bütün ömrüm boyunca inandım ve gördüm ki her zaman ve her çeşit şartlar altında Atatürk'ün kağınları onun emrini vaktinde yerine ulaştırırdı."

Odönemin tanıklarından biri de Basın Genel Müdürü **Zekeriya Sertel**'di. ABD'de gazetecilik eğitimi alan Sertel önce geldiği yokluk içindeki Ankara'yı anlattıktan sonra:

"Milli Kurtuluş Savaşı'nın nasıl yoksulluklar içinde yapıldığını

Zekeriya Sertel:

... o vakit milli kurtuluş ruhu hakimdi. Herkes fedakârlığı, yoksulluğa katlanmayı bir şeref, bir görev sayıyordu. Kimse konfor, rahat ve bolluk peşine düşmemişti. Kimse kolay kazançlar peşine takılmamıştı. Koltuk kavgası, menfaat hırsı unutulmuştu.

anlatmaya yeter. Fakat unutmamalı ki, o vakit milli kurtuluş ruhu hakimdi. Herkes fedakârlığı, yoksulluğa katlanmayı bir şeref, bir görev sayıyordu. Kimse konfor, rahat ve bolluk peşine düşmemişti. Kimse kolay kazançlar peşine takılmamıştı. Koltuk kavgası, menfaat hırsı unutulmuştu. Bütün gayretler zafer etrafında birleştirilmişti. Yalnız bir amaç vardı: Milli Kurtuluş Savaşı'nu kazanmak, bağımsızlığa kavuşmak. Bu ruh, Ankara'yı zafere götürmüştü. (...) Ben sefaletin bu kadar koyusunu, bu kadar elle tutulmasını görmemiştim. Oysa, bu büyük kurtuluş savaşını onlar yaşamışlardı. Şu yurtik kirli paçavralar içinde vücutlarını örtmeye çalışan kadınlar, cepheye sırtlarında mermi taşımışlardı. Anadolu'nun kesin gerçeği buydu."

Saraylar, köşklerle göz kamaştırarak İstanbul ne Ankara'yı, ne de Cumhuriyet'i anlıyordu. Gelişmeleri şöyle aktarıyor Sertel:

"İstanbul basınının sesi günden güne yükseliyor ve Ankara'yı rahatsız ediyordu(...) Hilafetin Türkiye için manevi bir kuvvet olduğunu, bu kuvveti elden bırakmanın bir aptallık, hatta bir hıyanet olduğunu söylüyordu. Oysa hilafet

müessesesi çoktan rolünü ve etkisini kaybetmişti. İslam, ülkelerinden çoktan çıkmıştı. Küçük büyük bütün İslam milletleri, milli kurtuluş davasına başlamışlardı. Fakat gericilerin bunu görmesi mümkün değildi. Rauf Orbay gibi Milli Kurtuluş Savaşı'na katılarak Mustafa Kemal'in yanında çalışmış hilafetçiler bile Cumhuriyet ilanını hazmedememişlerdi. Tanin gazetesinde Hüseyin Cahit Yalçın bile, o vakit Mustafa Kemal'e karşı gelmiş olmak için, hilafet lehinde yazılar yazmıştı. (...) Hiç kimse Cumhuriyet'i savunmuyordu. Ahmet Emin Yalman Vatan gazetesinde imalı yazılarla Mustafa Kemal'in diktatörlük kurmak istediğini anlatmaya çalışıyordu. Bu yayınlar, özellikle İsmet İnönü'yü sinirlendiriyordu. Bir gün beni yanına çağırdı. 'İstanbul basınının hücumlarını durdurmak için ne yapılabileceğini' sordu. Haftada ya da ayda bir basın konferansı düzenleyerek basının aydınlatılmasını salık verdim. Amerika

Cumhurbaşkanının her hafta basın toplantısı yapıp gazetecileri aydınlattığını anlattım.”

Ankara'nın İstanbul'daki muhalefet akımlarına, özellikle basına karşı şiddetle karşı koyacağı haberlerini yalanlayan Sertel, görevden alındı. Korkakların ve dalkavukların zehirli sarmaşıklar gibi uzamaya başladığını gören Sertel kendine çok daha zor bir görev seçti. Mustafa Kemal'in armağan ettiği "İttihat ve Terakki"nin eski genel merkez binasında, Gazi'nin "Cumhuriyet" adını verdiği gazeteyi Yunus Nadi Abaloğlu ve Nebizade Ahmet Hamdi Ülkümen ile birlikte çıkarmaya gitti.

Mustafa Kemal'in 10 Kasım 1923'te başlayan kalp rahatsızlığı işaretler vermeye başladı. İki gün dinlenen Gazi kendini iyi hissedince üçüncü gün onu bekleyen işlerin başına dönmek istedi. Durum ciddi idi. İstanbul Üniversitesi İç Hastalıkları Uzmanı Dr. Neşet Ömer İrdelp Ankara'ya geldi. Gazi'nin durumunu değerlendirdikten sonra İstanbul'a dönen Dr. İrdelp basına açıklama yaptı: "Gazi, çok çalışmadan dolayı biraz yorgunluk belirtileri göstermişlerdir; fakat altı günlük bir istirahatten sonra tamamiyle sağlığına kavuşmuştur. Bu sebeple kendisinin rahatsızlığı "kalp spazmı" ve benzeri bir hastalık değildir. Gazi'nin rahatsızlığına tıp terminolojisinde 'yorgunluk' denir." (...)

Hastalık ve sorunlarla uğraşan Gazi'yi sevindiren olay ise

ABD'den bir çocuğun Cumhuriyet ilan edilmeden bir gün önce gönderdiği mektup oldu.

"On yaşında Amerikalı bir çocuğum. Türkiye'de olup bitenlere ve oradaki yeni hükümete karşı büyük bir ilgi duymaktayım. Birkaç gün evvel sizinle ve Madam Kemal'le yapılmış ve buradaki gazetelerde yayımlanmış bir röportajı okudum. Türkiye hakkında yazılan yazıları bir araya topluyorum. Bunlar arasında bir sürü makale, sizin ve eşinizinkiler de dahil olmak üzere birçok resimler bulunmaktadır. Amerikalı bu çocuğa lütfen imzalı bir resminizi ve ufak bir mesaj gönderir misiniz? Bir gün Türkiye'yi ziyaret etmek arzusunda'yım" diye yazan Curtis La France'a yanıt verdi, Gazi:

"Mektubunuzu aldım. Türk vatanı hakkındaki alaka ve temennilerinize teşekkür ederim. Arzunuz üzere bir adet fotoğrafımı ilişikte gönderiyorum. Amerika'nın zeki ve çalışkan çocuklarına yegane tavsiyem, Türkler hakkında her işittiklerine hakikat gözüyle bakmayıp kanaatlerini mutlaka ilmi ve esaslı incelemelere dayandırmaya bilhassa ehemmiyet vermeleridir. Hayatta muvaffakiyet ve saadete nail olmanızı temenni ederim."

O çocuk Cumhuriyet'in 75 yılında Türkiye'ye geldi. Elindeki mektubu ziyaret ettiği Anıtkabir'e armağan etti. Ve o da 99 yaşına 10 Kasım 2012 günü yaşama gözlerini yumdu.

Yüzyıl önce yorgun kalbi ile Gazi, evde, sokakta, kentte, yurttta ve dünyada barış istedi. •

yasarozturk@butundunya.com.tr

Gözün Sözü

Cemal Tahsin

İnsanlığın Karanlık Yüzü

Bir sosyolog olarak savaşın insanların içindeki şiddeti nasıl ortaya çıkardığını araştırırken oldukça ilginç verilere ulaştım.

Elbette sayısız savaş var insanlık tarihinde. Peki, onca dökülen kan, onca can kayıplarından sonra insanlık hiç mi öğrenememiş savaşın ne denli acımasız ve barışın ne denli önemli olduğunu?

Tarihçiler Will ve Ariel Durant'ın yaptığı araştırmalara göre ne yazık ki insanlık yüzyıllardır

barıştan çok savaş içinde yaşamış.

Antik Çağ'dan Modern Çağ'a kadar olan süreçte insanlığın sadece 268 yıl barış içinde yaşadığını biliyor muydunuz? Evet, sadece 268 yıl!

Peki her zaman özgürlük ve demokrasi uğruna mı yapıldı bu savaşlar? »

Ne yazık ki hayır. Kimi liderler kişisel hırsları nedeniyle ülkelerini savaşta sürükledi, kimi sadece sadistçe, kendisini ve kendi ulusunu üstün ırk olarak gördüğü için gözünü kırpmadan soykırıma gitti.

Kimi kendi egosunu tatmin etmek, kendini kahraman ilan etmek için atıldı savaşa, kimi gösterişli hayatını sürdürülebilmek için piyon gibi öne sürdü halkını.

İnsanlık tarihi ne yazık ki geçmişten günümüze dek sadist ruhlu, hırslı, kana susamış, kendilerini sonsuza dek yaşayacak ölümsüz biri gibi gören liderlerle dolu.

Pek çok ülke gezdim, pek çok farklı ülkelerden öğrencilerim, danışanlarım, dostlarım oldu. Bu açıdan bakınca bizi iyi insan yapan inancımız, milliyetimiz, etnik kökenimiz değil diye düşünürüm. İyi insan dünyanın her yerinde iyi insan. Duyarsız insan ise dünyanın her yerinde duyarsız insan. Kimliklerimizde yazılı olan bilgiler bizi iyi insan yapmaya yetmiyor ne yazık ki.

Kimi zaman “Acaba politikacılar, liderler, sınırlar olmasaydı bu dünya daha yaşanılır bir yer olur muydu?” diye sorarım kendime.

Ah keşke olabilseydi. Bu asla gerçekleşmeyecek ütopyik

düşüncenin gerçekleştiğini bizler göremesek de keşke çocuklarımız, çocuklarımızın çocukları görebilseydi.

Oysa savaş psikolojisinin ötesinde, insanın içindeki şiddetin kontrolsüzce dışa çıkabileceği düşüncesi bile ürkütüyor beni.

Marina Abramoviç adını duydu-muz mu hiç?

Sırp asıllı Marina Abramoviç bir performans sanatçısı. 1974 yılında canlandırdığı Rhytm 0 (*Ritm Sıfır*)

isimli sosyal deney olarak da tanımlayabileceğimiz performansı insanın içindeki şiddet ve acımasızlığı tüm çıplaklığı ile gözler önüne serdi.

Abramoviç bir sanat galerisinde 6 saat boyunca hareketsiz kalacaktı ve önündeki masada 72 adet nesne di-

ziliydi. Bu nesnelere arasında çiçek, peçete, kek gibi zararsız nesnelere yanı sıra bıçak, jilet, tabanca, tek mermi, zincir gibi insanın içindeki vahşeti ölçebilecek nesnelere de yer verilmişti.

Gösterinin başında insanlar son derece insancıl yaklaşıp eline çiçek verirken, saçını okşayıp kek yedirirken hiç kimse gösterinin nasıl bir vahşete dönüşebileceğinden habersizdi.

İzleyicilerden birinin M. Abramoviç'e bir tokat atıp hiçbir

Marina
Abramoviç

tepkiyle karşılaşmaması üzerine bir anda gösterinin boyutu değişmişti. İlk başta ona sevecen yaklaşan insanlar bile kadının hiçbir tepki göstermeyip sessiz ve hareketsiz kalması üzerine şiddete eğilim göstermeye başlamışlardı.

Gıysileri parçalanan, vücudunun çeşitli yerleri bıçakla, jilette kesilen, tacize uğrayan, kan revan içindeki Marina Abramoviç altı saatin sonunda hareket etmeye başlayıp kalabalığın içinde yürürken insanlar bir anda korku içinde sanat galerisini terk etmeye başlamışlardır.

Bu sosyal deneyde güç ve şiddetin özdeşleştiği, tepki göstermeyen, savunmasız bir insana şiddet uygulamaktan çekinmeyen insanların ilk şiddet örneği ile birlikte devamını kolaylıkla, sorgulamadan getirdikleriyle görülmüş.

Marina Abramoviç deneyi insanların savaş olmadan da uygun ortam bulduklarında, hiçbir tepkiyle karşılaşmayacaklarından, cezalandırılmayacaklarından emin

olduklarında insanın içindeki vahşeti tüm acımasızlığı ile ortaya çıkaracağını gösteriyor.

Afgan yazar Khaled Hosseini “*Savaş, onuru ortadan kaldırmaz. Tam tersine barış zamanından çok daha fazla onur gerektirir.*” diyor.

Oysa ki, günümüzde hastanelerin bombalandığını, onlarca çocuk ve sağlık çalışanlarının hayatlarını kaybettiğini bir savaş filmi izler gibi izliyoruz ekranlardan.

Görünen o ki, insanlık kendi kendini yok edinceye dek daha pek çok kanlı savaşlara, vahşete, cinayetlere tanık olacak.

Pek çok ülkede heykeli dikilen, düşmanları tarafından dahi saygıyla anılan, örnek gösterilen “*Savaş zaruri ve hayati olmalıdır. Milletinin hayatı tehlikeye maruz kalmadıkça savaş bir cinayettir.*” diyen, Cumhuriyetimizin kurucusu, gerçek bir dünya lideri, Başkomutan Mustafa Kemal ATATÜRK’ü özlemle anıyoruz. •

nuraybartoschek@butundunya.com.tr

İyi bir şairde bulunması gereken en önemli ve olmazsa olmaz özellik doğuştan gelen yetenektir. Bu yetenek, inşa edilecek bir binanın arsası üzerine eşilmiş ve sağlam şekilde atılmış temel gibidir. Şairin gelecek yaşamdaki eserleri bu temel üzerine kurulur.

Nedir bu doğuştan gelen yetenek?

Şair, duyguları ileri derecede gelişmiş ve duyguları zirvede olan kişidir.

Yalnızca aşırı duygusallık yeter mi?

Hayır, yetmez. Duygusallığa paralel olarak ileri derecede zekâ sahibi de olmalıdır. Zekâ, duygularla ortak hareket etmediği sürece, güzel şiirler yazmak olanaksız.

Bir şair için başka nelere ihtiyaç var?

Yazdığı dilin bütün özelliklerini çok iyi bilmesi gerekir. Dilbilgisi, imla, kompozisyon konularında yeterli bilgiye sahip olmalı. Özellikle hece şairleri için geniş bir kelime hazinesine ve sözlük bilgisine de ihtiyaç vardır.”

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

METE AKYOL'DAN YAZILAR

(Bir Başkadır Benim Mesleğim adlı kitabından)

Mamudizm'e Karşı Savaşımın Komutanı: Recep Yazıcıoğlu

Yazıcıoğlu'nu ilk kez, 1987 yılı Kasımında, Tokat Valiliği sırasında valilik binasının önünde gördüm, orada tanıdım. Köylerdeki inşaatlara malzeme götürmek üzere hareket etmeye hazırlanan kocaman bir kamyonla, şoförün yanında oturuyordu. Konuştuğum için kapı yanını bana bırakmış, kendi, şoförle benim aramda kalmıştı. Birlikte, köyleri dolaşmaya gidiyorduk.

“Benle beraber geldiğiniz iyi oldu.” dedi. “Yapılanları ve yapılmakta olanları sözle anlatırdım ama bunlar aslında gözle görülerek daha iyi anlaşılır...”

Onun, kendine özgü kalkınma

yönteminin başarılı sonuçlarını televizyonda açıklamak için gelmişim Tokat'a ve bu yöntemin nasıl uygulanmakta olduğunu yerinde görmek için şimdi de, onunla birlikte köylere gidiyordum.

Tokat'ta halkın, **Vali Recep Yazıcıoğlu Modeli** tanımıyla adlandırdığı, Vali Recep Yazıcıoğlu'nun ise **Tokat Modeli** diye tanımını yaptığı bu **Toplum Kalkınması Yönteminin** bir adı da, **Mamudizm savaşı** idi.

“‘Mamudizm savaşı’, bu kalkınma yöntemine benim verdiğim bir addır.” dedi yolda, Vali Yazıcıoğlu. “Hani buzullar çağında mamut

Recep Yazıcıoğlu

denilen hayvanlar vardı ya... Bu adı, o hayvanın fillerden de iri gövdesi ve bir adımını neredeyse bir saatte atabildiği hantallığı nedeniyle seçtim.”

Sonra da, “Mamudizm” konusundaki görüşünü özetledi:

“Devletin işletim sisteminin aşırı hantallığı, her yere ve her işe yetişeceğim iddiası, sonunda hiçbir şeyi yapamayan, kaynak, zaman ve insan tüketen bir sonuca getirmiştir bizi.” dedi. “Devletle vatandaş barışık değildir, aksine sürekli kavga eden konumdadır. Birbiriyle çelişen, köprü görevini kaybeden, engeller ve setlerle vatandaşın yaratıcı ve üretici yeteneği, işe yaramaz duruma getirilmektedir.” Recep Yazıcıoğlu, bu görüşünü açıklarken, bir yandan da, savaşımının nedenini açıklamış oldu.

“Burada bizim yaptığımız, vatandaşlarla el ele tutuşup, ‘Mamudizm’ dediğimiz bu canavarı boğazlamaktan başka bir şey değildir.” dedi. “Birzadan bunu göreceksiniz gözlemlerinizle...”

İlk gittiğimiz köyde, köyün ortasından, aşağılarına doğru uzanan kocaman bir kanal çukuru çıktı karşımıza. Kanalın içinde otuz-kırk kişi, kazmalarla küreklerle çalışıyordu.

“Bunların okul derdi bitti, sağlık ocağı derdi bitti, öğretmene lojman derdi bitti, içme suyu derdi bitti, şimdi sıra buna geldi.” dedi Vali Yazıcıoğlu.

“ ‘İlle de kanalizasyon’ diye tutturmuş köylüler. Ben de söz verdim, ‘Sayınızın yarısı kadar kazma, yarısı kadar da kürek göndereceğim’ dedim ve gönderdim. Şimdi köylerine kanalizasyon yapıyorlar. Çukuru açma işini tamamlasınlar, o zaman beton künklerini de göndereceğiz.”

Biz kamyondan indik, çalışan köylüler kanalizasyon çukurundan çıktılar ve birlikte kahvede oturduk. Kahveci de çukurdan yeni çıkmıştı. Gitti, önce ellerini, yüzünü gözünü yıkadı, sonra yanımıza geldi, ellerimizi sıktı ve çayımızı demledi.

Vali Recep Yazıcıoğlu, ilerideki bir binayı gösterdi:

“Şu karşıdaki bina, okulumuzdur.” dedi. “Yanıdaki o şirin yapı da, öğretmen evidir. Şu tarafta gördüğünüz de sağlık ocağımızdır.”

Kanaldaki işlerini bırakıp, bizle kahveye gelen otuzbeş yiğidini gösterdi gururla:

“Bütün bunlar, bu yiğitlerimizin eseridir.” dedi. “Köylerinin neye gereksinimi varsa kendileri çalışmışlardır, hepsini kendileri yapmışlardır.”

Köylüler, isyan ederlercesine gürtlü sesler çıkarmaya başladılar:

“Siz bizi ateşlendirmeseydiniz, siz bütün malzemeyi getirmeseydiniz, biz nasıl yapacaktık ki bu işleri, Sayın Valimiz?” dediler.

Yazıcıoğlu eliyle onları susturdu, sonra yine bana döndü:

“İşte mamudizm canavarıyla savaşıp onu boğazlamak budur.” dedi. “Bu yiğitler de canavara önce avladılar, şimdi de boğazlaya boğazlaya canını çıkarıyorlar: Baksanıza, köyde kanalizasyon yapılmalarına geldi sıra...”

O köyde yalnızca bir örneğini gösterdiği mamudizmle savaşım olayının özünü ise şöyle anlattı:

“Ülkenin en uç köşesinde bile yapılacak kamu hizmetlerinin

planlanmasını Ankara düzenler; bu hizmetler için gereken parayı yine Ankara saptar, Ankara gönderir” dedi. “Ben temelde, işte bu görüşe karşıyım. Vatandaşın gözünde bu sistemin adı ‘Devlet pişirsin, ağzıma düşürsün’dür. Bu sistem nedeniyle hem vatandaşta doğru dürüst hizmet

verilememekte, hem de vatandaş, göz göre göre tembelliğe itilmektedir.”

Vali Yazıcıoğlu, bu görüşünün Ankara’ya bir türlü anlatamadığını görünce, “İş başa düştü” deyip, görüşünü halka anlatmaya karar vermiş.

“Vatandaşta, ‘Haydi iş başına’ borusu çalmak gerekiyordu” dedi. “Çektim ayaklarıma çizmelerimi,

tüm köyleri adım adım dolaşarak gittiğim her köyde vatandaşlara, kelimesi kelimesine hep aynı şeyleri söyledim.”

Tüm içtenliğiyle, tane tane açıklamış halka görüşünü:

“Size, gözlerinizin önünde olan ama bir türlü göremediğiniz bir ülke gerçeğini anlatacağım.” demiş.

“Ankara’da yapılan planlarla ve Ankara’dan gönderilen paralarla Tokat’ın köy okulları ve sağlık ocakları elbette yapılır ama okullar otuz yılda, sağlık ocakları ise kırk yılda yapılır.”

Ülkenin bu gerçeğini anlattıktan sonra, ikinci bir gerçeğini de anlatmış:

Vali Yazıcıoğlu: “Ankara’da yapılan planlarla ve Ankara’dan gönderilen paralarla Tokat’ın köy okulları ve sağlık ocakları elbette yapılır ama okullar otuz yılda, sağlık ocakları ise kırk yılda yapılır.”

“Fakaat, köyünüüzün okulunun ve sağlık ocağının yapımında siz de kollarınızı sıvar ve gönüllü olarak çalışırsanız, yani okulunuza da, sağlık ocağına da sahip çıkarsanız, Tokat’ın tüm köylerinin okul ve sağlık ocağı eksikliğini elbirliğiyle en geç iki yıl içinde tamamlayabiliriz.”

Ülkenin gözler önündeki bu gerçeğini de açıkladıktan sonra, köylülerin önüne bu kez iki seçenek

sermiş: “Köyünüzün bir an önce okul ve sağlık ocağına kavuşmasını isteyenler, kollarını sıvasınlar; benimle gelsinler... Bu hizmetlerin yapılması için otuz-kırk yıl bekleme-ye razı olanlar ise zaman geçirmeden kendilerine orta şekerli birer kahve daha söylesinler, kuzu kuzu bekleme-lerine devam etsinler... Köy de sizin, karar da sizin...”

Üç yıl önceki bu olayı o gün anlatırken Vali Yazıcıoğlu, gözlerinin yaşarmasını engelleyemedi:

“Bir anda arkamda, on binlerce kişilik dev gibi bir gönüllüler ordusu buldum.” dedi.

Vali Yazıcıoğlu: “Bir anda arkamda, on binlerce kişilik dev gibi bir gönüllüler ordusu buldum.”

“Köylüler, yapılarda gönüllü işçilik yapma kararlarından başka, okulları ve sağlık ocakları için hane başına bir de (1984 yılının parasıyla) 20 bin liradan 250 bin liraya kadar değişen tutarlarda aralarında para da topladılar.”

Sıra şimdi, için “Valilik cephesi”-ne gelmiş:

“İlimizdeki çeşitli hizmetler için, çeşitli bakanlıklar tarafından Valiliğe gönderilen ödenekleri, ‘Bu, milli eğitim hizmetleri için; bu, sağlık hizmetleri için’ deyip, ayrı ayrı hesap-larda toplamak yerine, Ankara’ dan

gönderilen paraların tümünü, özel idarenin gelirleriyle birleştirip, bir ‘torba bütçe’ yaptık. Eldede ettiğimiz bu parayı, ‘toptan alış-peşin ödeme’ yöntemiyle kullanarak, demir, çimento, kereste, çakıl, kum, tuğla ve kiremit gibi yapı malzemelerini yarı fiyatının da altında bir fiyata satın aldık. Sonra da bu malzemeyi, ‘Her biriniz artık birer şantiye şefisiniz’ dediğim kaymakamlara ve köylerde de muhtarlara göndererek, başta okul ve sağlık ocakları olmak üzere, köylerin tüm gereksinimlerinde kullanılmalarını istedim.”

1984 yılında başlatılan bu yatırım sonunda Tokat, üç yıl içinde sunları kazanmıştı: Devletin gönderdiği bin derslik parasıyla, iki yıl içinde, üç bin derslik ve öğretmen evi yapıldı. 50 sağlık evi için gönderilen parayla, 176 sağlık evi yapıldı. Tüm köylerin içme suyu, Ankara’nın aklına bile gelmeyen genel hela ve kanalizasyon gereksinimleri karşılandı. Bunların dışında ilçelerde ve il merkezinde, üç bin yatak kapasiteli altı öğrenci yurdu, 124 yataklı dört yıldızlı bir otel, işhanları, dükkânlar ve başta tarım kuruluşlarına ait olmak üzere çeşitli kuruluşlara ait iki bin yeni yapı, ilkokullar için öğrenci sıraları üreten büyük bir atölye, ev kadınları için elişleri atölyesi, sakatlar için üretim atölyesi...

Vali Recep Yazıcıoğlu’nun Tokat’ta başladığı ve Cumhuriyet tarihimizin en büyük toplu-

kalkınma projesi olan “Mamudizm savaşı”, ilerideki yıllarda Devlet Planlama Teşkilatı uzmanı Dr. Güngör Erdumlu tarafından “özel idare uygulaması” örneği olarak kitaplaştı. Akademik çevrelerde “Tokat Modeli” adıyla anılan bu kalkınma yöntemi, üniversitelerde doktora tezi konusu yapıldı. Tokat modeli, Türkiye’nin birçok ilinde valileri etkiledi ve özellikle eğitim konusunda bu illerde örnek oluşturdu.

Recep Yazıcıoğlu, 1990 yılında Aydın Valiliğine atandığında, kendine özgü mamudizmle savaşım yöntemini orada da uyguladı. “Halk için, halkla birlikte” tanımlamasıyla da anılmaya başlayan bu hizmet yöntemiyle Aydın bir anda, 800 derslik ve öğretmen eviyle, beş devlet hastanesi ve 25 sağlık ocağı, 60 sağlık evi kazandı.

Recep Yazıcıoğlu, 1992 yılında “depremlerle buluşmak üzere” Erzincan’a atandı. Onun, yakın dostlarınınca “ilahi bir buluşma” olarak adlandırılan bu görevi, Erzincanlılar için de bir “deprem tesellisi” olarak nitelendirildi.

Depremden kısa bir süre önce göreve başladığı Erzincan’da “Mamudizmle savaşım” yöntemini deprem sonrasında hemen uygulamaya başladı ve depremden üç yıl sonra, 1995 yılı sonunda tamamlanan

“yeniden yapılanma” çalışmalarıyla, “deprem sonrası büyük boyutlu uygulama” örneği olarak uluslararası

literatürde yerini aldı.

Deprem sonrası çalışmaları dışında Erzincan’da 351 köyde keşif tutarı 42 milyar lira olan içme suyu projesinin 14 milyar liraya gerçekleştirilmesi, 67 köyde keşif tutarı 25 milyar lira olan kanalizasyon projesinin 11 milyar liraya tamamlanması da hep, onun “halk için halkla birlikte” yaptığı mamudizm avı sonucu gerçekleştirdi.

Vali Recep Yazıcıoğlu, nedendir bilinmez, Erzincan cephesinden geri çağrılıp, beş yıl süreyle Ankara’da merkez valisi olarak “dinlendirildikten” sonra, “Denizli cephesi”ne gönderildi.

“Devlet piyangosunun büyük ikramiyesi bu kez Denizli’ye çıktı.” diyerek öncelikle Denizlililer adına, sonralıkla devlet adına sevindik ama... Sevincimiz uzun sürmedi.

Denizlililerin bir gereksinimi nedeniyle otomobile Ankara’ya gelirken karşısına trafik canavarı çıktı.

Prof. Dr. Mustafa Sait Yazıcıoğlu ve emekli doktor Selma Özcan da ağabeylerini gurur ve özlemle anıyor.

Ve mamudizm canavarının öcünü o trafik canavarı aldı, o “güzeller güzelim” Vali’den... •

İngiliz Gambot Diplomasisi

Yazan: Prof. Dr. CENGİZ KUDAY

Ekonomik ve siyasi yaptırımlarla yola getirmek istenen devleti anlaşma masasına oturtmak için 19. yüzyılda İngilizlerin gambot diplomasisi, (diğer bir adıyla filo gösterisi) bugün de Amerikalılar ve onları destekleyen AB ülkeleri tarafından Büyük Sopa politikası adı altında ülkemize karşı uygulanmaktadır. Uygulama biçimi ise güç gösterisi yaparak ilgili ülkenin (Türkiye'nin) gözünü korkutmak.

Son İsrail- Filistin çatışmasında gemilerini gönderirken başta ABD Başkanı Joe Biden Türkiye'yi

ülmatom dozda Suriye'deki ABD çıkarlarına aykırı hareket etmek ile suçladı. Ve bizim Kuzey Irak ve Suriye'deki davranışlarımıza gözdağı verdi. Hatta daha da ileri giderek insansız bir hava aracımızı F16'ları ile vurarak düşürdü. Bu olay NATO ittifakı içinde yer alan Türkiye'ye karşı yapılan düşmanca hareketlerden sadece biriydi.

Bugünlerde ABD'nin yapmakta olduğu bir diğer hamle ise Ege Adaları'nı (bizim zamanında 12 ada dediğimiz adaları) Girit'ten başlayıp bizim Dedeoğaç dediğimiz bölgeye,

hatta ana karamızın burnunun di-
bindeki adaları da dahil ederek ola-
ğanüstü silahlandırmak ve bir de
bayrak dikmek oldu.

Bu kadar tank, zırhlı araç, son
derece modern inşa edil-
miş savaş gemileri, F35 uçakları,
uçaksavarlar, çıkartma gemileri Uk-
rayna'yı korumak ve Rusya'ya kar-
şı bir gösteri amacını çoktan aşiyor.
Geçtiğimiz aylarda ABD Senato-
su'nda ülkemiz aleyhine konuşma-
lar yapıldı ve bu konuşmalar hâlâ
yapılmakta.

Ege hava sahamızdaki uçaklarımız taciz ediliyor, Güney sınırimızda YPG ve PKK, Amerikan silahları ile donatılıyor ve ABD güçleri ile birlikte toplu tatbikatlar yapılıyor. Peki bütün bunlar sizce kime karşı yapılıyor?

Bunun sonucunda Ege hava sa-
hamızdaki uçaklarımız taciz edi-
liyor, Güney sınırimızda YPG ve
PKK, Amerikan silahları ile dona-
tılıyor ve ABD güçleri ile birlikte
toplu tatbikatlar yapılıyor. Peki bü-
tün bunlar sizce kime karşı yapı-
yor?

Bugün ve geçtiğimiz son birkaç
yılıda çeşitli komplolarla (Balyoz,
Ergenekon, FETÖ olayları ile) or-
dumuz zayıflatılmaya çalışıldı. Ama
bütün bu zayıflatılma çabalarına ve

olumsuz koşullara rağmen ordumuz
Güneydoğu'da, Irak ve Suriye'de
kahramanca savaşmıştır. Maalesef
her gün birçok şehit vermekte olan
kahraman ordumuzun bu şehit as-
kerlerinin pek çoğu da eğitimli ve
meslek sahibi vatandaşlarımız olup
şartlar gereği gönüllü olmuş asker-
lerdir.

Tanrı bile tarihi değiştirmez fakat
tarihler ve siyasetçiler değiştirebilir.
Bu yüzden Kurtuluş Savaşımızın na-
sıl ve hangi şartlarda ortaya çıktığı
ve büyük önder Atatürk'ün bu orta-
ya çıkan şartları nasıl değerlendi-

rip son taarruzu
yaptığı bilimsel
olarak incele-
yerek, hamaset-
ten uzak, doğru
değerlendirme-
ler yapılmalıdır.
Aksi takdirde
Kurtuluş Sava-
şı'nı şöyle ka-
zandık; yine
kazanırız düşün-
celerinin sonucu

bize pahalıya mal olabilir.

Savaş olursa bizler yine kaza-
nır fakat bunun karşılığında çok ağır
bedeller ödeyebiliriz.

Bir de Kurtuluş Savaşımı-
nın olduğu zamanlarda ülkemizin
başımızda Atatürk gibi bir lideri, li-
derine inanan askerleri ve liderine
zamanla inanmayı öğrenen ve her
düşüncesini açıkça söyleyebilen in-
sanların olduğu bir meclisi vardı.

Yine söylüyorum, Kurtuluş Sa-
vaşı'nın nasıl kazanıldığı doğru ve

bilimsel askeri liselerde okutulurdu. Bugün bu imkân var mı bilemiyorum. Resmî tarih ile hakiki tarih farklı şeylerdir.

Amerika bugün iki uçak gemisi ve diğer donanma gemileri ile Doğu Akdeniz'e geldi. Boyu 40 km, eni 13 km ve nüfus 1.200.000 Filistinli için gelmediler kuşkusuz. •

Not: Amerika Lozan Anlaşması'nda taraf olmamıştır. Ve neticede Lozan'ı tanımamaktadır.

Wilson Doktrini ABD için Sevr şartları ile devam etmektedir.

ABD uçak gemilerinin Doğu Akdeniz'de durup ikmallerini Yunan limanlarında yapmaları bir tesadüf müdür?

Ben zaman zaman Amerika'da mesleğimle ilgili toplantılara katılırım. Bu toplantılara misafir konuşmacılar da katılır. Son konuşmacılardan biri eski Amerikan Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice idi. Konuşmasında Orta Doğu'nun sınırlarının tekrar değişeceğini belirtti. Bu konuşma 10 Ekim 2010 tarihinde yapıldı. O tarihte Çin Halk Cumhuriyeti'nin ekonomik gücünün ABD'ye yaklaşmış hatta geçebileceğini fakat o gün

için asıl problemlerinin Meksika sınırında göçmen meselesi olduğunu belirtmişti. Aynı gün kendisinin otobiyografisi olan kitabı almak ve imzalatmak için sevgili arkadaşım merhum Prof. Dr. Tuncalp Özgen ile sıraya girdik; kitabını imzalatmak için uzattığım anda kendisine Türkiye'den geldiğimizi söyledik. Bu sınır çizgileri için ne düşündüğünü sorduğumuzda gülererek bir sonraki sıradaki kişiyi işaret etti ve bizim sorumuz cevaplanmadı. Bugün 13 sene sonra Rice'ın söylediklerinin pek çoğunun gerçekleştiğini görmekteyiz.

Condoleezza Rice

Bizim için bir söz vardır. Hazır ol cenge ister isen sulh-u salah (*Barış istiyorsan savaşa hazır ol*)

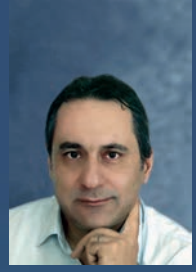
Hiç kimse görmek istemeyen kadar kör olamaz. -İbn-i Sina •

“İnsan, savaş gibi inanmadığı bir şey için acı çekeceğine, barış gibi inandığı gibi bir dava uğruna ölse daha iyi değil midir? Savaş için hiç direnmeden verdiğimiz kurbanları, barış için de vermeye hazır olmalıyız.”

-Albert Einstein

Evrensel Bakış Açısı

Gürbüz Evren

**Karabağ'daki
Savaş Üzerinden**

ABD'nin Hesapları

Her şey Rusya'nın Karabağ'da yeni bir savaş için bir süre önce Azerbaycan'a yeşil ışık yakmasıyla başladı. Böylelikle Azerbaycan ordusunun 19 Eylül 2023'teki operasyonu ile Bakü'nün, zaten tarihi ve hukuki olarak kendisine ait Karabağ'ı tamamen geri almasının önü açıldı. »

Azerbaycan'ın Karabağ'da yeni bir operasyona başlayacağını öngörüordum.

Bu öngörümün birkaç temel nedeni vardı.

Birinci neden, Ermenistan Başbakanı Paşinyan'ın tıpkı 3 yıl önce olduğu gibi yeniden ABD ve Fransa'nın başını çektiği Batı'ya yönelmesiydi.

Ama Paşinyan bu kez attığı adımlarda kararlıydı.

ABD'deki Ermeni diasporasının, Paşinyan adına Kongre ve Beyaz Saray ile ilişkileri kuran, görüşmeleri yürüten 3 önemli ismi, Ermenistan'ın Rusya'dan uzaklaşmasının alt yapısını hazırlıyordu.

örneği, ABD-Ermenistan ordularının ortak tatbikatı oldu.

İkinci neden de buydu.

Toplam asker sayısının 200 olduğu söz konusu tatbikata 73 Amerikan, 127 Ermeni askeri katıldı.

Aslında tatbikat değil de eğitim diyebileceğimiz bu etkinlik, 2 ülkenin de tarihinde bir ilk olarak kayıtlara geçti.

Rusya'ya karşı olduğu her halden belli bu tatbikat, aslında bir semboldü.

Dolayısıyla bu adım, Ermenistan'da askeri üssü bulunan ve Erivan ile müttefik olan Rusya'nın

Devlet Başkanı Putin'i çok kızdırdı.

Diğer neden ve bardağı taşıran damlalardan biri de Ermenistan Başbakanı Paşinyan'ın eşi Anna'nın, Ukrayna ziyaretiydi.

Anna Paşinyan, Kiev'de Rusya karşıtı bir konuşma

yaptı ve *“Savaşta Ukrayna'nın yanındayız.”* dedi.

Beraberinde getirdiği yardımları sunarken de bunun devam edeceğini söyledi.

Bu da Putin'i çok öfkelenirdi.

Ermenistan'daki 200 kişilik tatbikata 73 Amerikan, 127 Ermeni askeri katıldı.

Rus istihbaratı bu görüşmeleri yakından izlemiş, Paşinyan'ın ABD güdümüne girmekte kararlı olduğu bilgisini Putin ile paylaşmıştı.

Yaklaşık 1 yıldır devam eden bu süreçte sona gelindiğinin en somut

Rusya'dan yapılan uyarılara, hatta Ermeni Büyükelçi'nin Dışişlerine çağrılmasına rağmen Paşinyan geri adım atmadığı gibi aksine Rusya karşısı demeçler verdi.

ABD ve Fransa ile gizli görüşmelerini sürdürdü, sürdürüyor.

Nihayet 12 Eylül'e geldiğimizde Putin, çok sürpriz bir açıklama yaparak, *“Ermenistan yönetimi Azerbaycan'ın Karabağ üzerindeki egemenliğini kabul etti. Ermenistan'ın Rusya ile ittifak durumundan vazgeçtiğini düşünmüyorum. Ermenistan ve Paşinyan'la problemi-
miz yok.”* dedi.

Putin'in ilk cümlesi her şeyi anlatıyordu.

Açıkça *“Azerbaycan Karabağ'ı alabilir.”* diyordu.

Son iki cümlesi ise ABD ile bize karşı iş çevirmekten vazgeçin, yoksa birinci cümlem hayata geçer uyarısıydı.

Karabağ'daki Ermeni güçlerin tacizlerine, saldırılarına ve yolları mayınlama çalışmalarına karşılık veren Azerbaycan ordusu ise operasyon için son hazırlıklarını yaptı.

Bu hazırlıklara Türkiye, 2020'de olduğu gibi destek verdi.

Yaklaşık 1 hafta önce de Karabağ'daki Rus Barış Gücü askerleri

Vladimir Putin: **“Ermenistan yönetimi Azerbaycan'ın Karabağ üzerindeki egemenliğini kabul etti.**

de tarafsız kalacaklarının göstergesi olarak kışlalarına çekilerek devriye, nöbet ve kontrol gibi rutin görevleri bıraktılar.

Azerbaycan Devlet Başkanı Aliyev'in, Karabağ'daki Ermenilerin durumuna ilişkin bir soruya verdiği, *“Kalırlarsa Azerbaycan vatandaşı olacaklar. Ama bunu istemezlerse gidecekleri yer belli.”* yanıtı da aslında gelişmelerin habercisiydi.

Sonuçta Azerbaycan ordusu 24 saatlik bir anti-terör operasyonu ile Karabağ'daki Ermeni ayrılıkçıları etkisiz hale getirdi.

Ermeni güçlerin temsilcileri ile Azerbaycan yetkilileri hemen bir toplantı yaptılar. Ermeniler silah bırakmayı kabul etti. Rus Barış Gücü askerlerinin eşliğinde Karabağ'ın

her noktasına giren Azerbaycan ordusu, ayrılıkçı Ermenilerin silahlarını toplamaya başladı.

Binlerce Ermeni Karabağ'ı terk edip Ermenistan'a gitti.

Bunun ardından da Ermenistan Başbakanı Paşinyan'ın çağrısına uyan Ermeniler Karabağ'dan ayrılıp Ermenistan'a gitmeye başladı. Bölgeden ayrılanların sayısı yüz bini aştı. Azerbaycan ise kalan sivil Ermenilere insanı yardım konvoyları gönderdi. Ancak görünen o ki, Karabağ'da önemli bir Ermeni nüfusu kalmayacak.

Şimdi herkes, **“Karabağ üzerinden Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki gerginlik canlı tutulup, çatışmaya mı dönüştürülecek?”** sorusuna yanıt arıyor.

Ukrayna'da, Rusya'ya karşı istediği sonucu bir türlü alamayan ABD, yeni cepheler açma peşinde.

Verilen onca silah ve füzeyle rağmen Ukrayna ordusu başlattığı karşı saldırıda ilerleme sağlayamadı.

ABD alternatif çözümleri işte bu

yüzden daha hızlı bir şekilde devreye sokmak istiyor.

Rusya'yı güneyden kuşatma

planlarının bir parçası olarak yeni cephe Ermenistan-Azerbaycan hattı.

ABD'nin, Paşinyan'a yaptığı ve büyük oranda kabul gören önerisi, **“Rusya'dan kurtulmanın ve Batı kampına katıl-**

manın yolu Ruslara direnmekten geçer. Ukrayna'ya olduğu gibi sizde silah ve para verir, kol kanat gereriz.” şeklinde.

İşte bu noktada devreye İran giriyor. Dikkat edilirse ABD, İran ile bir anda ilişkilerini yumuşattı.

Ne tesadüftür ki, uzun süredir serbest bırakılmayan 6 İran asıllı ABD vatandaşı, Tahrân'dan Washington'a tam da bu süreçte gönderildi.

Karşılığında ABD, İran'ın bloke edilmiş 6 milyar dolarlık varlığını serbest bıraktı.

İki ülke arasında başka bazı gelişmeler daha var.

Ama bunları İran Dışişleri Bakanı Abdullahiyan'ın açıklamaları üzerinden okumak daha doğru olur.

İranlı Bakan, Karabağ'da yeni

bir savaş istemediklerini dile getirdi.

Tahran her ne kadar Karabağ'ın Azerbaycan'a ait olduğunu söylese de Ermenistan'a dolaylı desteğini sürdürmekten geri kalmıyor.

Çünkü çıkarlarını o yönde görüyor.

Nahcivan ile Azerbaycan arasında kurulacak karayolu bağlantısı Zengezur Koridoru'ndan rahatsızlık duyan İran, ayrıca kendi sınırları içindeki 35-40 milyon Azerbaycan Türk'ünün de Bakü ile yakınlaşmasından korkuyor ve bunu hep bir tehdit olarak görüyor.

Dolayısıyla, ABD'nin Ermenistan'a göndereceği silahların önemli bir bölümünün İran üzerinden aktarılması planı devrede.

ABD'nin, aniden İran ile ilişkilerini yumuşatmasının

bir diğer nedeniyse güçlü Moskova-Tahran ilişkilerini bozmak.

İran'ın diplomasi politikalarını tanıyanlar, Tahran'ın ilişkileri, sorunları, görüşmeleri, gizli ilişkileri zamana yayararak herkesi oyalayabileceği kabiliyetini bilecektir.

ABD'nin, Rusya'yı güçten düşürme hesaplarında yeni cephelerden ikisinin de Kazakistan ve Kırgızistan olması kuvvetle muhtemeldir.

Böylelikle ABD, Ukrayna'dan başlayarak Güney Kafkasya

üzerinden geçip orta Asya'da biten yeni bir kuşak oluşturmanın derdinde.

Bunu, ABD'nin Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği'ni dağıtmayı hedefleyen 'Yeşil Kuşak' projesinin yeni versiyonu olarak görebiliriz.

Başka bir deyişle Rusya'yı geniş bir cephede oyalama ve güçten düşürme hedefi.

Yeni Karabağ Savaşı'ndan en çok rahatsız olan ise Avrupa Birliği.

ABD ve Fransa ile Paşinyan'ın gizli görüşmelerini bilen Avrupa Birliği Konseyi Başkanı Charles Michel, Aliyev ve Paşinyan'ı birçok kez Brüksel'de bir araya getirdi.

Michel'in yakın danışmanlarından biri, *"Amacımız, sadece yeni bir savaşı engellemek değil, aynı zamanda Ukrayna'da olduğu gibi Avrupa Birliği'nin bir kez daha ABD'nin*

ABD'nin hedefi Rusya'yı geniş bir cephede oyalamak ve güçten düşürmek.

peşine takılmak zorunda kalmasını önlemek." diyordu.

Çünkü Ukrayna'daki savaşın askeri, mali, siyasi ve diplomatik faturasının önemli bir kısmı Avrupa Birliği'ne çıkmıştı.

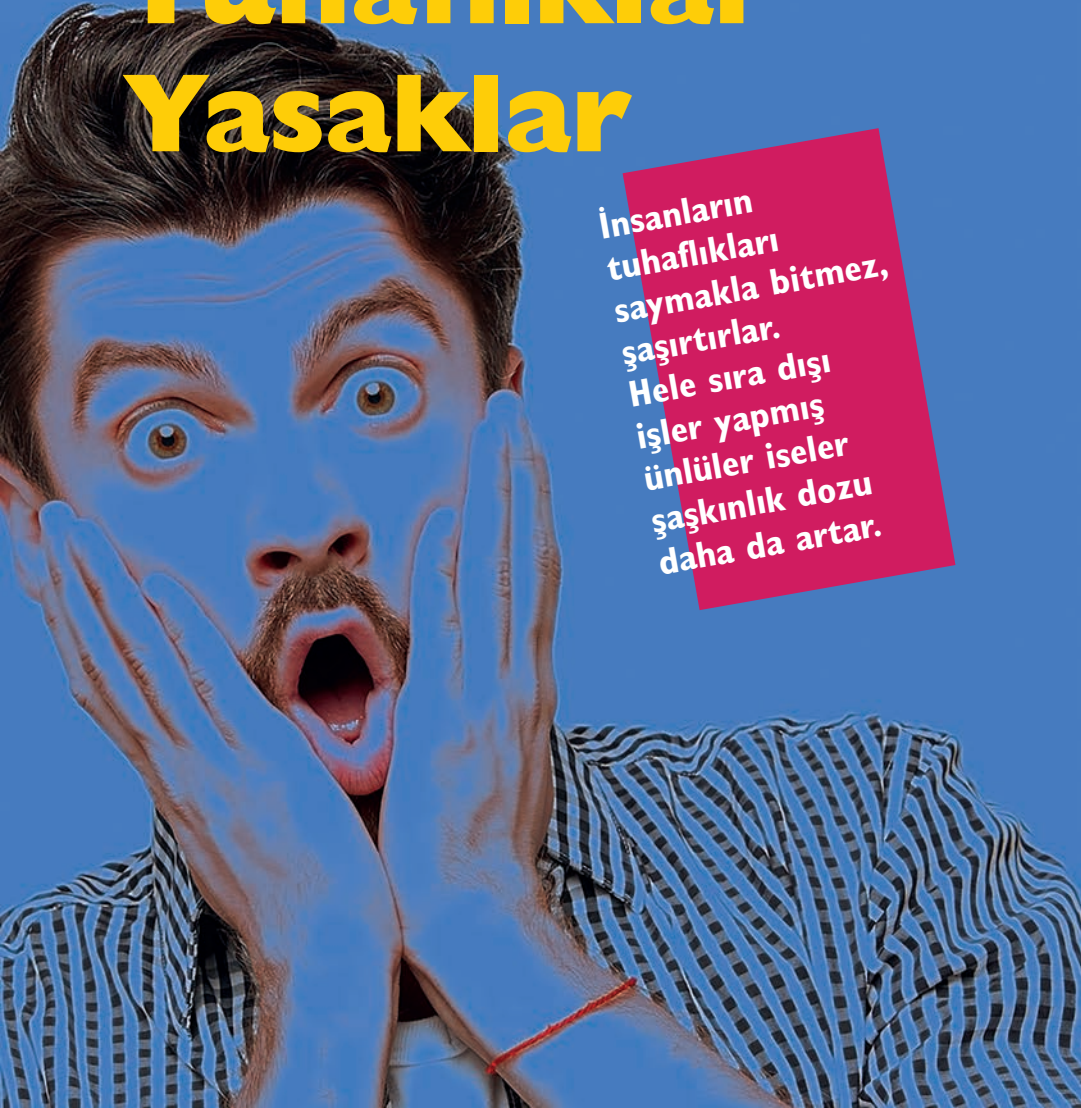
Türkiye kardeş Azerbaycan'ın yanında durmalıdır ve duracaktır da.

Atatürk'ün, *"Azerbaycan'ın sevinci sevincimiz, üzüntüsü üzüntümüzdür."* sözüne uygun davranmaya devam etmeliyiz. •

gurbuzevren@butundunya.com.tr

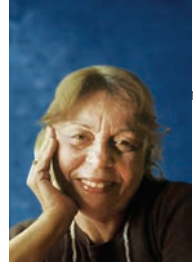
Sıra Dışı İşler Tuhafliklar Yasaklar

İnsanların
tuhaflikları
saymakla bitmez,
şşırtırlar.
Hele sıra dışı
işler yapmış
ünlüler iseler
şşıklık dozu
daha da artar.

Organik Düşünceler

Necef Uğurlu

Örneğin; adam ünlü, milyarder... Lüks içinde, ne isterse alabilme gücüne sahip ama gittiği yerden kalem, çatal, biblo, Allah ne verdiyse ufak tefek çalıyor, şaşırılmaz mısınız? Aslında şaşılacak pek bir şey yok, kleptoman belli ki. Ama sanki kleptomani yoksullara mahsus gibi bir yanlış algı var. Halbuki hastalık bu. Adam zengin, ünlü bir hırsız olunca şaşırıyoruz!

Hadi bu ufak tefek aşırın zengin, ünlü ama ne hırsızlar gördük deveyi hamuduyla götüren; bunların lafı olmaz.

Daha ne çok tuhafliklara şahit oluyor insan yaşadıkça. Aile babası, torun torba sahibi kimseyle derdi olmayan, hatta siyasi fikri hiç olmayan, müesses nizamın baş tacı, çok ünlü bir rahmetli aktör dostum ceketinin içinde kovboy gibi koltuk altı kılıfında silah taşırdı.

Hiç kullandın mı diye sorduğumda “Hayır.” demişti. Ceketini koltuğun arkasına asarken “kazara ortaya çıkan!” silahını göstermeyi seviyordu.

Nedeni beni aşar, psikiyatrilere, psikologlara sormak lazım. Soramadan gitti... Çevresi ise kabullenmiş sorun etmemişlerdi adam kovboy gibi gezerken.

Yine çok ünlü bir başka çok sevilen aktör dostum da silah taşıdığını söylediğinde inanmamıştım. Hemen pantolonun arkasına sıkıştırdığı, beline yerleştirdiği silahına el atarak göstermeye çalıştı fakat bulamadı! Çünkü hayli kilolu olduğu için silah yine bel nahiyesinde başka bir yerden çıktı. Ama epey aramıştı!

Ben de bir tehlike anında karşındaki düşman senin belinde silahı aramanı mı bekleyecek »

diye sordum, yanıt alamadım. Bu günlerde akıl veriyor pek çok konuda!

Bilhassa sanatkârların tuhaflıkları beklenir aslında, ama ben henüz Salvador Dali gibi yaratıcı tuhaflıklara bizim yerliler arasında rastlamadım.

Gelelim dünyaca ünlü, büyük eserler vermiş insanların tuhaflıklarına...

O müthiş ressam **Michelangelo** parası pulu, imkânları varken hiç yıkanmazmış. Yıkanmadığı gibi giysilerini de değiştirmemiş. Ölüm döşeginde üstündekilerin yırtılarak çıkarıldığı rivayet edilir.

Michelangelo hiç yıkanmaz, giysilerini de değiştirmemiş.

Koku dayanılmaz

olmalıydı herhalde.

Bizde de, iki çok ünlünün setlerde takma adları “kokarca” olarak geçerd. Kimlerdir, isimlerini söylemek paparazziler dururken bana düşmez, haddimi bilirim.

O müthiş ressam **Caravaggio**'nun şiddete eğilimli sorunlu kişiliğinin başına ne dertler açıyor, bir bakalım.

Çabuk öfkelenip sağa sola

sataşan bir kişiliği var. Ciddi biçimde kontrolünden çıkıyor, çok asabi. Nitekim 1606'da kılıçla adam öldürüyor idam cezası veriliyor. Cezası infaz edilmesin diye Roma'dan kaçıyor. Bu

sefer o kadar ileri gitmiş ki, kardinaller ve Papa üstünü örtememişler.

O da ölüm cezası infaz edilemesin diye canından olmamak için Napoli'de kaçak yaşıyor.

Napoli dedimse orada ev tutmuş değil. Sağa sola bulaşmasın, resim yapmaya devam etsin diye Caravaggio'yu şehrin dışında dağlarda saklıyorlar.

Daha önceleri yemeği beğenmediği için garsonun ağzına tabak tıkamak, eseri

hakkında eleştiri yapan genç bir sanatçıyı gece arkasından takip edip kılıçla kovalamak gibi ufak tefek vukuatları var. Caravaggio'ya bulaşan yanıyor!

Dini temalarda, şiddet içeren eşsiz yapıtlarında kullandığı boyaları elde etmek için kullandığı malzemelerdeki kurşun yüzünden zehirlenerek 38 yaşında ölüyor.

Gustav Klimt 1897'de Viyana Sanatçılar Kooperatifi'ni kurmuş.

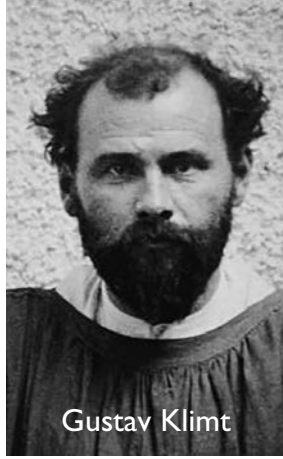
Caravaggio

Altın dönemi ve altın stili öncüsü tabloları bir döneme imza atmış bir sanatçı. O da anne kuzusuymuş; hep ama hep anneciği ile oturmuş evinde. Annesinin vefatından 3 yıl sonra da kendisi sizlere ömür.

Picasso da bizim iki sanatkâr gibi üstünde silah taşıyor ve rahatsız edenlere hemen silahı çekiyormuş. Hem de üstlerine doğru nişan alıp. Ne var ki silah boşmuş, kurşun filan yok.

Hoşuna gitmeyen şeyler sorulunca silahını çekiyor.

Andy Warhol zaman kapsülleri hazırlamış boş vakitlerinde. Geleceğe illa bir mesaj bırakma tutkusu... Kapsüllerin içlerine ne mi koyuyor? Mesela Clark Cable'ın çizimleri, para filan...

Gustav Klimt

Kimi çok ünlü ressamlar arasında kadın kılığına girip kendi resmini çizenler mi istersiniz, okulda çocukken kız çocuklarını itip kakanlar mı!

Salvador Dali her halükârda o bıyıklarıyla tuhaf görünmekten, tuhaf davranışlardan hoşlanan bir artist. Kendisinden imza isteyen

hayranlarının kalemlerini imzayı attıktan sonra geri vermezmiş.

İrlandalı ressam **Francis Bacon** o resimlerdeki ızdırap içindeki insan figürlerinin ilhamını tıp kitaplarındaki kadavra resimlerinden almıştı.

Gelelim **Kandinsky**'ye... Duçar olduğu illeti şahsen ilk defa duydum: Sineztezi.

Kısaca; birden fazla algı sistemi.

Kandinsky'nin müziği resmettiği en ünlü tablolarından biri. Composition VIII

Sinestezikler aynı nesnelere kendi yorumlarını aynı kuvvette verirlermiş. Kandinsky de sinestezisi sahibi bir insan. Örneğin, insanları insan olarak değil de görsel - işitsel- yazısal vb. bir nesne - olgu olarak hatırlar ve benimsermiş. Örneğin annesini demli çay, kardeşini tavşan olarak düşünüp hatırlaması gibi.

Sinestezik kişilerde duygular birbirine karışmış. Ve herhangi bir duyunun uyarımı bir diğer duyunun algısını tetiklemiş. Öyle ki yemek kokusunu ses olarak duyarlanmış veya müziğin sesini ağzında tad olarak hissedebilirmiş sinestezikler.

Renkleri duymaları veya notaları renk olarak algılayabilmeleri mümkünmüş bu illete duçar olanların.

İlet mi yoksa Allah'ın bir lütfü mu şaşırdım kaldım. Çünkü bir çok ünlü yetenekli sanatkar, bilim adamı sinestezik.

Nabokov, Amy Beach, Franz List, Tesla, fizikçi Richard

Frida Kahlo

Feynman, Duke Ellington, Jimmy Hendrix sıradışı işler yapan sinez-teziklerden bazıları.

Ülkemizde sanatçılarımız tarafından taklit edilmeye doyumlamayan **Frida** ise Meksika devrimi olduğu yıl doğduğunu söylemiş, halbuki bu yalanmış. Bu da başka bir tuhaf yalancılık.

Leonardo da Vinci
kuşları azat etmek için satın almış

Leonardo ciddi bir vejeteryanmış; kuşları azat etmek için satın almış. Bu davranışları yüzyıllar sonra hayvansever kuruluşlar tarafından hâlâ saygıyla anılıyor.

Paul Gauguin çok sıkı bir ekskrimciymiş, hatta kılıç sallarken bir kulağının patlatıldığı da rivayetler arasında.

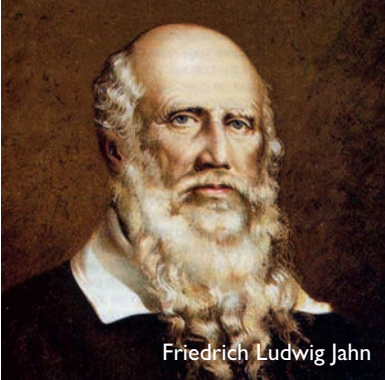
Tuhafliklar insan davranışlarıyla da sınırlı değil, bazıları “kurumsal” tuhafliklar.

1915 Şubatında New York Filarmoni'nin konser esnasında yün örülmesini yasaklaması ne acayip değil mi? Ama işin perde arkası

bambaşka tuhaflık.

1917'ye kadar resmen savaşta girmese de ABD cepheindeki askerlerin üşümemesi için yün iç çamaşırı - çorap kampanyası başlatınca, otobüsler dahil her yerde kadınlar örgü örmeye başlıyorlar. Bu soyulmuş davranış dayanışmalarını konser salonlarına da taşıyınca şiş sesleri müzisyenleri rahatsız edince bu yasaklama kararı çıkıyor.

Tuhaf yasaklar New York Filarmoni ile sınırlı değil.

Friedrich Ludwig Jahn

Jimnastiğin babası olarak kabul edilen **Friedrich Ludwig Jahn**, pek çok jimnastik aletinin mucidi. 1811'de Almanya'da jimnastiği gençler için bir aktivite haline getirmesiyle ünlü. Jahn, çok milliyetçi bir asker. Öyle ki bu milliyetçi tavırının gençleri etkileceği şüphesi yüzünden jimnastik faaliyetlerine son verilerek 1 yıl hapse atılıyor. Ülkede jimnastik yapmak ise sıkı durun tam 20 yıl yasaklanıyor. Yasak ancak 1842'de kalkıyor!

Bu arada Jahn'a üniversite olan

şehirlerde ikamet yasağı konuyor!

Daha sonra, Friedrich Ludwig Jahn'ın itibarı iade edilerek ordudaki hizmetleri için madalya ile ödüllendiriliyor. 1848-49'da parlamentoda yer alıyor.

Aşırı milliyetçilik nasıl korkutuyorsa jimnastikçilere bile yasak geliyor!

1930'larda ABD'de patlayan bir moda, bol geniş vatkalı ceket, bilekte kelepçeli veya düğmeli bel üstü bol pantolon yani "zoot suit" modasına konulan veya konulmak istenen yasakların halkı sokaklara dökmesine ne demeli? Hemen her gece ekranlarımızda bizleri aydınlatan sosyologlarımız keşke biraz da bu sosyolojik olgulardan bize Amerikan kültürünün analizini yapsalar... Hep siyaset, hep siyaset!

Bu takım elbiseler pistte dans

Zoot Suit

eden latin, siyahi adamlara rahatlık sağlıyor, ayrıca moda oluyor şimdi ki “over size” modası gibi!

Etnik bir anlam veriliyor hemen ve giyime öncülük edenler açısından bakılıp, sakınca olarak görülüp takım elbise ile dideşiliyor! Giyenler saldırıya uğruyor, daha da ileri gidip vatan haini ilan ediliyorlar.

Adamların rahat ettikleri kılık-larla dans ederken moda yaratmaları, onlar gibi giyinmeye heves eden insanlar olmasından korkan müesses-nizama ne denir bilmiyorum. Sonunda sokaklara dökülüyorlar.

Ama en tuhaf yaşağı en sona bıraktım: 1920’lerde caz müziğinin ortaya çıkmasıyla bir başka rahatsızlık beliriyor. Caz müziğinin rahatsızlığı ne olabilir demeyin, sorun müzikte değil aslında bu müziği yapanlarda: Siyahi Amerikalılar!

Ve bazı doktorlar bu tür müziğin insan sağlığına zararlı olduğunu söylemeye başlıyorlar!

Nasıl mı zararlı? Sinir sistemine zarar veriyor, beyinde atrofiye neden oluyor. Yeni doğanlar için tehlikeli olduğundan hastanelerde yasaklanıyor. Çene sallanmasına sebebiyet veriyor gibi nedenler.

Caz müziğine, siyahi sanatçılara ABD müzik endüstrisinde yer veren yıldızlar çıkaran Ertegün, bu ortamın içinde 1923’te doğuyor.

Onu sosyolojik manada farklı kılan neydi? Bu bağlamda sosyologlarımız tarafından tartışıldığını henüz duymadım.

Olsaydı, heyecanlı olurdu.

Jazz müziği karşıtlarının güç odaklarının başında olduğu düşününlürse (Henry Ford - The Commissioner of the Federal Bureau of Narcotics, Milwaukee’s public health commissioner, ve hatta Illinois Supreme Court) caz kendini nasıl savunuyor?

Zamanla caz “tatlı caz” şekline evrilerek karşı çıkanları da içine alıyor. Böylece caz türü müzik akımına hoşgörü kazandıran bir köprü vazifesi görüyor.

Gözümüziün bebeği Cumhuriyetimizde tuhafıklar yok mu? Elbette var. Neticede insan soyundanız, olmaz mı? Hele son yıllarda ekranlarda tanık olduğumuz tuhafıklara sayfalar yetmez. Belki bir gün yüzleşmeye hazır olduğumuzda, yani vakti geldiğinde bizler başlarız yeni nesiller devam eder ve köprüler kurar uyarlığımız Cumhuriyetimizin dünü bugünüyle. Yeter ki payidar kalacağından kuşku olmasın.

Saygıyla efendim. •

necefugurlu@butundunya.com.tr

KİM ÇIKARIYOR BU SAVAŞLARI?

Yazan:
TAYFUN YILMAZ

Komşusuna bir bardak su uzatmayan mı, yoksa topraklarından doğan nehre set çekerek, komşu ülkeyi susuz bırakan devlet başkanı mı? Tarla sınırındaki taşların yerini değiştirerek toprak kazanmaya çalışan köylü mü, yoksa ülke sınırlarını genişletmek için askeriyle ilerleyen diktatör mü? Son kullanma tarihi geçmekte olan gıda paketlerini aç insanlara gönderen büyük organizasyonlar mı, yoksa kuşlara ekmek kırıntıları atan çocuk mu? »

Sürünün lideri olmak için boy-nuzlarını kırmak pahasına itişen iki erkek geyik mi, yoksa ülkesiyle yetinmeyip, çevre ülkeleri de kapsayan bölgenin lideri olmak isteyen başkan mı?

Milyarlarca insanı salgınlardan korumak için büyük bir özveriyle zenginleşen dev ilaç firmaları mı, yoksa tedaviye ulaşamadığı için yaşamdan kopan küçük çocuğun annesi mi?

Adrese teslim bombalar üreten silah tüccarları mı, yoksa bombanın yerle bir ettiği yaşam alanlarını yeniden inşa etmek için tetikte bekleyen inşaat firmaları mı?

Modern toplumlarda savaşa son çare olarak bakılır. Ancak ne ilk, ne son çaredir. Beni çok güldüren bir ifade var: “Savunma Sanayi” Saldırı sanayi sözü çok agresif göründüğünden olsa gerek, bütün ülkeler son derece barışçı bir şekilde, saldırmayı akıllarından bile geçirmiyor, “savunmayı” tercih ediyorlar. Hepsi, insanı yaşatmaya çalışan barış güvercini adeta.

Peki bunca silah neden üretiliyor? Saldırmak için mi?

Elbette hayır. İleride, kötü niyetli ve ülke çıkarlarını tehdit eden bir saldırı karşısında kendini savunmak için. İyi de, herkes savunma için silahlaniyorsa, saldıran kim?

Açıkçası, ben Marslılardan şüpheleniyorum. Oralarda su, petrol, buğday filan tükendi belki de.

Dünya üzerinde, savunma sanayindeki gelişmelerle övünen onlarca ülke var. Sanatta, edebiyatta, insan haklarında, özgürlüklerde yol aldığı için övünen, ya da alkışlanan ülke neredeyse yok gibi.

Jean Paul Sartre şöyle demiş: “Savaşı zenginler çıkarır; yoksullar ölür.” Görünen o ki, insanın açgözlülüğü asla bitmeyecek. Geçmişteki binlerce savaşta milyonlarca

insanın ölümünden, alt üst olan yaşamlardan, onca trajediden ders alınmayacak.

Çünkü, kuralları her zaman güçlü endüstriler koyacak. İlaç firmalarına hastalar, inşaat firmalarına yıkıntılar, silah firmalarına füzelerin havalarda uçtuğu savaşlar gerekiyor. O

halde soruyu tekrar soralım. Savaşları kim çıkartıyor?

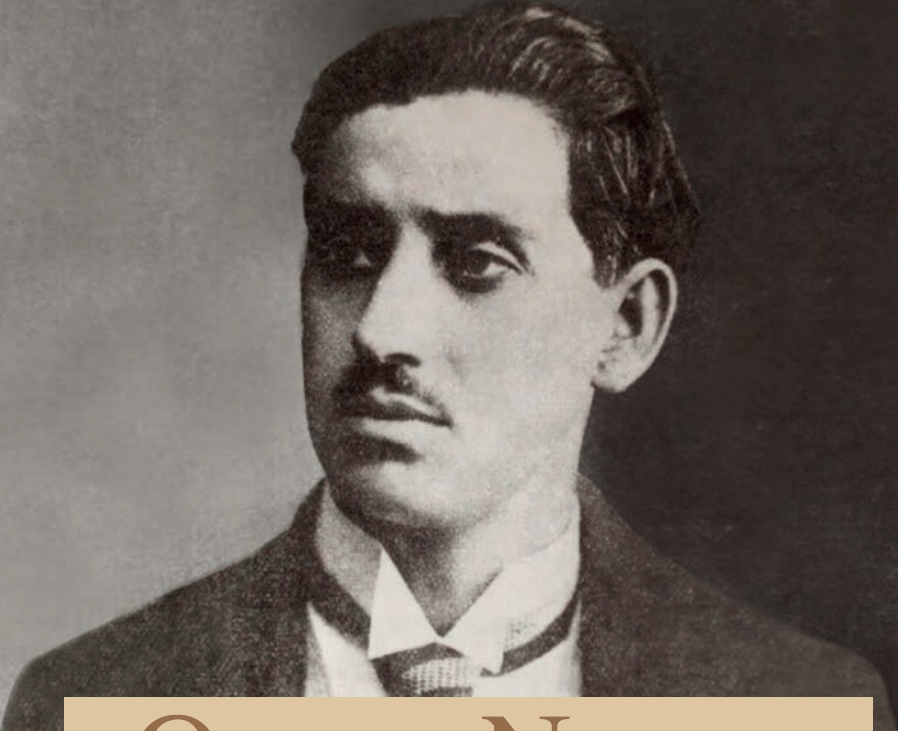
Cadde üzerinde apartman yapan inşaatçı mı, yoksa uluslararası ihalelerde milyarlık işler alan inşaatçı mı?

İlaç satan eczacı mı, yoksa dünyayı salgından koruyan aşırı üreten melek ruhlu ilaç firması mı?

Küçük atölyesinde bıçak üreten mi, yoksa dev füze rampaları üreten mi?

Belki de hepsi... •

**GÖRÜNEN
O Kİ,
İNSANIN
AÇGÖZLÜLÜĞÜ
ASLA
BİTMEMEYECİK.**

Osman Nevres

Recep oğlu Osman Nevres'in ailesi aslen Konya yörüklerinden, evlâd-ı fâtiyhân idi. Yani Balkanlar'ın Türkleştirilmesi politikası çerçevesinde asırlar önce Anadolu'dan Selanik'e yerleştirilmiş bir ailenin çocuğuydu.

Osman, ilk önce Mustafa Kemal'in de okuduğu Şemsi Efendi Okulu'na gitti, sonra Selanik Feyziye Mektebi'ni bitirdi. Zeki, çalışkan ve lider ruhluydu. Hocalarının ve okul müdürü Cavit Bey'in dikkatini çekmişti. Siyasal bilgiler eğitimi almak üzere Fransa'ya gönderildi. Burslu olarak Paris Sorbonne Üniversitesi'nde siyasal bilimler öğrenimi gördü.

Hasan Tahsin, kız kardeşleri, eniştesi ve yeğeni

En yakın arkadaşları, daha sonra şair olarak ünlenecek olan Yahya Kemal ve Şeyh Şamil'in torunu Hamza Osman Erkan'dı.

Bir pazar tatilinde İsviçre'de sinemaya gitmişti. Film 1911 Türk-İtalyan savaşını konu alıyordu ve İtalyanları yüceltirken Türkleri aşağılıyordu. Dayanamadı, yanından hiç ayırmadığı tabancasını çaktı ve perdeye üç el ateş etti. Halk paniğe uğradı. Işıklar yanınca Osman Nevres delik perdenin tam önündeydi. Dehşet içindeki halka davasını anlatan Fransızca bir konuşmayı

haykırarak yaptı. Polis hemen yetişti ve Osman Süavi ile birlikte tevkif edildiler. Polis tarafından tutuklanan Osman Nevres daha sonra Büyükelçiliğin müdahalesiyle kurtuldu. Bu onun sıkıdığı ilk kurşundu.

Birinci Dünya Savaşı çıkınca diğer öğrencilerle birlikte o da yurda döndü. Ülkesine hizmet etmek istiyordu. Özel olarak istihbarat ve propaganda için kurulan "Teşkilat-ı Mahsusa" isimli kuruma girdi. İngiliz siyasetçilerinden Buxton Biraderler Balkanlar'da Osmanlılar aleyhine yoğun faaliyetlerde bulunuyorlardı. İlk görevi Buxton Kardeşlere suikast düzenlemek olmuştur. Teşkilat tarafından

düzenlenen bir gazeteci kimliğiyle Bükreş'e gitti. Hedefi buldu takip etti ve vurdu.

Türk düşmanı olan hedefi olaydan yaralı olarak kurtulmuştu ancak bu suikast girişimi onları oldukça korkutmuştu. Çok iyi korunduklarını zanneden Türk düşmanı kardeşler bu olaydan sonra Sheffield'e, İngiltere'ye dönmüşlerdi. Osman yakalanmadan izini kaybettirdi ancak teşkilat içinde olduğu tahmin edilen bir kansızın ihbarı sonucu yakalandı.

Bu onun sıkıdığı ikinci kurşundu. Hapse atıldı. Osmanlı ordusunun

Bükreş'e girmesiyle kurtarıldı ve İstanbul'a geldi ve oradan İzmir'e geçti. İzmir'de on yedi yaşındaki kız kardeşi Melek Hanım'la beraber kalıyordu.

Değişik isim ve imzalarla hal-
kı uyandıran bildiriler yazıyor, tek
sayfalık gazeteler çıkartıyordu. Teş-
kilat-ı Mahsusa üyesi bir yarbay-
la Ege'nin iç kesimlerine sık sık
gidiyor, Yunanların İzmir'e çıkma
ihtimaline karşı hazırlıklar yapı-
yordu. Çıkardığı gazetede en son
makalesinde şöyle diyordu; *"Bu
vatan ya bizimdir ya hiç kimse-
nin. Onu ancak Allah'a veririz; o
da insansız olarak!"*

yapmadan duramazdı.

Rumlar hep bir ağızdan, *"Türklere ölüm, Türklere ölüm!"* diye bağıyorlardı.

Yerli Rumlar ve Yunan askeri
beraberce Yunan milli marşını oku-
dular. Törenden sonra Efsun Alayı,
önünde alay komutanı, sancağı ve

Yunan Efsun Alayı İzmir'de tören yürüyüşünde

Maalesef beklenen kara gün
gelmişti. 15 Mayıs sabahı İz-
mir, Yunan ordusu tarafından işgal
edildi.

Padişah, orduya zorluk çıkarmaları, Yunan güçlerinin isteklerini harfiyen yerine getirmeleri konusunda emirlerini göndermişti. İzmir'e ayak basan Yunan ordusunu yerli Rumlar çılgın sevinç gösterileriyle karşılamışlardı.

O Alaybeyoğlu Recep'in oğlu Osman Nevres'ti.

Öyle eli boş, hiç bir şey

sancaktan daha büyük Yunan bayrağıyla yürüyüşe geçmişti. Rum kızları, Yunan yürüyüş kolunun her iki tarafına kordon oluşturmuşlar yürüyorlardı. Efsun Alayı, kilise çanlarının sesleri, mavi beyaz elbiseler giyinmiş Rum kızlarının şarkıları arasında Kordon Boyu'nda ilerliyordu, üstü otel ve altı kahve olan adına da Askeri Otel denilen yapının önünden geçiyorlardı.

Kaldırımında sıralanmış halkın arasından hızla ilerleyen ince, uzun, siyah takım elbiseli yağız delikanlı dehşetten titreyen eline hâkim

olabilmek için diz çöktü.

Alay Kumandanı İstavriyanopolis'in arkasından yürüyen dağ gibi sancaktarının alnına nişan aldı, elinde revolver toplu tabanca vardı.

Osman Nevres, nefesini tuttu ve tetiğe bastı. Peş peşe altı el kurşun sıktı. İlk başta Efsun Alayı'nın sancaktarının cansız bedeni atın üzerinden sırt üstü yere kapaklandı. Peşinden bayrak tutan iki asker.

"Olamaz, böyle güle oynaya giremezler..." diyordu.

Nefesini tuttu ve tetiğe bastı. Peş peşe altı el kurşun sıktı.

İlk başta Efsun Alayı'nın sancaktarının cansız bedeni atın üzerinden sırt üstü yere kapaklandı. Peşinden bayrak tutan iki asker.

Her şey ağır çekim film gibiydi. Önce sessizlik, sonra şaşkınlık ve daha sonra büyük bir panik yaşandı. Yunanlar kimin, kimlerin, kaç kişinin olduğuna bile bakmadan denize doğru kaçmaya başlamıştı. Efsunların püskülleri uçuşarak panik içinde rıhtıma doğru kaçışları görülmeye değerdi.

Hukuk-u Beşer gazetesinin başyazarı Osman Nevres Bey'in sıktığı kurşunların sesi, bütün bu zafer ve bayram havasını paniğe uğratmıştı.

Genç gazeteci, bu panikten yararlanarak hemen yan sokağa sarmış, iki üç yüz metre kadar girelemişti. Genç adam tabancasının kurşunları boşaldıktan sonra yaklaşan Efsunlara cebindeki bombayı da savurdu. Uzun ve kuvvetli kolu ile savurduğu bomba, arkadan gelenlerin hemen yanı başlarında patlayarak onları bir süre durdurdu. Genç adam bu ara bir evin penceresinden kendisini gözyaşları ile seyreden yaşlı bir kadın gördü. Osman Nevres Bey'in mermisi de bit-

mişti.

"Nine, gördün ya," dedi. *"Yarın ahirette şahidim sen ol, kurşunum tükendi, onun için geri gidiyorum."* Gidiyorum demişti ama buradan çıkış olmadığını da biliyordu.

Sokağı dönmeden kurşunlar üzerine yağmur gibi yağmaya başlamıştı.

Birden fazla ağır yara almıştı.

Bir kaç saniye ayakta kalabildi, dudaklarında bir tebessüm, yüzünde bir rahatlık vardı.

Dizlerinin üzerine düştü. Daha sonra ellerini, avuçlarını açarak kaldırım taşlarını tuttu.

Yavaş yavaş yere kapandı. Sanki İzmir'i sımsıkı kollarının arasına almış, yurdunun topraklarına sarılmıştı. Sırt üstü düştü, birkaç kez çırpındı, yarı yüzükoyun döndü.

Hâlâ nefes alıyordu.

Temkinli ve yavaş yaklaşan Yunan işgalcileri onun yalnız olduğunu anlamışlardı. Etrafını sardılar, yerde yatan Osman Nerves'e ilk süngüyü iman tahtasına sapladılar, sonra neresine gelirse, orasına.

Osman Nerves, henüz gençliğinin baharında "Önce vatan" diyerek şehit olmuştu.

Bu onun sıkığı üçüncü ve son kurşundu.

Hani o filmde gördüğünüz, Yunan bayrağının indirilip, Türk bayrağının çekildiği İzmir Hükümet Konağı var ya! Yaralı haliyle oraya ulaşıp, İzmir'e ilk giren

İlk kurşun Anıtı / İzmir - Konak

ve Türk bayrağını göndere çeken, soyadı kanunu çıktığında bizzat Atatürk tarafından "İzmir" soyadı verilen Maçkalı Yüzbaşı Şerafettin ve arkadaşları daha sonra o Yunanlar tarafından süngülerle delik deşik edilerek şehit edilen gazeteci Osman'ın son nefesini verdiği sokağa giderler.

Bir sancak da oraya dikerler.
Osman Nerves.

Türk basınının yüz akı, gurur kaynağı olan Osman, hayatı boyunca, Teşkilat-ı Mahsusa tarafından Bükreş'e gönderildiğinde kendisine verilen kimlikteki adını kullanmıştı.

Bugün de herkes kendisini o isimle tanır, o isimle yad eder.

Vatan toprağında rahat uyu "Hasan Tahsin!" •

kayaboztepe@butundunya.com.tr

BİTMİYEN KAVGA

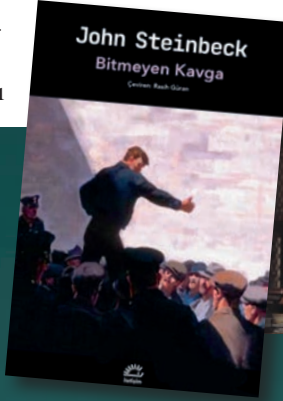
Kültür ve Sanat Dünyasından

Dr. Tekin Özertem

John Steinbeck'in sömürülenler ile sömürülenler arasındaki bi-tip tükenmeyen kavganın romanının adı Bitmeyen Kavgı. Romanlarında çoğunlukla işçilerin, sömürülenlerin yaşamlarını

ve toplumsal sorunları gerçekçi bir şekilde dile getirmiş toplumsal gerçekçi bir yazar 1962 yılının Nobel Edebiyat Ödülü sahibi John Steinbeck.

John Steinbeck ve Bitmeyen Kavgı adlı romanı

1929 Dünya Ekonomik Bunalımı sırasında ABD'nin California / Kaliforniya eyaletinde greve giden bir grup göçmen tarım işçisinin yaşamlarını en ince ayrıntıları ile anlatan; sosyal adaletsizlik ve ekonomik eşitsizliğin neden olduğu sömürüye direnişi destanlaştırdığı bu roman 1936 yılında yayımlandığında 26 farklı dile çevrilmiş. »

John Steinbeck, tarım işçilerinin grevi üzerinden süregelen sömürüye karşı çıkmanın ve adil olan için mücadele etmenin önemini vurgulamış Bitmeyen Kavga ile...

Günümüzde sadece ekonomik gücü ellerinde tutan bireyler, şirketler, kartellerle sömürüyor sömürülmeler. Devletler de diğer ülkelerin / devletlerin topraklarını ele geçirip o ülke vatandaşlarını ve doğal zenginliklerini farklı yöntemlerle sömürme peşindedir. İnsanlık tarihinin 10 milyon askerin yanı sıra 6 milyondan fazla sivilin öldüğü ilk büyük savaş olan I. Dünya Savaşı'nın nedeni, Avrupa'da Sanayi Devrimi ile ortaya çıkan sömürgecilik anlayışı. 80 milyon insanın yaşamını yitirdiği, geride kalanları açlık ve sefaletle mahkûm ettiği II. Dünya Savaşı da öyle. Sanayi Devrimi'nin olumlu kazanımlarının yanı sıra yol

Milyonlarca insanın ölümüne neden olan I. ve II. Dünya Savaşları'nın nedeni, Avrupa'da Sanayi Devrimi ile ortaya çıkan sömürgecilik anlayışı.

açtığı bir vahşet bu...

İlginç olan sömürgeci devletlerin sömürülen halklarının bu sömürü karşısındaki duyarsızlıkları!

Edebiyat, bir ulusun yazıya geçsin geçmesin, dile dayanan kültür ürünlerini kapsar. Savaş da bunlardan biri. **Homeros**'un İlyada ve Odysseia adlı yapıtlarından başlayarak karşı koyarak savaşan kahramanlar ve kahramanlıklar yüceltilegelmiş edebi yapıtlarda.

Savaşların neden olduğu yıkımlar, can kayıpları ve acılar önemsenmemiş. Ölenlerle, hayatta kalanların onurlandırılmalarıyla yetinilmiş. Savaşların neden olduğu yıkım ve acıların göz ardı edilmiş olmasının nedeni belki de çoğunlukla kentlerin dışında cereyan emiş olması.

1914-1920 yılları arasında farklı bir yaklaşımla, cephede dövüşen askerlerin yazdıkları eserlerle yer almaya başlamış edebiyatta savaş olgusu. Harp Sonrası Edebiyat diye adlandırılan bu dönem sonrasında, II. Dünya Savaşı'nın hemen öncesinde de Fransız **Roland Dorgeles**'in "Tahta Salipler / Haçlar", Alman **Erich Maria Remarque**'e'in "*Garp Cephesinde Yeni Bir Şey Yok*" adlı romanları ile zirveye ulaşmış.

Roland Dorgeles, savaşın acılarını, siperlerde yaşanan dehşeti, şiiresel bir anlatımla; Alman Erich Maria Remarque da savaşta yaşanan acıları tüm gerçeğiyle dile getirmiş Garp Cephesinde Yeni Bir Şey Yok adlı romanıyla. Öğretmenlerinin vatansverlik adına kışkırttığı; gönüllü olarak I. Dünya Savaşı'na katılan Alman

gençlerinin, savaşın gerçekliği ile karşılaştıklarında neler çektiklerini anlatan bu roman, 26 dile çevrilmiş 1929 yılının başında yayımlandığında. Savaşlara katılan insanların bir kısmının bedenlen, hayatta kalanların ruhen öldüklerini savunmuş Erich Maria Remarque. Dönüş Yolu adlı eseri de bu romanın devamı.

Sonraki yıllarda da birçok savaş karşıtı eser (Roman, öykü, oyun) yazılıp yayımlandı. Aslan Asker Şvayk / **Jaroslav Hašek**, Öldürdüğüm Adam / **Maurice Rostand**, İnsanlar Yaşadıkça / **James Jones** Madde 22 / **Joseph Heller**, Mez-baha No 5 / **Kurt Vonnegut**, Ovakadaki Ateşler / **Shohei Ooka**, Sessiz Amerikalı / **Graham Greene**, Sıhhiye Bölüğü / **Richard Hooker** (**H. Richard Hornberger**), Silahlara Veda / **Ernest Hemingway**, Teneke Trampet / **Günter Grass** bunlardan ülkemizde de yayımlanan bazıları.

Edebiyatın yanı sıra sinema filmleri çekildi, bilimsel eserler yazıldı; fotoğraflar, belgeseller yayımlandı savaşın neden olduğu

Erich Maria Remarque'in Batı (Garp) Cephesinde Yeni Bir Şey Yok adlı romanı

Savaşlara katılan insanların bir kısmının bedenlen, hayatta kalanların ruhen öldüklerini savunmuş Erich Maria Remarque.

yıkım, acı ve felaketleri içeren. Fakat yine de önü alınamadı savaşların. Amerika Birleşik Devletleri ile Birleşik Krallık / İngiltere önderliğinde 1991 yılında başlatılan Körfez Savaşı'nı naklen (!) canlı olarak yayınlamıştı televizyonlar. Bugün de Hamas ile İsrail arasındaki insanların çoluk çocuk can verdikleri, evlerini yurtlarını terk etmek zorunda kaldıkları acımasız savaşı izliyor cümle alem.

Savaş sanayisi de yeni yeni silahlar icat ederek almış başını gidiyor halen süren ve sürecek olan savaşlar için...

Kimin umurunda?

**...haktan, adaletten
yana olanlar tüm
engellemelere
karşı bu savaşa
karşı çıkıyorlar.
Azınlıkta kaldıkları
için şimdilik yeterli
olmasa da geçmişle
kıyaslandığında
önemli bir toplumsal
dönüşüm bu.**

Umursamayan çoğunluk. Umurunda olanlar, adam sen de demeyen, başta İsrail'in barıştan, haktan yana vatandaşları olmak üzere birçok ülkede bu savaşa dur diyen insan gibi insanlar var kuşkusuz. Her türlü baskıya karşın haktan,

adaletten yana olanlar tüm engellemelere karşı bu savaşa karşı çıkıyorlar. Azınlıkta kaldıkları için şimdilik yeterli olmasa da geçmişle kıyaslandığında önemli bir toplumsal dönüşüm bu.

Yeni sömürgecilik, zengin ve güçlü ülkelerin fakir ve güçsüz ülkeleri askerî güç ile doğrudan ya da ekonomik güç kullanarak ele geçirmeyi sürdürdükleri, sömürülenler de direndikçe sürecek savaşlar. Çünkü savaşların sorumluları sömürülenler değil, sömürenlerdir.

1948 yılında kurulduğundan bu yana sürüyor Filistin halkı ile İsrail devleti arasındaki savaş. Nedeni de İsrail'in Filistin halkının topraklarına el koyarak genişleme ihtirası. Anlamadığım, anlamakta güçlük çektiğim de yüzlerce yıl önce yaşadıkları topraklardan sürülmüş; daha sonra yurt edindikleri ülkelerde dışlanmış hor görülmüş; Naziler tarafından soykırıma uğramış olan Yahudilerin, benzeri zulümleri geçmişte olanların sorumlusu olmayan Filistin halkına reva görmeleri...

Yüzyıllar önce topraklarından sürülüp, bölük pörçük yaşamak zorunda kalıp dilleri başta olmak üzere kültürlerini koruyup sürdürmeyi başaran bir ırkın mirasçalarına böyle bir tutum yakışmıyor...

Bitsin artık yıllarca süren bu bitmeyen kavga! •

tekinozertem@butundunya.com.tr

Hamas-İsrail Savaşı ve Geçmişten Anımsananlar

İsrail'in güneyinde yer alan bir çölde düzenlenen Supernova Festivali, müzikseverlerin haftalar-dır heyecanla beklediği bir etkinlikti. Festival, Yahudilerin Sukot Bayramı'na denk gelecek şekilde organize edilmişti. Festivalin organizatörleri, sosyal medyadan yaptıkları paylaşımda, 'Bütün ailenin bir araya gelmesinin vakti sonunda geldi. Çok eğlenceli olacak' demişlerdi. Aynı sosyal medya sayfası sadece saatler sonra sevdiklerini arayan ailelerin çaresiz yakarışlarıyla dolacaktı."¹ Takvimler, 7 Ekim 2023'ü gösteriyordu. Hamas'ın o

gün başlattığı "Aksa Tufanı" saldırısı sonrası İsrail, Gazze'ye bomba yağdırdı, binlerce Filistinli can verdi. İsrail 1,1 milyon Filistinliyi de yerinden etti. Gazze'deki el-Ehli Baptist Hastanesi'ni bombaladı (İsrail bunu kabul etmiyor ve İslami Cihad'ı suçluyor); 500'den fazla hasta, yaralı ve çocuğun ölümüne sebep oldu.² Yeni bir insanlık dramı, gene binlerce masum sivilin katledilmesi, binlercesinin yaralanması ve Gazze Şeridi'nin yerle bir olmasıyla sürüyor. Saldırının, 6 Ekim'in hemen ertesi günü gerçekleştirilmesi gerek ülkemizde ve gerekse

uluslararası medyada, “Yom Kippur” adıyla anılan ve tam 50 yıl önce yaşanan İsrail – Arap Savaşı’na, yoğun atıfta bulunulmasına neden oldu.

Yom Kippur Savaşı³

6 Ekim 1973’te başlayıp, aynı yılın 25 Ekim’ine dek süren bu savaş, 1973 Arap - İsrail (ya da Ekim) Savaşı olarak da adlandırılır. Daha önceki üç Arap -İsrail savaşına atfen, 4. Arap - İsrail savaşı olarak da bilinir. Yom Kippur’dan önceki savaş (1967, İsrail’in; Sina Yarımadası’nı, Golan Tepeleri’ni, Doğu Kudus’ü, Gazze Şeridi’ni ve Batı Şeria’yı ele geçirmesi ve savaş öncesi elindeki toprakları, yaklaşık iki katına çıkarmasıyla sonuçlandı.

sorulmaya, yorumları yapılmaya başlandı.

Bu yazının amacı, bu soruya yanıt aramakla ilgili değil. Biz gündemdeki diğer birkaç soruya ve enerji ile ilgili olanlarına yanıt aramaya çalışacağız: “Bu çatışmalar nereye kadar yayılır? Yayılırsa, petrol ve doğal gaz fiyatları nasıl etkilendir? Bunun ülkemize etkisi nasıl olur?” Dilerseniz, genel hatlarıyla değerlendirmeye çalışalım.

Arap (veya OPEC) Petrol Ambargosu

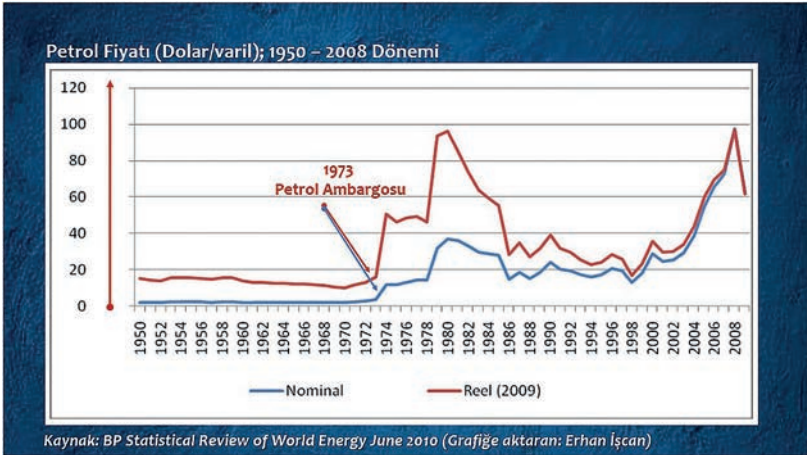
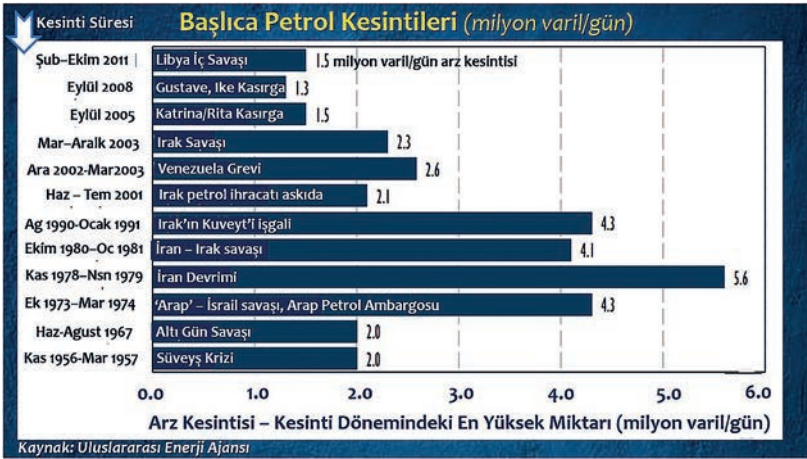
Birçok yayında, “Arap” ya da “OPEC” ambargosu olarak adlandırılrsa da her iki tanımlama da “teknik” olarak doğru değildir. Arap ülkeleri dışında İran da bu ambargoyu desteklerken, OPEC üyesi Venezuela, Irak ve Libya ambargoya katılmamışlardı. ABD yönetimiyle defalarca görüşerek, ABD’nin İsrail’e destek vermemesini isteyen Suudi Arabistan, 18 Ekim 1973’te İsrail Başbakanı Golda Meir’in, ABD’den 850 milyon dolarlık silah yardımı talebine, Başkan Nixon’un 2,2 milyar dolarlık yardımla destek

vermesi üzerine büyük öfkeye kapıldı. 1973 Kasım ayında başlayan “tam” ambargo, Mart 1974’e kadar sürdü. Ambargoya katılan Arap ülkeleri ve İran; başta ABD olmak üzere, savaşta İsrail’e arka çıkan İngiltere, Kanada, Japonya, Hollanda,

İsrail Tank Bölüğü, Sina Cephesi’nde mola sırasında
(Fotoğraf: Le Figaro arşivi, Mondadori, Portfolio)

Hamas saldırısının, 50 yıl önce Araplar açısından hüsrarla ve büyük toprak kaybı ile sonuçlanan tarihe denk gelmesi, haklı olarak, simgesel benzetmelere ve yorumlara yol açtı. “ Hamas, 6 Gün Savaşı’nın intikamını mı alıyor?” sorusu

Portekiz, Rodezya ve G. Afrika gibi ülkelere petrol ihracatının durdurulması biçiminde uygulandı. Ambargo öncesinde varili 3 dolar civarında olan ham petrol, uluslararası piyasalarda 12 dolara fırladı. İthalatçı ülkelerde enflasyon oranı hızla yükseldi; uzun benzin kuyrukları oluştu. ABD’de benzin fiyatları yaklaşık %50 arttı.

Yaşanan bu sorunlar sonrasında

ve 1974 yılında, hemen hemen tamamı petrol ithal eden ülkelerden oluşan Uluslararası Enerji Ajansı (UEA) kuruldu. Kurucu ülkeler arasında, ABD ve Türkiye’nin yanı sıra; Avusturya, Belçika, Kanada, Danimarka, Almanya, İrlanda, İtalya, Japonya, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, İspanya, İsveç, İsviçre ve İngiltere yer aldı. Daha sonraki katılımlarla birlikte, UEA’nın

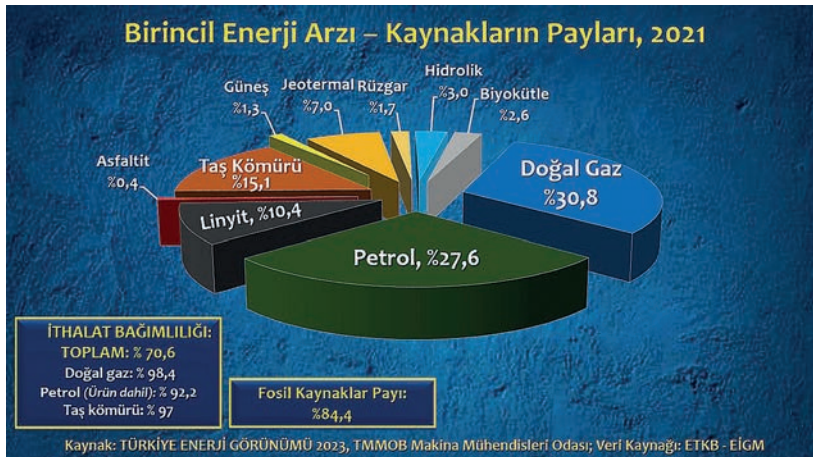
bugün 31 üyesi bulunuyor. Acil durumlar için, başta ortak petrol (ham petrol ve ürün) havuzu oluşturmak gibi çeşitli tedbirler geliştiren UAE, kuruluşundan bugüne dek; 5 kez “Kolektif Eylem” planı uyguladı. Bunlar 1991 Körfez Savaşı, 2005 Katrina ve Rita Kasırgaları, 2011 Libya “iç savaşı”, (iki defa da) Mart ve Nisan 2022 Rusya – Ukrayna Krizi sırasındaki kesintilere müdahale ve çözüm için yapıldı. Üye ülkelerin zorunlu olarak tuttıkları stoklardan, uygun görülen miktarda petrol, piyasalara arz edilerek, arz sıkıntısı ve onun neden olduğu fiyat artışlarının etkisi dengelenmeye çalışıldı.

Hamas – İsrail Çatışması Nasıl Evrilir? Ülkemize Etkisi Nasıl Olur?

Bu sorulara da 20 Ekim 2023 tarihinde, Deutsche Welle'nin bana yönelttiği benzer sorulara verdiğim yanıtlardan (21 Ekim'de

yayınlandı)⁴ yararlanarak, açıklık getirmeye çalışacağım. Öncelikle, her zaman yaptığımız gibi, Türkiye'nin enerji karışımında petrol ve doğal gazın payını ve bu kaynaklardaki dışa bağımlılık oranlarını anımsatarak başlayalım.

Türkiye, tükettiği birincil enerjinin, %27,6'sını petrolle, %30,8'ini doğal gazla karşılıyor. Petrolde %92,2, doğal gazda %98,4 dışa bağımlıyız. Geçtiğimiz yıl, ham petrol, petrol ürünleri, doğal gaz ve taş kömürü ithalatına 96,6 milyar dolar ödedik. 2022 yılında ham petrolün (Brent) ortalama fiyatı 101 dolar/varıldı. Bu sene, fiyatlar geçen yıla göre nispeten daha yumuşak giderken (75-80 \$/v arasında dalgalanırken), son dönemde, İsrail-Hamas savaşının da etkisiyle, 20 Ekim 2023'te 93 doların üzerine çıktı. Şu anda süreç, büyük miktarda petrol ithal etmek durumundaki ülkemizin aleyhine geliyor. Bazı senaryolara göre Hizbullah da işin içine girer

...Hizbullah da işin içine girer ve İran da çatışmalara dahil olursa, petrol fiyatları açısından daha olumsuz bir tablonun karşımıza çıkması kaçınılmaz olacaktır.

ve İran da çatışmalara dahil olursa, petrol fiyatları açısından daha olumsuz bir tablonun karşımıza çıkması kaçınılmaz olacaktır. Nitekim 17 Ekim 2023 itibarıyla 2 lira 23 kuruşluk zamlarla, motorin fiyatları yeniden litrede 40 TL'nin üzerine çıktı. Benzin fiyatlarına da 21 Ekim'den geçerli olmak üzere 1 lira 48 kuruş zam geldi.

Türkiye'nin doğal gaz ithalatı için yaptığı anlaşmaların bir kısmı (Azerbaycan, Rusya), TTF'ye endeksli olduğu için, doğal gaz fiyat artışlarından olumsuz etkileniyor. Anlaşmaların diğer bölümü de petrol ürünleri fiyatlarına endeksli; dolayısıyla petrol fiyatları arttıkça doğal gaza ödenen fatura da artıyor. Bir kıyaslama yapacak olursak; petrol fiyatlarına endeksli formüller, TTF'ye endeksli formülden (bu dönemde) Türkiye

açısından daha olumlu. Türkiye arz güvenliği ve kaynak çeşitliliği açısından, spot piyasadan sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) da alıyor. Doğal gazda (spot piyasada) son bir ay içinde yüzde 50 civarında fiyat artışı gerçekleşti ve TTF vadeli doğal gaz piyasasında fiyat, bin metreküp 623 dolara yükseldi.

Spot alımlar, toplam ithalat faturamızı büyük oranda olumsuz etkiliyor.

Konutlara ve sanayiye çok uzun zamandır yapılan sübvansiyon nedeniyle yerel seçimler sonrasında, doğal gaza ve elektriğe de ciddi zam yapılması sürpriz olmayacaktır.

Elektrik üretiminde de yüksek oranda (geçen yıl %22,2) doğal gaz kullanıldığı; konutlara ve sanayiye çok uzun zamandır çok ciddi sübvansiyon yapıldığı da dikkate alınır, hemen olmasa bile, yerel seçimler sonrasında, doğal gaza da elektriğe de ciddi zam yapılması sürpriz olmayacaktır. Bunlara gene

2022 Yılı Elektrik Üretimine Kaynaklara ve Üreticilere Göre Dağılımı (Milyon kWh, %)

KAYNAK TÜRÜ	ÜRETİM (GWh)	KAYNAK PAYI (%)
DOĞAL GAZ	72.536	%22,2
TAŞ KÖMÜRÜ + ASFALTİT + İTHAL KÖMÜR	68.070	%20,9
HİDROLİK	67.195	%20,6
JEOTERMAL + RÜZGAR + GÜNEŞ	61.283	%18,8
LİNYİT	44.746	%13,7
BİYOKÜTLE	9.080	%2,8
FUEL OIL	3.104	%1,0
TOPLAM	326.015	%100

Kaynak: <https://teias.gov.tr/tr-TR/turkiye-elektrik-uretim-iletim-istatistikleri>

KURULUŞ	ÜRETİM (GWh)	KURULUŞ PAYI (%)
EÜAŞ SANTRALLERİ	46.439	%14,2
ÜRETİM ŞİRKETLERİ + İŞLETME HAKKI DEVREDİLEN	265.339	%81,4
LİSANSIZ	14.235	%4,4
TOPLAM	326.015	%100

yerel seçimler sonrasında (doğal gaz ve petrole dolarla ödeme yapıldığı anımsanırsa) dolardaki artışın etkisiyle, zam oranlarının önemli ekonomik yük getireceği açıktır.

Toparlarsak

- Hamas - İsrail çatışmasının, petrol piyasaları açısından Ekim ayı içindeki etkisi, 6 Ekim'de 85 dolar/varil olan petrol fiyatlarının, Ekim ayı sonlarına doğru 93 dolar/varil seviyesini aşması, doğal gaz (TTF) fiyatlarının ise bin metreküpde 623 doları görmesi oldu.

- Çatışmanın Lübnan Hizbullahı'nı da kapsayacak biçimde yayılması, fiyatları daha da yukarı çekecek, Türkiye'nin petrol ve doğal gaz ithalat faturasını daha da yüklü hale getirecektir. Bu da kaçınılmaz olarak benzin ve dizel fiyatlarına, konut ve sanayide ciddi boyutta sübvansedilmesine karşın, ödeme gücünün içindeki tüketicinin belini bükecek biçimde) doğal gaz

fiyatlarının daha da artmasına neden olacaktır.

- Elektrik tüketiminin yüzde 22,2'sini (2022 yılı verisi) doğal gazla karşılayan ülkemizde, doğal gaz fiyatlarının artışıyla, elektrik fiyatları da kaçınılmaz olarak artacaktır.

- Petrol, doğal gaz ve elektriğin girdi olduğu tüm sanayi ürünlerinde fiyat artışları görülecektir.

- Son dönemde yeniden canlandırılmaya ve dillendirilmeye çalışılan İsrail - Türkiye Doğalgaz Boru Hattı Projesi'nin ise, İsrail'e yönelik yoğun tepkiler nedeniyle, yakın ve orta erimde yeniden ısıtılması uzak bir olasılık olacaktır.

- Çatışmanın yoğun olduğu bölge bakıldığında ise İsrail'in Tamar ve Leviathan gibi doğal gaz sahaları, İsrail'in iç tüketimini karşılamalarının yanı sıra, Aşkelon - El Ariş Boru Hattı ile Mısır'da da senede 7-8 milyar metreküp doğal gaz ihraç etmektedir. İsrail, Tamar'ın operatörü olan

ABD’li Chevron’a, güvenlik kaygıları nedeniyle, üretimi durdurma talimatı vermiş olması, Mısır’a olan ihracatı olumsuz etkileme potansiyeli taşımaktadır. Mısır, hızla artan gaz talebi nedeniyle, ancak İsrail gazının katkısı ile Avrupa’ya bir miktar gaz ihracatını sürdürebilmektedir.

Çatışmalar, İran’ı da kapsayacak biçimde gelişirse, Hürmüz Boğazı kapanabilir ve bu “Kıyamet Günü Senaryosu” sonucunda petrol ve doğal gaz fiyatları öngörülemeyecek şekilde yükselebilir.

Tamar üretimindeki kayıp, farklı sahalardan şimdiye dek karşılanabilseyse de bu durum uzadığı takdirde, ihracatta sıkıntı yaşanabilecektir.

- OPEC+ ülkeleri (başta S. Arabinistan ve Rusya), yıl sonuna kadar, petrol fiyatlarını kendi çıkarlarına en uygun seviyede tutmak için aldıkları arz kısıntısı kararını kararlı biçimde sürdürüyorlar. Bu nedenle

de fiyatlarda aşağı yönlü bir seyir beklenmesi fazla iyimserlik olacaktır. ABD’nin Venezuela’ya yönelik yaptırımları gevşetme taktiğinin de fiyatları aşağı çekme yönünde fazla bir katkısı olmadığı görülmektedir.

- Çatışmalar, İran’ı da kapsayacak biçimde gelişirse, günde 20 milyon varilden daha fazla petrol ihracatı yapılan Hürmüz Boğazı’nın kapanması da gündeme gelebilecektir. Bu “Kıyamet Günü Senaryosu” petrol ve doğal gaz fiyatlarını öngörülemeyecek biçimde yukarı çekerken, büyük kesintiler yaşanabilecektir.

- Konunun enerji ile ilgili boyutu ve ülkemizin petrol ile doğal gazdaki aşırı bağımlılığı da dikkate alınarak; hamasetten uzak, aklın ve bilimin ışığında tasarlanacak soğukkanlı politikalara, her zamankinden daha fazla gereksinim duyduğumuz bir süreçten geçiyoruz. •

necdetpamir@butundunya.com.tr

1- “Hamas saldırısında 260 kişinin öldüğü İsrail’deki festivalde neler yaşandı?” / <https://www.bbc.com/turkce/articles/c51173301000>

2- <https://fikirturu.com/jeo-strateji/hamasin-aklin-dan-ne-geciyordu/>

3- Yom Kippur: Kefaret Günü (Günahın Anınma)

4- İsrail-Hamas Savaşı: Türkiye’de enerji faturası artarmı?; <https://www.dw.com/tr/tr/i%CC%87srail-hamas-sava%C5%9F%C4%B1-t%C3%BCrkiyede-enerji-faturas%C4%B1-artar-m%C4%B1/a-67170911>

"Barışın hiçbir maliyeti yoktur. Buna ek olarak tüm masrafiyle herhangi bir zaferden son derece daha avantajlıdır."

Thomas Paine

İnsanlar Yaşadıkça

Mehmet Ünver

Umudumuz Gençlik

Cumhuriyetimizin kurucusu, Büyük Önderimiz Mustafa Kemal Atatürk; “**Gençler: Tüm umudum sizsiniz.**” derken kurduğu cumhuriyeti kime emanet edeceğini büyük bir güven ve samimiyetle belirlemişti. Dünya liderleri içinde çocuklara ve gençliğe büyük önem veren hatta onlara birer bayram hediye ederek ülkenin geleceğindeki yerlerinin önemini böylesine güçlü bir şekilde vurgulayan tek lider, Mustafa Kemal Atatürk’tür. Bu ileri görüşlülüğü için

ona her zaman minnettarız. Cumhuriyet gençliği o ilk günlerden bu yana üzerine düşen görevi yerine getirmek için en zor şartlarda bile kendini geliştirmiş, bu sayede içinde yaşadığı topluma katkısını sürekli çoğaltmıştır. »

Gençlerimizin gelecekte de aynı inançla bu görevi yerine getireceklerine inanıyorum. Bu vesileyle günümüz gençliğinin yaşadığı çok sayıda sorunu bu yazımda dile getirmeyi onlara karşı bir borç olarak kabul ediyorum. Ne yazık ki, yüksek öğrenim öğrencilerinin yaşadığı sorunlar bazen altından kolay kolay kalkamayacakları kadar ağır olabiliyor. Bu durum ister istemez geleceğe olan umutlarını da azaltmaktadır.

Sevgili gençler: Sizleri çok iyi anlıyorum. Ciddi sıkıntılar içindediniz. İlk ve orta öğrenime on iki sene harcadıktan sonra yaşamınızın belki de en zor dönemi olan üniversiteye girme çabalarınız başlıyor. Yaklaşık üç milyon öğrencinin girdiği Yüksek Öğrenime Katılım Sınavı'nda başarı sağlayabilmek için lise döneminde geceler boyu çalıştınız, ücretli dershanelere gittiniz. Doğal olarak kariyer yapmak istediğiniz meslekle ilgili olan bir fakülte ya da yüksek okulu seçmeniz gerekiyordu. Ne yazık ki tüm bu çabaların sonunda yalnızca bir kısmınız gerçekten istediğiniz fakülteye girebildi, geri kalanınızsa şanslarını bir başka sene deneyecek. Sınavı kazananlarsa bu kez kalacak yurt ya da kiralık konut bulmak ve öğrenim giderlerini karşılama derdine düştiler.

Günümüzde yaşanan ekonomik kriz ve çoğunuzun düşük gelir düzeyindeki ailelerden geldiğini göz önüne alırsak ister istemez karamsar bir döngünün içine giriniz.

Üzülmeğin gençler, sizler tüm bu sorunların çok daha ağırının üstesinden gelerek yıkılmış bir imparatorluktan pırıl pırıl bir cumhuriyet yaratmış olan insanların torunlarıyınız. Karşınıza çıkacak tüm güçlükleri aşacağınıza inanıyorum. Büyük önderimiz bu ülkeyi sizlere emanet ederken sahip olduğunuz enerji ve azmin farkındaydı. Özellikle şunu hatırlatmak isterim:

Bugün yaşını başını almış, torun torbaya kavuşmuş dostlarım arasında maddi sorunlar nedeniyle üniversiteyi çalışarak okumuş olanlar var. Çoktan emekli olmuş olan bir dostum iktisat fakültesini gündüzleri bir firmada çalışıp, gece okuluna devam ederek bitirmişti. Doğrusunu söylemek gerekirse bundan elli sene önce de yüksek öğrenime devam etmek son derece zordu. O eski dostlarımla bir araya geldiğimizde eğitim masraflarını karşılamak için dört yıl boyunca gündüzleri çeşitli işlerde

çalışıp gece okuluna devam ederken yaşadıkları sıkıntıları anarlar. Onların bugüne kıyasla en büyük şansları; üniversiteden mezun olduklarında daha kolay iş bulabilmeleriydi.

Batı ülkelerinde pek çok varlıklı aile maddi durumları uygun olduğu halde çocuklarının eğitim masraflarını karşılamak yerine onların kendi çabalarıyla çalışarak bunu başarmalarını tercih etmektedir.

Öte yandan sizlerin yaşadığı sorunların benzerini diğer ülkelere göre her bakımdan ileri düzeyde olan Batı ülkelerindeki, hatta süper ülke olarak bilinen Amerika Birleşik Devletleri'ndeki üniversite gençleri de yaşıyor maalesef. Yüksek öğrenimin son derece pahalı olduğu ABD'de liseyi bitiren gençler istedikleri dalda yüksek öğrenim görebilmek için diğerleriyle akıl almaz bir rekabete girmek zorundalar. Bunun nedeni üniversite eğitimi için gerekli olan parayı yalnızca çok küçük bir azınlığın karşılayabilecek olmasıdır. O mutlu azınlığın dışında kalanlar yüksek eğitim giderlerini karşılayabilmek için zor şartlar altında çalışmak zorundalar.

Bir yandan fakülteye gidip bir yandan da para kazanmak uğraşısının ne denli zor olduğunu tahmin edebilirsiniz. Bunu sizleri teselli

etmek için yazmıyorum, ne yazık ki gerçek bu. Batı ülkelerinde, özellikle de ABD'de burs bulmak çok zordur. Burs alabilmek için ya çok iyi düzeyde dereceleri olan bir sporcu ya da

çok başarılı bir öğrenci olmanız gerekir. Milyonlarca genç öğrencinin olduğu bir ülkede bunun ne denli zor olduğu ortadadır.

Bunun dışında Batı ülkelerinde pek çok varlıklı aile maddi durumları uygun olduğu halde çocuklarının eğitim masraflarını karşılamak yerine onların kendi çabalarıyla çalışarak bunu başarmalarını tercih etmektedir. Bu nedenle pek çok tanınmış ailenin çocuğu lokantalarda garsonluk, marketlerde kasiyerlik ya da araba yıkayıcılığı yaparak kendi kendilerine yetmeye çalışmaktalar. Gördüğünüz gibi güçlükler konusunda yalnız değilsiniz. Gelişmiş Batı ülkelerindeki yüksek öğrenim gençliği de benzer sıkıntılar çekmekte.

Bu ülkenin gençleri yaşamlarının ilk günlerinden itibaren zorluklara alıştırtır ve buna karşın gerektiğinde her türlü direnci gösterebilecek yapıdadırlar. Benim sizlere olan güvenim sonsuzdur. Sonunda siz kazanacaksınız. Çabanız ve azminiz sürdüğünce yaşamınızı siz yönlendireceksiniz. Buna kimse engel olamaz. Büyük önderimiz Mustafa Kemal Atatürk bunu çok iyi bildiği için; "Gençler: tüm umudum sizsiniz" demiştir. •

mehmetunver@butundunya.com.tr

Je m'apelle Menekşe

Yazan: YILMAZ MERİÇ

90' lı yıllardı...

O yıllarda ülkesi için güzel şeyler hissedip de hayalleri bir can kırığına dönüşmüş ne kadar güzel insan varsa, Anadolu'nun o ücra kasabalarına dağıldılar ve o kasabaların kimsesizliğinde aradılar acısız nefes alabilmenin yolunu...

Kentlerle vedalaşıp birkaç kitap, birkaç eski anı ile düştüler yollara.

Küçük ve sahipsiz köylerde sessizce o büyük hayallerine öykünererek yaşamayı seçtiler, kim bilir?

"İz bırakmaz insanı" Birhan Keskin

Olmuyorsa, bir çocuğun elini tutarak tekrar başlamak belki de...Gelenler, gidenler, kalmak isteyip de tutunamayanlar hep bir döngünün parçasıdır Anadolu'da. Herkes bilir onları. Nicesine tanıklık etmişlerdir. Susulmuş bir gerçekliğin orta yerinde herkes her şeyi bilir ve hiçbir şey yokmuş gibi yaşar herkes...

Çocuklar da susar ama kasaba çocuklarını hafife almayın siz yine de! Onlar kimin hikayesinin yazılacağına çok iyi bilirler! »

Herkesin gitmek için birbirini ezdiği, kimsesiz bir coğrafyada kalmak isteyeniyi gözünden tanıır ve yıllar sonra çitirtılı bir kahvehane sobasının yanında yalnız onlar konuşulurdu...

Elimi sımsıkı tutup sonraki hayatıma el veren ve çitirtılı bir ateş başında anımsadığım Fransızca öğretmeni Menekşe Özdemir Artenjen'e...

Ortaokula yeni başlamak büyümeğtirmektir aynı zamanda. Kapkara önlüğün yerini bol, pileli bir pantolon, kareli bir gömlek üzerine giyilen el örgüsü baklava desenli bir süveter ve neredeyse yüz yıldır hiç çözülmemiş bir kravattır o okul. Artık öğretmenim yerine hocam diyeceğinin o büyüme müessesesi. Senin kalınlaşması, ilk kez aynada rastladığın sivilcen, terleyen bıyık, anlam veremediğın kalp atışlarıdır hatta.

Oğün erkenden uyanmış ve kravattımın kısısalığına aldırmdan büyük bir heyecanla giymiştim ilk takım elbisemi. Okulların açılmasına bir hafta kala, sandıktan çıkartıp hazırlamıştı annem. Abimden kalmaydı hepsi. Tıpkı abim gibi kokuyor diye geçirmiştim içimden.

"Koku..." çok sonra bu imgenin beni nerelere götüreceğini hiç bilmeden...

Limonla saçlarımı yapıştırmış, Eyüp Sabri Tuncer kolonyasını

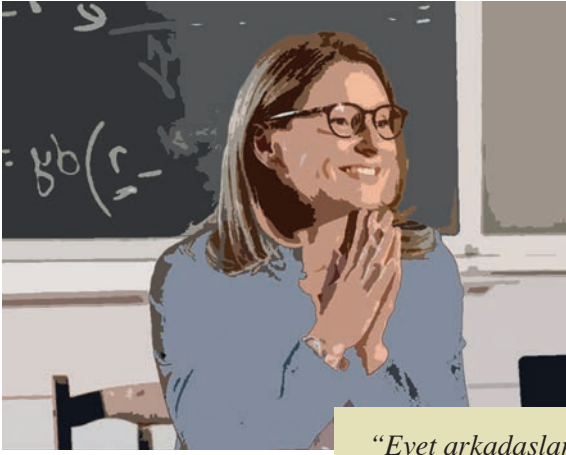
kafamdan aşağı boca edip koşu, şarkılarla geçmiştim o okul yolundan ilk gün. Herkesin birbirini tanıdığı bir sınıfta şamatayla geçiyordu ilk haftalar. Erkekler genelde futbol, kızlar ise yakan top oynamayı seviyorlardı. Matematik dersine Mestan Hoca, fen bilgisi, beden eğitimi ve tarım-el işi dersine İsmail Hoca, coğrafyacı Zülküf Hoca ve adını hatırlamadığım ama şiddeti sevmesinden kaynaklı lakabının (K*til) olduğunu bildiğim bir hoca daha.. Hepi topu bu kadar hoca ile başlamıştık işte ilk kez büyümeğe.

Türkçe ve Fransızca dersleri hoca olmadığı için uzun bir süre boştu. Önceleri fark edemiyor, hatta seviniyorduk bu duruma. Her boş ders bizim için futbol demektir nasıl olsa.

Türkçe ve Fransızca dersleri hoca olmadığı için uzun bir süre boştu. Önceleri fark edemiyor, hatta seviniyorduk bu duruma. Her boş ders bizim için futbol demektir nasıl olsa.

Birgün yine boş geçen bir Fransızca dersi öncesi tam maç planları yaparken ansızın kapı açıldı ve içeri orta yaşlarda bir kadın girdi. Farklı farklı renklerde el örgüsü bir atkı, yana hafifçe kaymış tuhaf bir şapka, siyah kocaman gözlükleri olan "çirkin" ama tuhaf bir kadın.

"Evet arkadaşlar!" deyip

Menekşe Özdemir... yazmıştı esas kadın...

Kimdi bu tuhaf giyimli, dost canlısı, Fransız romanlarından çıkıp gelmiş çirkin yabancı?

“Tüm muhteşem hikayeler iki şekilde başlar.

“Evet arkadaşlar! Hadi tanışalım!”

elindeki kitapları masaya bıraktı gülümseyerek... *“Hadi tanışalım!”*

Arkadaşlar ve tanışalım...

Sınıftakilerin birbirlerini neredeyse beşikten beri tanıdığı bir ortamda kıyafetlerin tuhaflığından çok bu iki kelimeye odaklandıklarına yemin edebilirim: Arkadaşlar ve tanışalım...

Kabalığın, zorbalığın, bağırarak iletişimin normal kabul edildiği coğrafyalarda bu tür dost canlısı kelimelere aşına değildir köy çocukları. Bu sözler soğuk bir duş etkisi gösterir ilk başlarda ama sonra bulunduğu ilk fırsatta bu iyiliğin cezasını ödetir sahibine...

Tahtanın önünde duran, daha önce hiçbir hocanın görmediği, yalnızca çocukların kalp çizmek için kullandığı tebeşir kutusundaki tek pembe tebeşiri alıp eline tahtaya daha önce hiç görmediğimiz mükemmel, kırık bir yazı ile **Je m'appelle**

Ya bir insan bir yolculuğa çıkar, ya da şehre bir yabancı gelir...” diyor ya hani bir yazıda,* şehre bir yabancı gelmişti ve bu bizim hikayemizdi artık!

İlk dersi Fransızca eğitim alabileceği son senesi olduğunu bilmeden ve çıt çıkarmadan izlemişti bütün sınıf. Önce Fransız kültürünü anlatmakla başladı Je m'appelle Menekşe...

Sanki bizim Dünya'ya yüzyıl uzaklıkta bir gezegende yaşadığımızı hissetmişçesine, farklı bir dili öğrenmeden önce *“İlk bilmeniz gereken bu dünyada sizden başka insanların da var olduğunu bilmeniz.”* demişti.

Voltaire, Balzac, Monet gibi daha önce ismini hiç duymadığımız isimler yazdı tahtaya. Edith Piaf ve daha birçok isim...

Sanki aklındaki tüm bilgileri o derste vermek zorundaydı, son

dersiydi de her şeyi bilmemiz gerekiyordu gibi bir akıcılıkla, anlatıyordu bize Fransa'yı... Üzüümü, şarabı, sanatı, Eyfel Kulesi'ni...

"Belki," dedi dersin sonunda "çok azınız ileride Fransızca konuşacak ama hepinizin Fransa'ya da-ir konuşabileceği çok şeyi olacak! Şimdilik hoşça kalın çocuklar."

Ders zili çalmıştı ve zamanın nasıl geçtiğini anlamamıştık. Önce bir duraksadı herkes. Elini ayağını nereye koyacağını bileme hali gibi sanki. Sonra herkesten önce şaşkınlığını atlatan birkaç kız öğrencinin meraklı sorularıyla birlikte sınıftan çıktı Je m'appelle Menekşe...

O gün aklımda birçok soruyla eve yürüdüğümü hatırlıyorum. Bir tarafta içimde tuhaf bir kıpırtı bir taraftan sonsuz bir boşluk hissi. Bu kuru ayazın, öfkenin, yoksulluğun orta yerinde başka bir dünyanın

nın anahtarından bahsetmişti sanki biri. Bir iz bıraktı sanki o gün o sınıftaki her çocuğa.

Dünya'ya açılan kapının anahtarı buralarda bir yerde olabilir...

Günler haftalar aylar kovaladı birbirini. Her yeni günün birbirine benzediği o kasabada yeni bir gün nasıl

karşılaniyorsa öyle karşıladık diğer günleri. Okul ve okul çıkışları, hafta hafta sonları kahvehanede çalışarak. Bazen ben çalışırken Menekşe Hoca geçiyordu çarşıdan. Herkese utangaç bir gülümsemeyle "Merhaba" diyerek.

Oysa deli gömleğini giydirmişti çoktan Menekşe'ye kasaba... Kimileri "O tuhaf kadın..." diye başlıyordu söze; kimileri "Bu meczup nasıl öğretmen olmuş?"

Bir çiçeği koklayıp mutlu olabiliyorsanız, ya da kesilmiş bir dut ağacına ağlıyorsanız, köyün delisiyle konuşmaya kalktıysanız, canınız yanıyorsa küçücük hasta bir kediye, deliliğin en büyük kerametidir bizim oralarda. Akıllı insan işi değildir hissetmek! Dağ gibi olacaksın. Kaskatı ve dimdik...

Köyde bir tek Telli Baba iyi anlaşıyordu Menekşe Hoca ile.

ODTÜ'den atılmış zamanında.

Bir tek Telli Baba iyi anlaşıyordu Menekşe Hoca ile.

“Çok akıllı bir çocukmuş ama anarşik işlere bulaşmış. Yazık etmiş kendine. Anasına babasına faydalı bir insan olacağına atılmış okuldan, bak kahveci olmuş.” denilen, çocuklara nasihat verilesi bir örnek Telli Baba.

O da sever çiçekleri, kuşları, ağaçları, insanı. Delilere hâl hatır sorar. Kahvede anlatılan kerametlere içinden gülerken *“Len bırakın bu işleri, ışığın açısından öyle görüyorsunuz siz onu.”* diyecek kadar da OD-TÜ’lü bir yanı hâlâ...

“Menekşe Hocam gelin bir çay ısmarlayalım size.” derdi. İkinci üçüncü çayda hararetle bir konuda

ayrı düşerler ama sanki birbirlerinden başka kimseleri yokmuş gibi dostça ayrılırlardı o masadan hep. Bazen beni yanına çağırır bir tarafın bana sarılır öyle dinlerdi Menekşe Hoca Telli Baba’yı...

İçimden notlar verirdim çocukken insanlara... Menekşe’ye de Telli Baba’ya da 10 verdim ben hep; diğerlerinin çoğu kaldı sınıfta.

İlk ders Türkçe.

Sınıfa girer girmez bir soruyla başladı Menekşe.

“Bugün okula gelirken fark ettiğiniz bir değişiklik oldu mu?”

Aynılığın içinde dönüp duran çocuklar için ne zor bir soru?

Yavuz önce babasının lokantasına gider, elma işçilerine çorba servisi yapardı her sabah. Şefika inekleri sağar, belediye reisinin oğlu Deniz

“Bugün okula gelirken fark ettiğiniz bir değişiklik oldu mu?”

mutlaka süt içerdi. Saadet kardeşlerine kahvaltı hazırlamak zorundaydı her sabah. Serap Öğretmen’in kızı Eylem kahvaltıda test çözmeliydi. Hatice ve Hamire ikizleri çok çok uzak bir köyden yürüyerek yola düşerlerdi. Yılmaz ise karda su alan ayakkabısını giymeden önce çoraplarının üzerine poşet geçirmeliydi mesela. Aynı hayatların Sisypheos’larıyken bu sorunun cevabı ne olmalıydı? Ama zorlardık zihnimizi.

Bazen tahtaya Fransızca bir atasözü yazar "Hadi tartışalım" derdi.

“Kurbağayı koltuğa da oturt-san o yine bataklığa atlar.” / *“Şarap Tanrısı Baküs, Deniz Tanrısı Poseidon’ dan daha çok can almıştır.”*

Bazen elinde bir teyp ile gelir Edith Piaf dinletirdi bize.

“Hadi hangi kelimeleri anlattınız yazalım tahtaya sırayla.”

(Not: Şimdi durup baktığım bir yerden düşünüyorum da Anadolu’da unutulmuş bir kasaba için inanılmaz bir şans.)

Böyle günlerin birinde bir gün aneme dedim ki;

“Menekşe Hoca’yı çağırayım öğle yemeğine. Senle tanışmak istiyor.”

“Gelsin oğlum.” dedi.

100 gr. kıyma alıp mıhlı yapmış o gün. Bizim oralarda özel zamanlarda yapılır mıhlı.

“Bu çocuk çok akıllı Huriye Hanım, bana gelsin arada. Ona özel ders vereyim.” dedi.

Annem, “Hocam özel derse paramız yok.” deyince, “Yok yok yanlış anladınız beni” diye ekledi. “Ben istiyorum, parasız gönüllü olarak. Ne olur kırmayın beni.” dedi annemin elini tutarak.

Ertesi akşam kahvehane sahibi Telli Baba’dan 1 saatliğine izin alarak gittim Menekşe Hoca’ya.

Bir masa, bolca kitap, bir defter ve kalem, ağzına kadar izmaritle dolu bir küllük, yarım kalmış bir şişe kırmızı şarap, masa lambası ve duvarın dibindeki valizin içinde darmadağın azıcık kıyafet... Şaşkınlıkla izliyordum Menekşe Hoca’nın odasını. Hiç böyle bir ev hayal etmemiştim. Hızla toparlamaya yeltendi ortalığı. “Gel Yılmaz, gel yegur” * dedi dil ucuyla ki ben anlamamıştım en son ne dediğini.

“Dağınıklığının kusuruna

bakma çocuk, bazen bir şeye kafayı takınca kendimi kaybediyorum.”

Böyle diyerek masanın üzerindeki kalın bir kitabı gösterdi göz ucuyla. Her yanı karalanmış, kenarlarına notlar alınmış tuğla gibi bir kitap...

“Çay içer misin?”

Kafamı sallamıştım belli belirsiz. Mutfağa gidince de tekrar incelemeye başlamıştım odayı. Sehanın üzerindeki saç fırçası, kapının arkasında yere istiflenmiş kitaplar, kasetler, bir kaç fotoğraf albümü ve çoban kavalı ile flüt arasında bir müzik aleti. Dağınıklığın aslında bir parmak izi gibi, bütün sırları, bütün çıplaklığıyla ortaya saçtığım ilk hissedişim.

“Demli mi severdin sen?” sorusuyla çıkagelmişti Menekşe Hoca. “Yo, fark etmez hocam.” deyip oturacak bir yer aradım kendime.

“Demli mi severdin sen?” sorusuyla çıkagelmişti Menekşe Hoca.

“Yo, fark etmez hocam.” deyip oturacak bir yer aradım kendime. Pencere kenarındaki masaya geçip “Hocam flüt mü çaluyorsunuz yoksa?” dedim.

Bir an anlamadı ne dediğimi sonra kaşlarını şaşkınca büzüp “Ha duduk...?” ** dedi... “Duduk onun adı. Bir Anadolu çalgısıdır. Dedemden kalma bana, arada deniyorum

ama daha henüz becerebilmiş sayılmam.” deyip “Hadi bakalım Fransızca mı çalışacağız bugün, Türkçe mi? Sen karar ver.” diye kestirip attı konuyu.

“Hocam ikisi de kötü bizde biliyor-sunuz.” deyince de başladı gülme-ye ve “O zaman önce Türkçe.” dedi.

Uzun zaman sonra Türkçemin yavaş yavaş düzelmeye başladığını fark ettim. Konuşma dilinde “öbürü” değil “öteki” denmesi gerektiğini öğrendim önce. Çok sonra da hiçbir dil bilgisi kitabında bulunmayan, kimselere “öteki” denmesi gerektiğini...

Elinde tuzluk ile erik ağacının altına oturmuş bizim küçük lokantacı Yavuz’u gördüğümde fark ettim okulların kapanmak üzere olduğunu. Kapanan okul daha çok iş demek, tam zamanlı tarla, kahvehane, test kitabı, sağılacak inek, içilmesi gereken süttü çoğumuz için. İstemeye istemeye bitirdik o yılı.

Sonra sarı sıcaklar başladı. Telli Baba ilk naneli ayranını hazırlayıp koydu dolaba. Kulaklarında “walkman” ile gösterişli arabalar-
dan, Türkçe bilmeyen Al(a)mancı

çocuklar indi. Dondurmacı Emin yalnızca dondurma satmaya başladı. Menekşe Hoca Fransa’ya gitti. Yavuz lokantaya, Şefika ineklerin yanına...

Birkaç mektup geldi Fransa’dan, Eiffel Kulesi’nin hemen önünde çekilmiş, “Sevgili Yılmaz” diye başlayan.

Rüzgar esti, su aktı ve çatlağını buldu...

O yıldan sonra bir daha Fransızca okutulmadı ama bizim Fransa’ya dair konuşacak hep çok şeyimiz oldu.

Şimdi bir ateşin başında çıtırtı-ları dinlerken anımsadım tüm bunları. Kasaba çocuklarını hafife almayın. Onlar kimin hikayesinin yazılacağını çok iyi bilirler ve yalnızca onları hatırlarlar... •
(20.10.2023 / İstanbul)

* Ermenice / Çocuk

** Ermeni halk müziğinde kullanılan nefesli çalgı

SAĞLIK MI,
GÜZELLİK Mİ?

Estetik Tıp

Son günlerde sosyal medyada yoğunlaşan “Sağlık mı, güzellik mi?” tartışmaları, otuz yılı aşkın zamanını estetik cerrahiye vermiş bir uzman, öğretim üyesi olarak beni de tartışmaya katılmaya mecbur bıraktı.

Sağlık ve güzellik her ikisi de insan bedeninin vazgeçilmez iki değeri olup, karşılaştırılmaları normal değil. Sağlıksız bir bedende güzellik olamayacağı gibi, güzel bir bedende de sağlık yoksa güzelliğin bir anlamı olmayacaktır.

Öyleyse bu anlamsız tartışma

Yazan: Prof. Dr. ALİ BARUTÇU

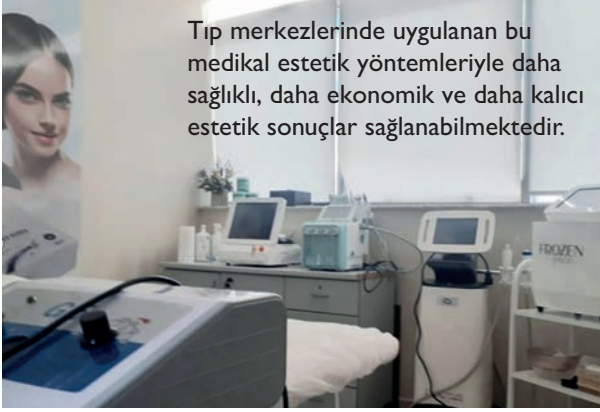
Başkent Üniversitesi, Zübeyde Hanım Hastanesi,
Plastik, Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahi / İzmir

nereden kaynaklanıyor?

Dünyanın en önde gelen iki endüstrisi, hiç şüphe yok ki, sağlık ve güzellik. Hatta bunlar Covid salgını ve ekonomik krizden de en az etkilenenler olmuştur. Güzellik için, Amerika’da yılda harcanan para 89.7 milyar dolarırken, küresel çapta 500 milyar doların üzerine çıkmaktadır. Bilmem önemini yeterince vurgulayabildim mi?

Son yıllarda güzelliğe ulaşma yollarında da büyük değişiklikler

olmuştur. Günümüzde estetik cerrahi operasyonlar yerini bıçaksız yöntemlere bırakmaya başlamıştır. Cerrahiyle elde edilen estetik sonuçlar pahalı, kişinin yaşamını engelleyen zaman kaybını ötesinde komplikasyonlar da içeren yöntemlerdi. Yüz germe sonucu yüz felci, estetik göz kapağı ameliyatları sonrası gözüün açık kalması, göz kuruluğu v.b...

Tıp merkezlerinde uygulanan bu medikal estetik yöntemleriyle daha sağlıklı, daha ekonomik ve daha kalıcı estetik sonuçlar sağlanabilmektedir.

Botox, dolgu uygulamaları gibi cerrahi olmayan operasyonlar ise basit işlemler gibi algılanmasına rağmen uzman olmayan ellerde, asimetrik yüzler, patlamış dudaklar gibi olumsuz sonuçlara da yol açmaktadır.

Sonuçta toplum sağlığını tehdit eden bu yöntemlerin tıp doktorları tarafından uygun şartlarda yapılması yönünde yaptırımlar getirildi. Güvenli estetik uygulama arayışlarının sonucunda tıpta yeni bir dal ortaya çıktı: Medikal estetik.

Bu dalda uzmanlık eğitimi tüm dünyada yerleşmediği için

Amerika'da tıp doktorlarına medikal estetik kursları verilerek sertifikalandırma yoluna gidildi. Günümüzde medikal estetik tüm dünyada yaygınlaşmaktadır.

Fiziğin tıptaki kullanım alanlarının artmasından medikal estetik de faydalandı: Yüz germe ameliyatlarının yerini Hi-Fu (*yüksek frekanslı ultrason*), Altın İğne, Frozen

Face uygulamalar aldı. Bu yöntemlerle derin plandaki yüz germeleri takiben geride kalan ince kırışıklıklar da, Cold Plasma yöntemiyle silinmektedir.

Tıp merkezlerinde uygulanan bu medikal estetik yöntem-

leriyle daha sağlıklı, daha ekonomik ve daha kalıcı estetik sonuçlar sağlanabilmektedir. Bizler de Başkent Üniversitesi İzmir Zübeyde Hanım Hastanemizin iki binasında "BEST" adıyla bu hizmetleri vermekteyiz.

"Sağlık mı, güzellik mi?" tartışmasının gündeme gelmesinin nedeni rakamlarla da vurguladığım bu büyük pastanın bu iki endüstri arasındaki paylaşım savaşlarıdır.

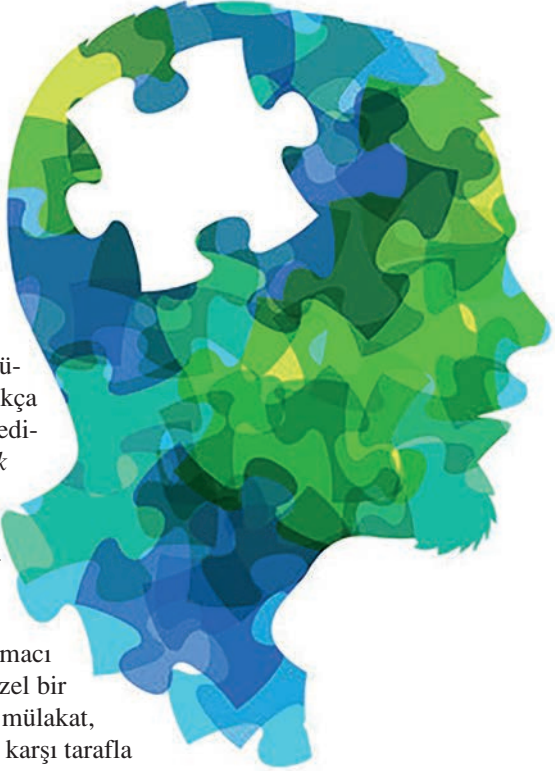
Gerçek anlamda estetik tıp merkezlerinin sayısı arttıkça ne sağlıktan ne de estetik ve güzellikten vazgeçmek zorunda kalınmayacaktır. •

Diyaloğun

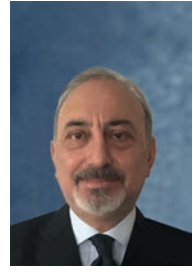
“Konuşmak uygarlığın ta kendisidir.” Thomas Mann

İlkel insan resim ve işaretlerle anlaşma sonrası, zamanla konuşmayı öğrenerek medeniyetlerin kapılarını aralamıştır.

Tekerleklerin toprakta dönüp yol aldığı gibi, diller de insanların ağızlarında dönerek aralarındaki iletişimi sağlar. En karşıt bir söz bile, iletişimi olumsuz da olsa sürdürür. Başkalarının sözlerine itiraz en kolay yoldur, ama daha iyisini ve doğrusunu düşünerek cevaplamak oldukça zordur. Stuart Chase’in dediği gibi; *“Bizler bir sözcük okyanusunda yaşıyoruz, fakat sudaki balıklar gibi çoğu kez bunun farkında değiliz.”*

Konuşmanın bir çok amacı ve çeşitleri vardır. Özel bir iş görüşmesi için yapılan mülakat, çıkarlarınızı korumak için karşı tarafla yapılan müzakere, fikrinizi rakiplerinize kabul ettirmek için yapılan yarışmalı tartışma; münazara ve söyleşi, diyalog dışındaki konuşmalardır. Diyalog; Yunanca “aracılığıyla” anlamına gelen dia ve “söz-anlam” demek

Güçü

olan “logos” kelimelerinden türetilmiştir. Diyalog iki kişi ile sınırlı olmayıp, kişiler ve gruplar arasında da yapılabilir. Kişinin kendisini tanı-

ması, düşüncelerini de-

ğerlendirebilmesi,

“id-ego-süpe-

rego” üç-

lüsünde

olumlu

ve pozitif bir

ben-

lik sahibi olabilmesi

için, öncelikle ken-

di özbenliği ile diyalogo-

ğa girmesi gerekir. Bunun

için ayna karşısına geçe-

rek konuşmasına gerek yok-

tur, sakin ve huzurlu bir ortamda

kendi kendine sessiz bir konuşma

sayesinde yapılan davranış ve vic-

dan muhasebesi, diğer insanlar-

la yapılacak olan diyaloglar için

sağlam zeminler hazırlaya-

caktır. Kendini tanıyan ve

anlayan, değerini bilen

insan, başkaları ile ara-

dığı uyum ve anlayışı

daha kolay bulacaktır.

Kendini tanıyan ve anlayan, değerini bilen insan, başkaları ile aradığı uyum ve anlayışı daha kolay bulacaktır.

Diyalogun amacı da zaten budur. Felsefeci Martin Buber'e göre yaşamın kendisi bir tür toplantı, diyalog ise üzerinde toplandığımız yamaçtır. Zamanında yapılan,

olumlu geçen konuşmalarla yamaç kolaylıkla aşılır, aksinde insanların kimileri yamaçlardan yuvarlanabilir. Diyalog köprülerinin nasıl yıkılıp, insanların suya battıkları, ya da karşı kıyıya geçemedikleri gibi!..

Günümüzde diyalog kültürü çok gelişmiştir, sadece kişisel iletişim için değil, çok amaçlı yapılabilir; iş ve bilim dünyası, dini, siyasi ve sosyal gruplar arasındakileri örnekler olarak sayabiliriz. İnternet ortamında yapılan görüşmeler ise, sanal diyalogları başlatmıştır. Böylece kişiler ve topluluklar arasında daha hızlı, başarılı ve sağlıklı ilişkiler kurulabilmektedir.

Daniel Yankelovich

Daniel Yankelovich, “Diyaloğun Tilsimi” adlı kitabında; *“Diyalog, yalnızca birkaç kişinin oynayabileceği, belli bir kesime hitap eden gizli bir entelektüel oyun değildir. Hepimizin ulaşabileceği, pratik ve gündelik bir araçtır.”* der. İnsanlar, toplumlar ve milletler arası ilişkilerin bozulduğu, ekonomik ve maddi çıkarların öne çıktığı,

güvenin azaldığı, altkültürlere bölünen, küresel bir çöküş ve ayrılıklar yaşanan günümüz dünyasında diyalogun tilsimine ne denli ihtiyaç duyulduğu yadsınamaz. Amaç her ne olursa olsun, diyaloga ortak zemin aranırken, empati ile dinleme, başkalarındaki olumlu yönleri arama, işbirliği ve eşitlik ortamında varsayımları değerlendirme ile yeni yol haritaları belirlenir. Sonuçta tüm katılımcılar ortak çıkarlara odaklanıp, ortak paydada anlaşılıp, birleşerek hep birlikte kazançlı çıkarlar, kaybeden olmaz!

Bu noktada dikkat edilmesi gereken, önemli kararlar almada acele edilmemeli, başarılı diyalog zemi-

ni, çıkar çatışmasından uzak, anlayışlı, sabırlı, canlı ve güncel tutulmalıdır. İnsanlar gibi topluluklar ve uluslar da özeleştiriyi yaparak, nelerde yanlış yaptıklarını belirleyerek, daha onurlu ve adil dünya düzeni için çaba sarfetmelidirler. Diyalog köprüleri hep sağlam ve açık kalmalı, insanlar üzerlerinden rahatça, engelsiz ve

kaygısız bir şekilde özgüvenle gidip-gelebilmelidir. Böylelikle, diğer sistemleri arasındaki çatışmalar ve ayrılıklar yok olacak insanlar aynı amaç doğrultusunda, aynı köprü üzerinde buluşacaklardır.

Sorun her ne olursa olsun, derinlerde insanların ihtiyaç duyduğu, yapması gereken bir diyalog

mutlaka vardır. Yeter ki; değer yargılarını önemseyerek, karşılıklı saygı ve güven çerçevesinde gerçekleştirilsin. Çağdışı kuralları, gelenekleri, tabuları yıkmak, insanların içgüdüsel, klişeleşmiş davranışlarını, seçkinler ile halk ayırımını, yönetim kadrolarındaki tepeden inme konuşma ve baskıları, kibirleri yok etmenin en güzel yolu yapıcı diyaloglar gerçekleştirmekle olur. Bunun için gecikmeden zamanında eyleme geçilmelidir. Diğer taraftan, diyalog gruplarının eğitimleri, stratejileri belirlemede ve yol almada, kültürel fay hatlarını kazasız belasız geçebilmek, sağlam köprülere ulaşabilmek için bir zorunluluktur.

Öyleyse; diyalogun gücü ve

sihirinde aranan gerçeklik, çekirdek ailelerimiz başta olmak üzere, yakın çevremiz, dostlarımız ve iş arkadaşlarımız, içinde bulunduğumuz tüm sosyal ve kültürel gruplar ile verimli, sağlıklı, güven dolu ilişkiler kurabilmektir. Köprülerin altından çok sular akacak, yamaçlarında mis gibi kokan rengârenk kır çiçekleri açacak ve üzerlerinden çok insan yürüyüp geçecektir. Sonuçta; yaşadığımız bu dünyada, asıl arzu edilen hedef; barış, huzur ve ahenk içinde yaşayan onurlu ve mutlu bir insanlığın yaşaması olacaktır. •

muratmolu@butundunya.com.tr

*Kaynakça:

Daniel Yankelovich, "diyalogun tılsımı (Çatışmayı işbirliğine dönüştürmek)", Türkçesi: Çiğdem Gül, Varlık Yayınları 2002.

AFORİZMALAR

■ *"Bir dostun acılarını herkes paylaşabilir, ama bir dostun başarısını paylaşabilmek için çok iyi bir insan olmak gerekir."*

■ *"Bellek... hepimizin yanında taşıdığı güncedir."*

■ *"Dünyada çok yakından tanımak istediğim tek kişi benim."*

■ *"Kaderimi değiştirmek elimde değil, ama razı olmadığım kade-re de boyun eğmem."*

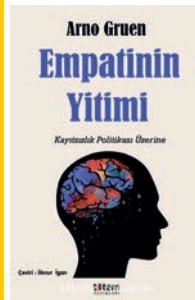
■ *"Hepimiz bir çukurdayız, ama bazılarımız yıldızlara bakıyoruz."*

■ *"Gereksizliklerin biricik gerekliliğimiz olduğu bir çağda yaşıyoruz."*

■ *"Dil düşüncenin çocuğu değil anasıdır:"*

■ *"Kadınlar sevimlik için yaratılmışlardır; anlaşılmalık için değil."*

• **Oscar Wilde**

Dr. Murat Molu'nun sesinden Arno Gruen'in "Empatinin Yitimi" kitabından alıntı

Hazırlayan:
Ş. GÜLBİN GÜZEY

Bilginizi Denetleyin

1-Antik çağlarda adı"Edessa"olan il hangisidir?
a-Halep
b-Urfa
c-Gaziantep
d-Şam

2-İnsanda sindirim hangi organda başlar?
a-Ağız
b-Mide
c-Kalın bağırsak
d-İnce bağırsak

3-Dişi ata ne ad verilir?
a-Alat
b-Doru
c-Kısrak
d-Tay

4-Aşağıdakilerden hangisi"hoşgörü" anlamına gelir?
a-Hulusrak
b-İradat
c-Meşveret
d-Tolerans

5-Aşağıdaki nehirlerden hangisi karadeniz'e dökülmez?
a-Aras
b-Yeşilirmak
c-Kızılırmak
d-Çoruh

6-Turpgiller ailesinden yumuşak ve serin iklimleri seven, küçük lahana çeşidi hangisidir?
a-Mora Lahanası
b-Brüksel Lahanası
c-Lolorosso
d-Kırmızı Lahana

7-"İzzet-i nefis" ne demektir?
a-Prestij b-Kariyer
c-Haysiyet d-Karizma

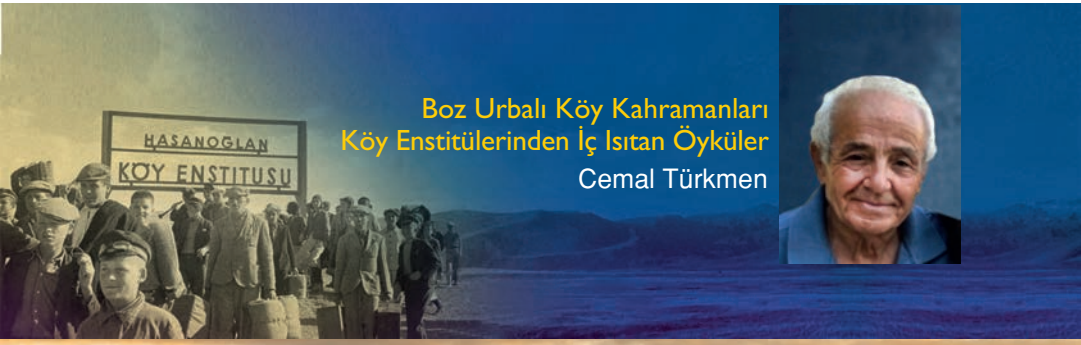
8-Azotun diğer adı nedir?
a-Potasyum
b-Kadmiyum
c-Nitrojen
d-İzotop

9-"Jonglör" ne demektir?
a-Komedyen
b-Savaşçı
c-Centilmen
d-Akrobat

10-Hangisi ses birimidir?
a-Desibel b-Eko
c-Watt d-Joule

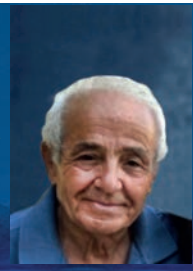
11-Aşağıdakilerden hangisi"istenilen sonuç, verim, meyve" anlamına gelir?
a-Eser
b-Semere
c-Meleke
d-Menzur

12-"İki kişinin konuşması" anlamına gelen Grekçe kelime hangisidir?
a-Monolog
b-Söyleşi
c-Replik
d-Diyalog

Boz Urbalı Köy Kahramanları
Köy Enstitülerinden İç Isıtan Öyküler

Cemal Türkmen

— G Ö Ç —

2

(Geçen aydan özet)

Edirne Karaağaç'ta öğrenciler henüz iki ay önce açılan okullarının neden başka yere nakledildiğini soruyorlardı. Öğretmen, Balkan Savaşları'ndan ve Dünya Savaşı'ndan sonra bir büyük savaşın daha kapıda olduğundan söz ederek göçün nedenlerini anlatmıştı:

“Bu bina bizim Vekâletin değil hazinenindi. Bina, ordunun ihtiyaçları için Millî Mücadele Vekâletine ayrılmış bir yapı. Trakya Bölgesi'nde asker çoğalınca orduya lâzım oldu, onlar da kendilerine ait olan yeri geri istediler. Daha, okul açılırken bu husus konuşuldu, bize bir mühlet verdiler; bu mühlet bu ay sonuna kadar uzatıldı, ay sonu geldi, işte biz de gidiyoruz.

Olay, 19-31
Aralık 1938
tarihleri
arasında
yaşanmıştır.

Okulumuzu elimizden aldığı için sinirlendiğimiz askerleri düşünelim. Onlar yurdu beklemek için yağmurda, çamurda gezip dolaşıyor. Onların nasıl yaşadığını göz önünde tutun, durumunuzdan ona göre şikâyetçi olun.”

Öğretmen konuştuğca öğrenciler suskunlaşmıştı. Önceleri “Gitmeyiz, okulu terk ederiz.” diye yüksek perdeden konuşan öğrenciler, artık öğretmenleri haklı bulmaya başlamışlardı...

Derslikten çıktıklarında güçlü kuvvetli insanların sarıp sarmalanmış, sandıklanmış eşyaları vagonlara taşıdıklarını gördüler.

Millî Savaunma Bakanlığı'ndan geçici olarak alınan ve gereksinim duyulduğu için boşaltılan Edirne Karaağaç Köy Öğretmen Okulu binası

İşçiler kendi eşyalarını vagonlara taşıırken onlar öylece seyredemezlerdi. Hepsinin içinde işin bir ucundan tutma isteği belirdi. Herkes istekli, neşeli, yapıştılar sandıkların, kutuların ucuna. Küçük Hasan, Temuçin, İbrahim'e dün akşam ay tutulmasını anlatan Bekir sandıkları tutup yokladılar. Sandıkların bir bölümü çok ağır, bir kısmı çok hafifti. Bazılarının içi araç-gereç doluydu. Bekir'e hafif olanları gösterdi

İbrahim. Eşya taşımaya istekli öğrenciler çoğalınca kardeşçe bir işbölümü yaparak, küçükler hafifleri, güçlüler ağıruları, alıp götürdüler.

Atölyede üç büyük tezgâh ile uzun, işlenmemiş tahtalar dışında bir şey kalmadı. Az sonra iki genç geldi, ağır sandıkları kollu tezkerelerle, tahtaları da sırtlarına ararak götürdüler. Atölye boşalınca İbrahim'in içine bir gariplik çöktü, ağlar gibi oldu. Büyük kapı önüne çıkınca az önce tahtaları taşıyan gençlerin piyanoları da götürdüğünü gördü.

Kitaplık salonunda ne varsa çıkardılar. Daha önce içinde giysiler bulunan büyük dolaplar kaldı. Onlar, sonraki vagonlara konulacaktı. Vagonlara taşınanlar Alpullu'daki okula indirilecekti, eşyanın büyük bölümü ilerde kullanılmak üzere depolara konacaktı. Bir üçüncü eşya kümesi ise eğitim kursu için ayrı yere götürülecekti. Onlar, sonra yüklenecekti. Eşyaların bir kısmının taşınıp bir kısmının bırakılması bundanmış. İbrahim'in çalmayı

çok istediği piyanolar Sinanlı deposuna gidiyormuş, bu yıl onların açılması olanaksızmış. Çünkü okul; ancak derslik, yatak yeri, küçük atölyelere yetecek kadarmış. Geniş yer bulana dek, vagonlar Sinanlı Köyü'nde hazırlanmış olan büyük depoya konacaktı. Mandolinler, kemanlar da oraya gidiyormuş, onlar ilerde öğrencilere dağıtılabilmiş.

Öğle yemeğinde, vagonların gittiği söylendi. Doldurulan vagonların yerine boşlar gelecekti. Vagonlar yolcu trenlerine takılarak gönderiliyormuş. Bu nedenle dolan vagonlar kapatılıp çekiliyormuş.

Karar değişikliği yapılmış. Karyolalar, sıralar, bugün taşınacaktı. Yalnız yataklar kalacaktı. Yataklar sabah toplanıp, vagona konulacaktı.

Sıralar, karyolalar nerdeyse bir vagonu doldurmuştu. Vagon doldurma konusunda deneyimsizdiler. Bu işte usta olan yerleştiriciler düzenleyince vagon, yarı yarıya boşaldı. Açılan yerlere müdür odasından çıkan eşyaları yerleştirdiler.

Ayın otuzu olmuştu. Bir perşembe sabahıydı. İbrahim, duyduğu seslerle uyandı. Yataklar yuvarlatılmış,

Karaağaç Tren İstasyonu'ndan bir görünüm

kimisi çarşafı bağlanmıştı. Hemen öteberisini ablasının yapmış olduğu asker torbasına doldurdu.

Kahvaltıya indiler. Mutfaktan her birine birer paket verildi. Kumanyaymış, yolda yemek için.

Sonunda ayrılık zamanı gelmişti. Madaralı'nın "*Haydi gençler, vagona!*" uyarısı üzerine binaya, geride kalanlara el sallayarak

Sıralar, karyolalar nerdeyse bir vagonu doldurmuştu. Vagon doldurma konusunda deneyimsizdiler.

Karaağaç İstasyonu'na yürüdüler.

Vagonlar, Edirne İstasyonu'ndan gelen İstanbul trenine takıldı. Tren, saat 10.15'te kalktı.¹

Hava güneşliydi. Alpullu yolcuları üzerlerindeki durgunluğu ve hüznü atmış görünüyorlardı. Tren kalkışından kısa bir süre sonra Yunanistan topraklarına girdi. Öğrencilerin çoğu bunun ayrımına varmadı.

Öğrencileri ve eşyalarını taşıyan tren Alpullu Şeker Fabrikası'nda durdu.

Ama İbrahim biliyordu trenin Yunanistan'a girdiğini ve bir süre sonra yeniden Türkiye topraklarına gireceğini.

Tren Yunanistan'daki Piteon İstasyonu'nda durduğunda yolculara yağlı börek uzatan Yunan çocuklarına, başı fesli Yunanistanlı Türklerin saldırıp börekleri geri çevirdiklerine tanık oldular. Kısa, ama heyecanlı Yunanistan yolculuğundan sonra yeniden Türk topraklarına

girdiler. Uzaktan köylerini, tanıdıkları yöreleri gösterenler oldu.

Erge-
ne'nin en kabarık zamanıydı. Uzunköprü uzakta tüm görkemliyle uzanıyordu. Alpullu

düzlüğü başlamış, şeker fabrikasının bacaları görünür olmuştu.

Tren durduğu zaman, İbrahim dahil hepsi bir düş kırıklığı yaşadı. Alpullu, Alpullu diye gözlerinde büyüttükleri yer, Karaağaç'ın yanında bücür kalmıştı. Fabrika bacasına bile bakmadan okul yoluna yöneldiler. Dokunulsa ağlayacak olanlardan biri belki de en başta geleni İbrahim'di. Okula giden yolu gösterdi, "*Bizim köyün yolu!*" dedi arkadaşlarına.

Okula gün ışığında girdiler. Onları, Okul Müdürü Nejat İdil, geldiğini daha önce duydukları Resim Öğretmeni Ömer Uzgil, konuk kalacakları okulun Başöğretmeni Ferrit Bey, İlköğretim Müfettişleri Hüsnü Baykoca ile İlhan Görkey karşıladılar. Eşyalarını yatak odalarına koydular. Başöğretmen onlara çay hazırlamıştı; simitlerini yiyerek çaylarını içtiler.

Alpullu Şeker Fabrikası İlkokulu'nda hamam inşaatı.
(11. 03. 1939)

Hamdi Öğretmen, öğrencilere takıldı:

“Uçtu uçtu kuş uçtu, geldi Alpullu’ya kondu.”²•

İbrahim Tunalı, Bir Köy Enstitüsü, Göç Söylenitleri / Seni Sevmiştik Edirne / Şimdilik Elveda (<http://www.IbrahimTunalı.com>)

1. Edirne Köy Öğretmen Okulu’nu Alpullu’ya taşımak için 33 vagon kullanılmıştır.

2. Edirne Köy Öğretmen Okulu’nun “uçup bir başka yere konması” Alpullu’da son bulmamış, bu göçü yeni göçler izlemiştir. Kepirli 4 yılda 5 göç yaşamış bir okulun öğrencileridir. Kepirtepe mezunu Mehmet Başaran’ın anlatımıyla “Trakya halkı gibi göçmendi Kepirtepe.”

1937 yılında Edirne Karaağaç’ta kurulan eğitim kursu binasında 14 Ekim 1938’de bir de “Köy Öğretmen Okulu” kurulur. 2. Dünya Savaşı kapıda görününce okullarını askerlere bırakarak Alpullu’ya

göçer Köy Öğretmen Okullular.

Alpullu’da geçen 1 yılın ardından okul, bu kez de Lüleburgaz Emrullah Efendi İlkokulu’nun bahçesine konar.

Emrullah Efendi İlkokulu’nun bahçesindeki çadır okullarında kalırlarken Yenibedir Köyü yakınlarında, Lüleburgaz’a 5 km uzaklıktaki kıraç, ağaçsız, susuz, verimsiz, sessiz, kepir bir arazi üzerinde ileride kalıcı olarak yerleşecekleri okulun (Kepirtepe Köy Enstitüsü’nün) inşasına başlarlar.

Dünya Savaşı’nın Trakya kaplılarına dayanması üzerine 1942 yılının ilkbaharında 22’si kız toplam 226 Kepirli Ankara’nın Hasanoğlan Köyü’ne göçmek zorunda kalır. Hasanoğlan’da hem okul binalarının yapımına katkı verir hem de öğrenimlerini sürdürürler. Nisan ayında geldikleri Hasanoğlan’dan asil yurtlarına, aralık ayında döner Kepirtepeliler.

(Göç Yollarında Bir Okul: Kepirtepe - <https://www.trakyagezi.com>)

Kırk Asırlık Türk Yurdu

1923 yılı Martının on beşi pazar günüydü. Atatürk, Adana İstasyonu’nda trenden inmış; sağı solu dolduran halkın coşkun alkışları, “Yaşa varol!” sesleri arasında yaya olarak kente giriyordu.

Yarı yolda karalar giymiş bir kadın kalabalığı göze çarptı; sonra onların arasından ikişer levha taşıyan dört genç kız çıktı; Atatürk’ün önünde durdular. Arkalarından bir kız daha göründü ve önüne geçti. Hıçkırıklar, inilti ve yalvarışlarla dolu bir nutuk söylemeye başladı. Bu genç kızın kişiliğinde henüz tutsak bulunan İskenderun’la Antakya’nın Türk olan bütün halkı:

“Bizi de kurtar!” diye yalvarıyordu.

Herkesin gözleri yaşarmıştı, hıçkırıklarını tutamayanlar vardı. Atatürk’ün de gözleri nemliydi ve başı eğilmiş gibiydi. Genç kızın nutku bitince Atatürk’ün alını yükseldi; mavi gözlerinde ve pembe yüzünde bir çelik parlantısı görüldü. Her kelimesi üzerinde kuvvetle durarak:

“Kırk asırlık Türk yurdu yabancı elinde kalamaz!” dedi.

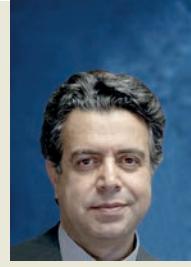
On altı yıl sonra Hatay sorununun en heyecanlı günlerinde, hasta ve bitkin olmasına rağmen, Hatay’a yakın olmak için tekrar Adana’ya gitti. Dört saat ayakta durmak, birliklerin geçidini izlemek gibi olağanüstü bir dayanıklılık gösterdi. Hatay kurtuldu, fakat Atatürk’ü yitirdik.

İsmail Habib, bu konuyu şöyle bitirir:

“Hatay, Hatay! Seni kurtaran, aynı zamanda senin şehidin oldu!”

Arapçada
“ısıtmak, sıcak
olmak” anlamındaki
hamm (*hamem*)
kökünden türeyen
hamam (*hammâm*)
kelimesinin sözlük
anlamı “ısıtan yer”
demek olup
“yıkama yeri”
anlamında
kullanılmaktadır.

Suyun Hafızası HAMAMLAR

Eskişehir’de yaygın bir söz vardır!.. “Her Eskişehirli er kişi bir gün kadınlar hamamından kovulmayı tadacaktır!”

Ben de kovuldum!.. “A yavrum, babanı da getirseydin!” gerçeğiyle yüzleştiğimde henüz 4 -5 yaşlarındaydım. Erkekler hamamı ile tanışmama ise daha birkaç yıl vardı. Mahallelinin su ihtiyacının sokak çeşmelerinden karşılandığı 1960’lı yıllar ve

öncesinde her evin banyo ile ilgili bir sistemi de henüz oluşmamıştı. Acil durumlar için en fazla güğümde su ısıtılır ve leğende yıkanılırdı. Banyo ihtiyacını giderebilmek için hemen herkesin haftanın bir iki günü hamama gitme alışkanlığı vardı.

Eskişehir’deki hamamların geneli, “Sıcak Sular” denilen şehrin merkezi bölgesi Köprübaşı’nda

toplanmıştır. Çünkü burada on metre derine indiğinizde jeotermal bir su yatağına ulaşmanız mümkündür. Bu bölgeden uzaklaştığınızda ise böyle bir suyu elde etmek için daha fazla derine inmeniz gerekmektedir.

Eskişehir’in en eski yerleşim yeri olan Odunpazarı’ndan hamamların olduğu bölgeye giden yolun ismi bir zamanlar daha doğru bir tanımla “Yunak Caddesi” iken, bugün “Hamamyolu”

caddesi olarak kayıtlıdır. Bunun yanında; buradaki yapılar her ne kadar hamam olarak adlandırılssa da, bu durum hamamın tanımıyla pek

örtüşmemektedir. Çünkü hamam; suyun özel bir düzenle ısıtılması suretiyle sıcak ve soğuk suyu bulunan, insanların yıkanması için yapılmış bir tesistir. Yer altından fışkıran, içinde kimyevî maddelerin varlığı

sayesinde bazı hastalıklara karşı şifa verici özellikleri bulunan suların kullanıldığı yapılara da bazen hamam denilmekle beraber bunlara; jeotermal banyo, kudretten kaynama, kaplıca ya da suyun genellikle tabii olarak sıcak oluşundan dolayı ılıca adı verilir.

Hamamlarda genellikle havuz yerine göbek taşı bulunur

Kaplıcaları hamamlardan ayıran en önemli özellik ise büyük yıkanma mekânının ortasında bulunan geniş havuzdur. Hamamlarda ise havuz yerine göbek taşı bulunur. Çocukluğumuz işte bu hamamlarda (!) ve havuzlarında geçti, yüzmeyi bile orada öğrendik. Fakat denizle ilk tanıştığımızda ağzımıza dolan tuzlu sudan, yüzmeyi biraz yanlış öğrendiğimizi fark ettik!..

Toplumsal yaşamımızda ev dışı ortamlardan biri olan hamamlar; kadın ve erkeklerin ayrı ayrı buluşma yerleri olmuşlardır. Tabii bu hamam alışkanlıklarının, kadınlar için çok

daha önemli ve özel olduğunu da vurgulamak gerekiyor. Çünkü hamamlar; sadece yıkanıp, temizlenen yer olmanın ötesinde; buluşma, kaynaşma, vb. etkinliklerin yapıldığı yerler olarak kadınlarla özdeşleştirilmiştir. Böylece hamama farklı bir anlam katan kadınlar, akrabaları, komşuları, dostları ile gittikleri hamamda sohbetler edip eğlenmekte, erkek çocuklarına kız beğenmekte, mahalledeki dedikoduları dinlemektedirler.

Ayrıca hamamlar; kadınların güzellik enstitüsüydü de... Yüz, saç, vücut bakımı, bazı rahatsızlıkların çeşitli bitki ve yağlarla

Hamam Türk kültürünün önemli miraslarından biri.

tedavisi, gün boyu hamamda yapı-
lırdı. Kadın; ruhunu, bedenini böy-
lece güçlendirir ve güzelleştirirdi.
Terleyen beden, ipekten, ketenden
yapılmış, ele geçirilen keselerle
ovulur, cilt ölmüş derilerinden te-
mizlenir, defalarca sabunlanı-
r, tüm toksinlerden arınır ve kadın kendini
kederlerinden de temizlenmiş his-
sederdi. Bu sayede kadınların top-
lumsal yaşamlarının tüm renkleri bir
kültür sanat şölenine dönüşürdü.

Hamamlar aynı zamanda ba-
zı önemli günlerin de kutlandığı
mekânlardı. Nişanlanan bekâr kız
için “nişan hamamı”, düğün baş-
lamadan bir gün önce yapılan “ge-
lin hamamı töreni”, doğan bebeğin
kırkıncı günü kutlanan “kırk hama-
mı”, yeni doğum yapanlara “lohusa
hamamı”, ailede ölüm olmasından
yirmi gün sonra tüm akrabaların
eş dostla birlikte gittiği “yas alma
hamamı”, bir dilekte bulunan ki-
şinin, dileği gerçekleştiğinde yapı-
lan “adak hamamı”, ev sahibinin,
konuğunu tanıştı-
mak için akrabalarını
ve dostlarını hama-
ma davet ettiği “mi-
safir hamamı”, dini
bayramlardan önce
gidilen “bayram ha-
mamı” ve “damat
hamamı”, “sünnet
hamamı”, “asker ha-
mamı” gibi... Böy-
lelikle hamamlar,
toplumsal belleğin
yaratıldığı, sosyal-
leşme ortamı olarak

Hamamlar; kadınların güzellik
enstitüsüydü de... Yüz, saç, vücut bakımı,
bazı rahatsızlıkların çeşitli bitki ve yağlarla
tedavisi, gün boyu hamamda yapılırdı.

hafızalarımızda yer etmenin ötesin-
de, bir halk kültürünün yaratılmasına
da katkı sağlayarak, dünle bugün
arasında bu geleneklerin sürmesine
yardımcı olmuştur.

Erkekler, hamamın sunduğu; ta-
kunya / terlik, peştamal, havlu, ha-
mam taşı, tarak, vs. gerekli eşyalarla
yetinirken, kadınlarda bu durum bir

hayli farklıydı. Ka-
dınlar, hamam boh-
çasına sarılı olarak
evden getirdikleri;
havlu takımı, peş-
temal, hamam taşı,
nalın, sık ve seyrek
taraklar, sabunluk,
keseler, sabun, ha-
mam yaygısı, hamam
tülbendi, mücevher
kutusu, ayna, sürme-
danlık, kına ve rastık
tasları, iç ve dış boh-
çalar vs. ile hamama

**Hamamlar, bir
halk kültürünün
yaratılmasına
katkı sağlayarak,
geçmişle günümüz
arasında bu
geleneklerin
sürmesine yardımcı
olmuştur.**

giderlerdi. Onları bohça ile gören tanıdıkları, “iyi komşular” dileğinden bulunurdu. Buradaki “komşu”, hamamda aynı kurnayı kullananları tanımlıyor. Şayet kurna komşusu problemliyse, genelde; “suyu az kullandın / çok kullandın, suyu sıcak / soğuk açtın, üzerime su sıçratın” gibi sebeplerden kavga çıkardı. Bu durumda da en büyük silah peş-tamala sarılı bakır hamam tasları veya takunyaları. Tabii kavga sadece bu sebeplerle de çıkmazdı! Hamamı kendileri için özgürce kullanabildikleri bir yaşam alanı olarak gören, temizliği uzun saatler süren kadınlar “bir kalıp sabunu bitirmeden çıkmaz” sözleriyle anılırdı. Kalabalık günlerde geç gelenler kurna sırası bekler, uzayan bekleme sürelerinde sabırlar taşar ve genellikle kavga çıkardı.

Yıkama süresi daha kısa olan erkeklerde ise, böyle bir durum ancak Cüneyt Arkın, Jackie Chan gibi aksiyon aktörlerinin filmlerinde ya da Tosun Paşa gibi komedi odaklı

filmlerde görebileceğimiz bir fanteziden ibaretti. Aksine; banyo sonrası havlulara sarılı bir vaziyette, kahvenizi, limonlu çayınızı veya maden suyunuzu yudumlarken hiç tanımadığımız, sosyal statüsünü bilmediğiniz insanlarla derin bir sohbet içinde bulabilirsiniz kendinizi.

İnsanların; temizlik, sağlık, inanç gibi nedenlerle suyla olan ilişkisi, yıkanmak için yeni yapılar inşa etme ihtiyacını beraberinde getirmiştir. Tarihte bu amaçla inşa edilmiş yapı izlerine; Hindistan, Mezopotamya, Babil, Eski Mısır, Antik Ege ve Yunan uygarlıklarında rastlanmaktadır. Yıkama özellikle Antik Yunan döneminde önem kazanmış, bu dönemin insanların suyu, bedeni temizleyip ruhu rahatlatan, dinlendiren bir araç olarak kullanmışlardır. Yunanlar, dinsel ritüeller yanında hamamlardan, spor faaliyetleri sonrası sakatlıkların ve hastalıkların tedavisi için de yararlanmışlardır. Bu durum sanata

da yansımış, ele geçen bazı süs eşyaları ve vazolar üzerinde hamamda yıkanan kadın figürleri ele geçmiştir. Ama hiçbir medeniyet bu yapıların oluşturulmasında Romalılar kadar çırtayı yükseltmemiştir. “Roma Hamamı”nı ortaya çıkaran bu gelişim, Roma’nın mühendislik ve mimarlık

Roma'daki Caracalla Hamamı'nın kalıntıları (MS 216)

alanındaki önemli buluşlarının bir sonucudur. Vezüv Yanardağı'nın patlamasından sonra küller altında kalan Pompei şehrinde kazılardan, bu hamamların yalnız temizlik için değil, zevk ve eğlence için de yapıldığı anlaşılmaktadır. Roma hamamlarında kölelerle asillerin giriş kapıları ve yıkadıkları yerler ayrılmıştır. Ayrıca buhar banyosu yeri, soğuk ve sıcak su havuzları da vardır.

Yunan, Roma, Bizans medeniyetleri ile birleşmiş ve gelişimini sürdürmeye devam etmiştir. Ama bu kültüre; hem güncellik katan, hem de onu ölümsüzleştiren, Türk hamamları olmuştur.

Anadolu'da yaşayan toplumların dinlerini ve suya, temizlenmeye verdikleri önemi incelediğimizde ise, 6 bin yıl öncesinde Sümerlilere kadar uzanan bir su kültürü (hamam geleneği) olduğunu görüyoruz. Suyu kutsal olarak görmek ve ona bereket anlamı vermek hamam kültürünün bir başlangıcı olmuştur. Anadolu'daki bu kültür, ilerleyen zamanlarda; Yunan, Roma, Bizans medeniyetleri ile birleşmiş ve gelişimini sürdürmeye devam etmiştir. Ama bu kültüre; hem güncellik katan, hem de ölümsüzleştiren, Türk hamamları olmuştur. Türklerin, Asya'da yaşarlarken de "Suğınğu" dedikleri buharlı banyoları vardı. İşte, Asya'dan getirdikleri ile Anadolu'da buldukları hamam kültürü birleşti ve ortaya yeni bir Türk Hamamı sentezi çıktı.

Onların gelenekleri, inançları, yaşam felsefeleri içinde hamamlar kurumlaştı. Kimi yerlerde, hamamdan ücretsiz yararlanılan güzel bir gelenek vardı. Çünkü, hamamlar tıpkı çeşmeler gibi devletin halka sunduğu hizmetlendendi. Su, sebil sayılır, hayır işlemek isteyenler çeşme, hamam yaptırır. Böylece, kendisine özgü bir "Anadolu Türk Hamamı" kültürü doğdu, giderek yaygınlaştı ve Anadolu'dan Avrupa'ya, Amerika'ya kadar ulaştı. Günümüzde birçok ülkede, hamamlar, "Türk Hamamı" adı altında çalışmaktadır. Birçok Avrupalı ressam; Türk Hamamı ve hamamda kadın topluluklarını eserlerinde işlemiştir.

Hamam yapılarının mimari gelişimi ve işleyişi incelendiğinde farklılıklar görülebilmektedir. Ancak temelde benzer özellikler taşır.

Örneğin Roma hamamlarında **apoditerium** (*soyunma mekânı*) Türk hamamlarındaki soyunmalık bölümünün işlev olarak aynısıdır. Türk hamamları; **soyunmalık** (*camekân*), **ılıklık** (*soğukluk da deniyor*), **sıcaklık** ve **külhan** gibi bölümlerden oluşmaktadır. Erkek hamamlarında kese ve sabun işlerine bakanlara “dellak”, kadın hamamındakilere ise “natır” adı verilirdi. Hamam görevlileri ise; külhancı, peştamalı, meydancı, helvacı ve çıkmacıdır. Hamam anası, hamamcı kadın, hamamcı teyze ismiyle anılan kişi ise hamamın sahibinden sonra gelen bir diğer önemli kişidir. Bu kişilerin müşterilere rehberlik edip yönlendirdiği ve gün sonunda da ücretleri tahsil ettiği bilinmektedir. Türk Hamamı; kurna, musluk ve göbek taşından oluşmaktadır. Hamam taşı, sabun, sabunluklar, lif, havlu, kese, ekose peştamal, nalın, hamam otu, ponza taşı, takunya, gülabdan, şerbetlik ve buhurdan Türk Hamamı'nın en önemli aksesuarlarıdır.

Evlerde duşlu, kaliteli banyoların yaygınlaşmasıyla birlikte insanların yıkanma alışkanlıkları da değişmiştir. Bu süreç hamamları ortadan kaldırmamışsa da, sosyal karakterinin giderek zayıflamasına neden olmuştur. Bugün Eskişehir’de bulunan

hamamların da yukarıda sözüntü ettiğimiz sebeplerden ötürü sosyal işlevlerinin zayıfladığını, ancak bazı hamam adetlerinin hâlâ devam ettiğini söylemek mümkündür.

Gaziantep Hamam Müzesi

Böylesi devasa bir kültürün kaybolmaması, gelecek nesillere anlatılabilmesi için; İstanbul, Ankara, Eskişehir ve Gaziantep’te “Hamam Müzeleri” oluşturulduğunu da ekleyeyim.

Günümüzde lüks otellerin bir parçası olarak hizmet veren modern hamamlar ve SPA’lar turistik birer misyon üstlenmişlerdir. SPA; “Sudan Gelen Sağlık” anlamına gelen Latince kökenli “Selus Per Aqua” kelimelerin baş harflerinden oluşuyor. Bu terimin kökeni Roma İmparatorluğu’na kadar dayansa da aslında gerçek bir Türk Hamamı sistemini oluşturur, su, yağlar ve taşlarla yapılan terapi uygulamalarını ifade etmektedir.

Yolu düşenlere şimdiden “Sihhatler olsun!”..

alitekincaam@butundunya.com.tr

Pandora ve Kutusu

“Dünyanın anlamını kavramadan dünyada yaşamak, büyük bir kütüphanede kitaplara dokunmadan gzmeye benzer.” Manly P. Hall

Pandora mitolojide yeryüzünde yaratılan ilk kadındır. “Bütün tanrıların armağanı” anlamına gelir. “Mitolojide tanrılar tanrısı Zeus’un emriyle ilk dişi insan Hephaistos tarafından su ve topraktan bir heykel yaparak hazırlanmıştır. Tanrılardan her biri ona kendi armağanını

vermiştir. (Afrodit- *güzellik*, Minerva- *çekicilik*; Hermes- *zekâ, kurnazlık*, vs...) Zeus ise ateşi insanlara veren Prometheus’tan intikam almak için, Pandora’ya içinde bütün hastalık ve belaların bulunduğu bir kap vererek yeryüzüne göndermiştir.” (Prometheus; önceden gören

olarak gönderir. Epimetheus kardeşinin tüm uyarılarına karşın Pandora ile evlenir. Zeus, Pandora'ya evlilik hediyesi olarak topraktan yapılmış, çömlek benzeri bir kavanoz(dert kutusu) hediye eder ama asla açılmamalıdır...

Pandora, kutuyu açar ve içindeki tüm kötülükler, acılar, hastalıklar, bütün dertler ve belalar tüm dünyaya yayılmaya başlar... Ancak son anda Pandora kutuyu kapatır. Kutuda kalan insanların içindeki “umut”tur.

Bir süre sonra aşırı merakına yenilen Pandora, kutuyu açar ve içindeki tüm kötülükler, acılar, hastalıklar, bütün dertler ve belalar tüm dünyaya yayılmaya başlar... Ancak son anda Pandora kutuyu kapatır. Kutuda kalan insanların içindeki “umut”tur.

anlamına gelir. Bir titan oğludur. İyilik ve güzellik ile kötülük ve çirkinliğinin bir karışımı olan ilk insanı yaratmıştır. Mitolojiye göre ilk dişi insan tanrılarca yaratılmış, ilk erkek insan ise Titan Prometheus tarafından yaratılmıştır.

Efsaneye göre, Zeus kendinden ateşi çalıp insanlara veren Prometheus'un kardeşi Epimetheus'a (geç uyanan, ön göremeyen anlamına gelir) balçıktan yapılmış tanrısal güzellik ve zekâya sahip Pandora'yı eş

Bir anlatıma göre de, sandığın içinden bir ses gelir. Sandıktan gelen cılız ses: “*Lütfen beni çıkarın. Dışarıdaki kötülüklerle ancak ben baş edebilirim*” der. Bu sefer Pandora ve eşi birlikte açarlar sandığı. Sandığın dibindeki umuttur.

Mitte insanlığın umutsuzluk içinde sonsuza kadar kalmaması Pandora'nın kutudaki umudu bir süre sonra çıkarması ile başarılımıştır. Umudun da uçup gitmesine engel

olunmuştur. O, kötülüklerle başa çıkabilmenin anahtarı olacaktır. Prometheus emrine verilen umudu, insanlara gerektiği kadar dağıtmıştır. Umut hala insanlara, kötülüklerle karşı durma, acılarını hafifletme cesaretini vermektedir.

Kimilerine göre yaratılış efsanesinin bir başka versiyonu olan mitte umudun insanlığın olumsuzluklar ve zorluklar karşısındaki ilacı olduğu anlatılır. Umut, çok iyi korumuştur ve kimseye gerekenden fazla verilmemiştir. İnsanoğlu, çevresine yayılmış bulunan bütün kötülüklerin ve acıların ortasında, bu umudu kullanmasını öğrenerek her zora geldiğinde, her güç durumda kaldığında karamsarlaşıp ezilip büzülmeden çıkışı bulmaya çabalayacaktır. İnsanoğlu bu yolda kendisinde olandan başka bir şey bulamayacaktır.

İlerlemeyi sağlayan faydalı merak ile gereksiz boş insan merakının farkı da bu mitte irdelenir. Dünyaya kötülük hâkim olduğuna dair bir inanç yaygın olsa bile her zaman umudun yitirilmemesi de bir başka derstir. “Umut fakirin ekmeğidir”

gibi içi boş, cesaret kırıcı, anlamsız sözleri dikkate almadan gönülden hissedilen umut kıymetlidir.

Çaresizlik karşısında hissedilen umut doğrultusunda, söylenen söz, gerçekleştirilen eylem ile insanın yaşama dört elle bağlanmasını gerekliliği anlatılır. Kutuda kalan umut hâlâ insanlara, kötülüklerle karşı durma, acılarını hafifletme cesaretini belli ölçüde vermektedir. Pandora'nın kutusu açılmış, yalanlar, çirkinlikler, kurnazlıklar ortaya çıkmış ve belki de putlar kırılmaya başlamıştır.

“Akıntıya kürek çekmekten korkmayın. İnsanlığın her ilerleyişi, alışılmışın dışında aykırı düşünceler ve durumların savunmasını yapanlar sayesinde gerçekleşmiştir.”

Adlai Stevenson

“Bilinende sınır vardır, bilinmeyende sınır yoktur. İnsan aklı anlaşılmağın engin okyanusunda barınacak bir ada sağlar. Her kuşğa düşen iş, bu okyanustaki adaya biraz daha toprak katarak büyütmeğdir.” **T. H. Huxley •**

berkyuksel@butundunya.com.tr

*“Her kışın yüreğinde titreyen
bir bahar, her gecenin peşesinin
ardında tebessümle bekleyen
bir şafak vardır.”*

Halil Cibran

Oktoberfest

Bavyera'nın
Coşkulu
Festivali

Gezdikçe Gördükçe

İzlen Şen Toker

Bavyera Prensi Ludwig ve Prenses Therese'nin 12 Ekim 1810 tarihinde gerçekleşen düğünü için, büyük bir at yarışı düzenlenmiş. Münih halkının da katıldığı, beş gün süren kutlamalar, kent kapılarının dışındaki geniş bir arazide yapılmış. "Therese'nin Çayırı" anlamına gelen Theresienwiese adlı alanda yapılan kutlamalar çok beğenilince etkinliklerin her yıl devam etmesine karar verilmiş.

Yıllar içerisinde yeni at yarışları, tarım festivali, geçit törenleri, atlı karıncalar, eğlence, yiyecek ve içecek stantları, içinde canlı müzik yapılan bira çadırları gibi yeniliklerin eklenmesi ile 19. yüzyılın sonlarında Oktoberfest bugün bildiğimiz festivale dönüşmeye başlamış. Almanya Münih'te her yıl milyonlarca kişinin ziyaret ettiği festival, Eylül ayının ikinci yarısından genellikle Ekim ayının ilk Pazar gününe kadar süren 16-18 günlük bir dönemde düzenleniyor.

Dünyanın en büyük halk festivali olan etkinlikte pek çok gelenek yıllardır sürdürülüyor. Bira üreticileri, festival alanında binlerce kişiye aynı anda yemek ve içecek servis edilen görkemli çadırlar kuruyor. Festivalde yalnızca

Münih'te üretim yapan altı fabrikanın özel olarak ürettiği Oktoberfest biraları, Mass denilen 1 litrelik cam kupalarda servis ediliyor.

Oktoberfest'in ilk Cumartesi günü, Augustiner, Hacker-Pschorr, Hofbräu, Löwenbräu, Paulaner ve

Spaten adlı bira üreticilerinin geçit töreninde özenle süslenmiş atlar, büyük bira fıçılıyla dolu, çiçeklerle bezenmiş arabaları çekerak Münih şehir merkezinden "Wies'n" denilen festival alanına geliyor. 1950 yılından beri, festival Schottenhamel çadırında yapılan bir törenle açılıyor. Münih Belediye Başkanı, çadırdaki bir bira fıçısına çekiçle vurarak musluğu açıyor ve Bavyera lehçesinde "Vuruldu!" anlamına gelen "O'zapft is!" diye bağırırdıktan sonra dışarıdaki meydana 12 el silah atıldığında Oktoberfest resmi olarak başlıyor. Pazar günü geleneksel Trachten- und Schützenzug geçit töreninde,

Büyük bira fıçılıyla dolu süslenmiş at arabası.

hem Almanya'dan hem de Avrupa'nın diğer ülkelerinden gelen geleneksel kıyafetler içindeki binlerce dernek üyesi, avcılar, dansçılar ve müzisyenlerden oluşan yaklaşık yedi kilometre uzunluğundaki kortej, bandolar eşliğinde kent merkezinden festival alanına geliyor. Festivalin ikinci Pazar günü Bavyera heykelinin önündeki meydana ücretsiz, geleneksel bir konser düzenlenerek Bavyera marşları ve şarkıları çalınıyor.

2023 yılında eğlence ve stant alanlarına ek olarak 17 büyük ve 21 küçük çadırın kurulduğu festival alanında yürürken devasa bir lunaparkta olduğumu duyumsuyorum. Bavyera'nın geleneksel kıyafetleri olan Lederhosen giymiş erkekler, Dirndl giymiş kadınlar ve çocuklar, stantlar, çadırlar, eğlence ve oyun yerleri arasındaki yollarda yürüyor. Kimi bira üreticilerinin çadırlarına giriyor, kimi dönme dolaba binip festival alanına tepeden bakıyor, kimi boynuna

Bira fıçısının Belediye Başkanı tarafından açılışı

Wiesn bölgesinde 10 bin kişi kapasiteli 14 çadır ve 2-3 bin kişi kapasiteli küçük çadırlarla birlikte toplam 34 çadır 420 bin metrekarelik devasa bir alanı kapsıyor. Oktoberfest'e giriş ücretsiz, sadece çadırlarda yediklerinizi ve içtiklerinizi ödemeniz gerekiyor.

Oktoberfest'in simgesi, kalp şeklindeki büyük zencefilli kurabiyelerden asılmış.

Festival, Bavyeralılara ve dünyanın çeşitli yerlerinden gelen turistlere pek çok seçenek sunuyor. Çocuklar, atlı karıncalara, çarpışan arabalara biniyor; sosisli veya etli sandviçler, şeker kaplı badem, çikolata kaplı meyveler, krep ve Kaiserschmarrn gibi yerel tatlılar yiyorlar. Münchner Rutschn adlı dev kaydırakta anne babalarıyla birlikte 23 metre yükseklikten 55 metre boyunca kayarken çok eğleniyorlar. Heyecan arayanlar Sky-fall düşme kulesinde yüksekten düşmeyi, Jules Verne Kulesi'ndeki dev salıncakla 80 metre yükseğe çıkmayı, Five Loops hız treniyle havada

daireler çizmeyi deneyimliyor. Geleneksel eğlenceleri sevenler, pire sirkî, çekiç darbesi ile metal bir parçanın yükseltilmesine çalışılan "Hau den Lukas" güçlü adam oyunu ve dönen metal bir zemin üzerinde kalmaya çalışılan Şeytan'ın Tekerleği'ni tercih ediyor.

Her biri çeşitli temalara göre dekore edilmiş çadırlarda, ahşap masa ve banklarda oturanlara, bir litrelik

bira dolu kupalardan onunu aynı anda taşıyabilen garsonlar hizmet ediyor. Canlı müzik yapan grupların şarkılarına eşlik edilirken, Brezilenilen büyük Baviera simitleri, Obazda peyniri, kızarmış tavuk, domuz pizolası, öküz eti, çubukta ızgara balık gibi yerel yemekler yeniyor. Motor sporlarını sevenler

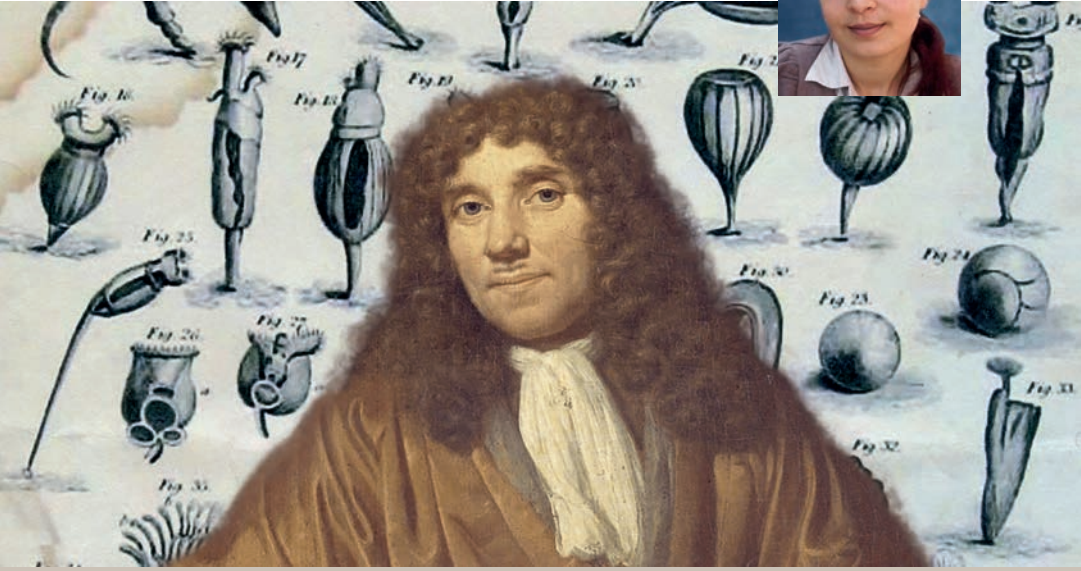
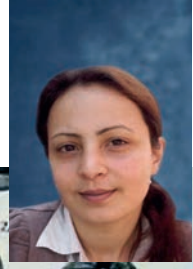
sekiz metre yüksekliğinde ve on iki metrelik bir çapa sahip Pitt's Todeswand adlı Ölüm Duvarı'nda motosikletlerle gösteri yapanları izliyor.

Oktoberfest'in eskiden nasıl olduğunu merak edenler Theresienwiese'nin güney kısmında yer alan "Oide Wiesen" (Nostaljik Oktoberfest) bölümüne gidiyor. 2010 yılında, festivalin 200. yıldönümünü kutlamak üzere, özel bir etkinlik alanı olarak düzenlenen 'Oide Wiesen' o kadar başarılı olmuş ki o zamandan beri her yıl düzenleniyor.

Sadece dört yılda bir düzenlenen Baviera Tarım Fuarı aynı zamanda gerçekleşirse bir yıl ara veriliyor. Nostalji yaşamak isteyenler bu bölümde kültürel etkinlikler ve yerel müzikler sunan çadırları ziyaret ediyor, tarihi eğlence araçlarına binerek, Baviera geleneklerini yaşıyorlar.

Oktoberfest'in son günü geldiğinde geleneksel kıyafetler giymiş yaklaşık 60 erkek ve kadın nişancı, festival alanındaki Baviera heykelinin önünde toplanıp, silah atışı yaparak festivalin bittiğini duyuruyor. Geleneksel olarak Baviera marşının söylendiği tören ile Bavyeralıları bir sonraki Oktoberfest'te görüşmeyi dileyerek festivale veda ediyor. •

izlensentoker@butundunya.com.tr

“Damlanın içindeki hayvancıklar” ve **Leeuwenhoek ile** **Mikrobiyolojinin Doğuşu**

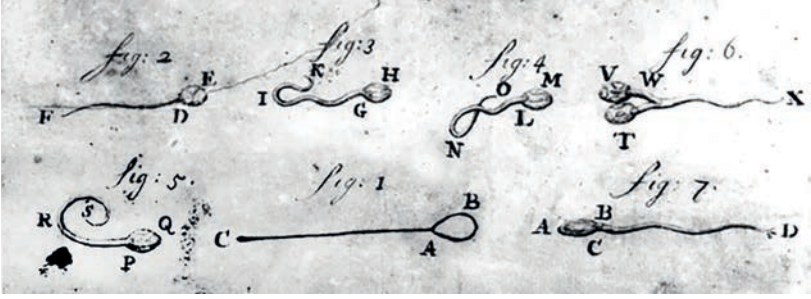
Mikroskopik yaşamın bilinmediği bir dünyada COVID-19 gibi bir salgınla baş etmeye çalıştığınızı düşünün. 17. yüzyıl öncesinde yaşayanların dünyası, yalnızca onların gözlerinin görebildikleri ile sınırlıydı. Fakat daha sonra Hollandalı bir kumaş tüccarı her şeyi değiştirdi...

Antonie van Leeuwenhoek (1632-1723), bilim alanında hiçbir eğitim almamış olmasına rağmen yaşadığı dönemin en önemli lens üreticisi oldu, mikroskopik yaşam

formlarını keşfetti ve bugün “mikrobiyolojinin babası” olarak tanınıyor.

Aslında Van Leeuwenhoek, mikropoları tanımlamak için yola çıkmamıştı. Tek yapmaya çalıştığı, ipliğin kalitesini değerlendirmeye çalışmaktı. Küçük küreler yaparak lens haline getirebilmek için ince cam filamentlerini ısıttığı bir yöntem geliştirdi. Elde ettiği lensler öylesine kaliteliydi ki, o güne dek kimsenin göremediği şeyleri görebiliyordu.

Kendi yöntemiyle yaptığı lensleri kullandığı mikroskobu, onun »

Van Leeuwenhoek'in Londra'daki Kraliyet Bilimler Akademisi'ne gönderdiği mektubunda yer verdiği insan sperm hücresi çizimleri.

önünde yepyeni ve uçsuz bucaksız bir dünyanın kapılarını açivermişti. Çıplak gözle görülemeyecek denli küçük organizmaları incelemeye başladı. Kırmızı kan hücrelerini, kılcal damarlardaki kan akışını ve sperm hücrelerini inceleyerek, görümlerini yansıttığı çok detaylı görsel çizimler yaptı.

Van Leeuwenhoek aynı zamanda bakterileri gören ilk insandı ve bu keşfin mikrobiyoloji ve tıp açısından önemi göz ardı edilemeyecek denli büyüktür. Ancak Van Leeuwenhoek, örgün eğitimi olmadığı için bu bulguları yayımlama konusunda isteksizdi. Sonunda arkadaşları onu bu konuda ikna etti.

Van Leeuwenhoek şöyle yazıyordu: “Ne zaman dikkat çekici bir şey keşfetsem,

keşfimi kağıda dökmenin benim görevim olduğunu düşündüm. Çünkü ancak böylece tüm akıllı insanlar bundan haberdar olabilir.” Merakının ve keşfetmeye olan ilgisinin peşinden giden Antonie van Leeuwenhoek, kendisine boş yere uğraştığını söyleyenleri ise dikkate almadı.

Göletten aldığı suyu inceleyen Van Leeuwenhoek, bir damla içinde yüzen “küçük hayvancıkları”

Robert Hooke'un Micrographia adlı eseri, 1665 yılında yayımlandı. Bu benzersiz eser, Hooke'un yer verdiği 38 olağanüstü illüstrasyonla, bilim tarihinin en etkileyici çalışmalarından biridir. “Hücre” ifadesi bilim tarihinde ilk kez Micrographia'da geçmektedir.

çizerek görselleştirdiğinde, döneminin önde gelen bilim otoriteleri onun çalışmalarına kuşkuyla yaklaştılar. Gözlemsel bulguları ancak döneminin itibarlı ve güvenilir dini ve bilimsel otoriteleri tarafından desteklendikten sonra yayımlanabildi ve Van Leeuwenhoek 1680’de, o zamanlar dünyanın önde gelen bilimsel kuruluşu olan Londra’daki Kraliyet Bilimler Akademisi’ne (Royal Society) davet edildi.

Mikroskopla araştırmalar yapan yalnızca Van Leeuwenhoek değildi. İngiltere’de çağdaşı Robert Hooke, yaşamın temel birimini tanımlamak için “hücre” terimini ortaya koydu; böceklerin, bitkilerin ve benzerlerinin inanılmaz derecede ayrıntılı görsellerini içeren ve ilk bilimsel çok satan kitap olan “Micrographia” adlı eserini yayımladı. Ancak Hooke bakterileri tanımlamadı.

Araştırmalarını sürdüren Van Leeuwenhoek de, mercek geliştirmedeki tüm becerisine karşın bir türlü virüsleri göremiyordu. Virüsler, bakterilerin yaklaşık 1/100’ü kadar büyüklüktedirler. Işık mikroskoplarının yalnızca binlerce kez büyüebilmesi nedeniyle virüsler, ışık mikroskoplarıyla görülemezler. Milyonlarca büyütebilen elektron mikroskoplarının icat edildiği 1931 yılına kadar virüsler görselleştirilememişti.

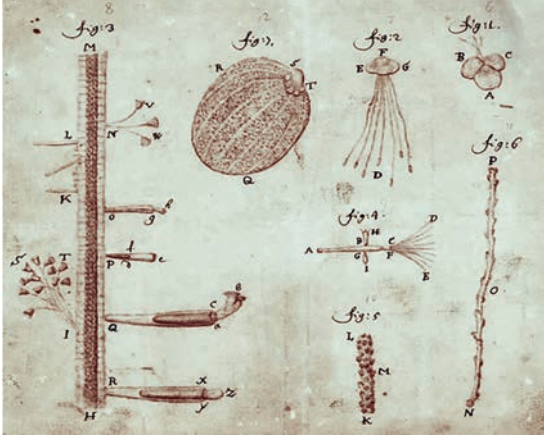
Antonie van Leeuwenhoek ve onun izinden giden araştırmacılar,

Van Leeuwenhoek’in geliştirdiği mikroskoplarından biri. Van Leeuwenhoek’in ölümünden sonra, kendisinin ürettiği ve araştırmaları sırasında kullandığı 247 mikroskop ve 172 lensten yalnızca 9’u günümüze ulaşabildi.

hiç kuşku yok ki yaşamın en geniş dünyasının kapılarını araladılar. Dünya üzerindeki tüm bakteriler insanlardan 1100 kat daha ağır basıyor ve sayıca da hayal edilemeyecek bir farkla bizden üstünler. Bakterilerin dünya üzerindeki ilk yaşam formları arasında yer aldığına dair, 3 milyar yıl öncesine dayanan fosil kanıtlar bulundu ve bugün gezegenin yaklaşık 5 nonilyon (1’in ardından 30 sıfır) bakteri barındırdığı düşünülüyor.

Bazı bakteri türleri kolera, frengi ve boğaz ağrısı gibi hastalıklara neden olurken, ekstremofiller olarak bilinen diğerleri ise atmosferin üst kısımlarından okyanusların en derin noktalarına kadar suyun kaynama ve donma noktalarının ötesindeki sıcaklıklarda hayatta kalabilme becerisine sahiptirler.

Van Leeuwenhoek'in 25 Aralık 1702'de Kraliyet Bilimler Akademisi'ne gönderdiği mektubuna eklediği mikroorganizma çizimleri.

Ayrıca vücudumuzdaki zararsız bakteri hücrelerinin sayısı muhtemelen dünyanın nüfusundan çok daha fazladır.

COVID-19'a neden olan koronavirüs SARS-CoV-2'yi de içeren virüslerin sayısı bakterilerden 100 kat fazladır, bu da dünyada evrendeki yıldızlardan daha fazla sayıda virüs olduğu anlamına gelir. Virüsler de atmosferin üst kısımlarından okyanus derinliklerine kadar her yerde bulunurlar.

İlginçtir ki, virüsler canlı organizmalar olarak nitelendirilmiyor. Çünkü yalnızca diğer organizmaların hücrelerini enfekte ederek çoğalabilirler; burada hücresel sistemleri ele geçirecek kendilerinin kopyalarını oluştururlar ve bazen enfekte olmuş hücrenin ölümüne neden olurlar.

Bakteri ve virüs gibi mikropların hastalığa neden olmaktan çok daha

fazlasını yaptığını ve birçoğunun yaşam için hayati öneme sahip olduğunu unutmamak önemlidir. Örneğin bakteriler B12 vitamini sentezler, bu vitamin olmadan çoğu canlı organizma DNA üretemez.

Benzer şekilde virüsler soğuk algınlığı, grip ve COVID-19 gibi hastalıklara neden olur, ancak aynı zamanda türler arasında gen aktarımında da

hayati bir rol oynarlar. Bu da genetik çeşitliliğin artmasına ve evrimin ilerlemesine yardımcı olur. Günümüzde araştırmacılar kanser gibi hastalıkları tedavi etmek için virüsleri kullanıyor.

Van Leeuwenhoek'ten bu yana bilim dünyası, bakterilere karşı antibiyotiklerin ve SARS-CoV-2 dahil virüslere karşı aşılardan geliştirilmesi de dahil olmak üzere uzun bir yol kat etti. Ancak insanoğlunun bu "küçük hayvancıkları" tanınmasını sağlayan ve yaşamın uçsuz bucaksız mikroskobik dünyasının kapılarını aralayan ilk kişi Van Leeuwenhoek oldu. Onun yaptığı bu olağanüstü keşif, bugün halen dünyamızı değiştirip dönüştürmeye devam ediyor. •

sabriyeasir@butundunya.com.tr

Çeviri kaynağı: "The 17th-century cloth merchant who discovered the vast realm of tiny microbes – an appreciation of Antonie van Leeuwenhoek", Richard Gunderman, theconversation.com, 6 Nisan 2021

Gastro Kùltür
Reha Tartıcı

YAŞANAN DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜMÜ ANLAMAK!

Gastronomi tarih boyunca toplumsal kültürün ayrılmaz bir parçası olmuştur. Ancak kapitalizm ve endüstrileşme ile yaşanan büyük dönüşüm toplumları etkilediği gibi gastronomiyi de derinden etkilemiştir.

Tarih boyunca toplumsal kültürün önemli bir parçası olan gastronomi sadece temel bir ihtiyacı karşılamakla kalmayıp aynı zamanda kültürün, tarihin, coğrafyanın ve toplumsal yapıların bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. »

Modern dünyada büyük bir dönüşüme sebep olan kapitalizm ve endüstrileşme gibi ekonomik ve toplumsal faktörler, gastronomi kültürünü de büyük ölçüde etkilemiştir.

Yıllar içinde gastronominin yaşadığı bu değişimde toplumsal, ekonomik ve kültürel faktörlerin etkisi yadsınamaz bir gerçektir.

EN KRİTİK DEĞİŞİM BİREYSELLEŞME

Gastronomideki en kritik değişim bireylerin yemek tercihlerinde ve deneyimlerinde artan bireyselleşme trendidir.

İnternet, sosyal medya ve mobil uygulamaların yaygınlaşması ile birlikte, herkes kendi özel yemek deneyimlerini paylaşabilir hale geldi. Restoranlar, menülerini daha kişiselleştirebilir hale getirirken müşterilerin özel isteklerini karşılamak için daha esnek davranıyorlar.

Ayrıca, evde yemek yapma ve tarifler oluşturma konusundaki ilgi her geçen gün artıyor.

Bu da insanların yemek konusundaki tercihlerini daha fazla ifade etmelerini sağlıyor.

GELENEKSEL DEĞERLERDEN UZAKLAŞIYORUZ

Gastronomide yaşanan birey sellenme süreci günümüzde hızlı tüketim alışkanlıklarıyla birleşerek, geleneksel kültürel değerlerin kaybolmasına neden oluyor.

Modern yaşamın hızlı temposu, fast-food ve hazır yemek tüketiminin artmasına neden oluyor.

İnsanlar, zamanları kıstıtlı olduğunda daha hızlı ve pratik yemek seçeneklerine yöneliyorlar.

Bu da gastronomiyi daha

İnternet, sosyal medya ve mobil uygulamaların yaygınlaşması ile birlikte, herkes kendi özel yemek deneyimlerini paylaşabilir hale geldi.

hızlı ve daha kolay tüketilen seçeneklerle dolduruyor.

Bununla birlikte tüketicilerin hızlı tüketim eğilimi sağlıksız beslenme ve yerel mutfakların kaybı gibi sorunlara da yol açıyor.

GLOBALLEŞMENİN OLUMSUZ ETKİLERİNİ HİSSEDİYORUZ

Globalleşme ve uluslararası mutfakların yaygınlaşması, yerel ve geleneksel mutfakların unutulmasına neden oluyor.

Fast-food zincirlerinin yaygınlaşması, geleneksel yemeklerin yerini alırken, yerel tatların kaybolmasına da yol açabiliyor.

Tüm bunlara karşılık bilinçli tüketiciler geleneksel mutfak kültürleri ile değerlerini korumak ve yaşatmak için çaba sarf ediyor.

Yerel ürünlerin ve geleneksel tariflerin sürdürülebilir bir şekilde korunması bu noktada büyük önem taşıyor.

DEĞİŞEN ODAK NOKTASI

Son yıllarda, sürdürülebilirlik gastronomide önemli bir odak noktası haline geldi.

Artık insanlar, yiyeceklerinin nereden geldiğini, nasıl üretildiğini ve çevresel etkilerini daha fazla önemsiyor.

Bu nedenle, organik tarım ile yerel ürünlerin tercih edilmesi ve gıda atıklarının azaltılması gibi sürdürülebilir yaklaşımlar daha yaygın hale geliyor.

Ayrıca vegan ve vejetaryen beslenme biçimleri de çevresel kaygıları yansıtan bir tercih olarak karşımıza çıkıyor.

Yaşanan bu değişim ve dönüşümler gastronomi dünyasının bileşenlerini yeniden şekillendiriyor.

SORUMLULUKTAN KAÇMAMALIYIZ

Bireyselleşme, hızlı tüketim, kaybolan kültürel değerler ve sürdürülebilirlik bu değişimin önemli unsurları olarak öne çıkıyor.

İnsanların yemek tercihlerini ve tüketim alışkanlıklarını şekillendiren değişime sebep olan faktörler gastronomi dünyasının geleceğini etkilemeye devam ediyor.

Gastronomideki değişimin daha dengeli ve sürdürülebilir bir şekilde ilerlemesi için yerel kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirlik ilkelerinin benimsenmesi için elimizi taşın altına koymaktan kaçınmamalıyız. •

rehatartici@butundunya.com.tr

*...bilinçli
tüketiciler
geleneksel
mutfak
kültürleri ile
değerlerini
korumak ve
yaşatmak için
çaba sarf ediyor.*

S U D O K U

3	9	7	1			4		
5	1	4		2			7	8
	2		3					
		1	4			8	3	2
	6		2				4	
		2	7	3		1	6	
2	7	9			3			4
	3		9				5	
6		5				9	1	

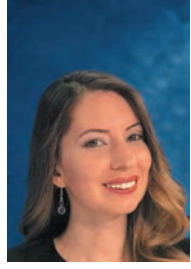
Sudoku Yapamayanlar İçin

	1		3					
		2					3	8
	7	4					6	1
					2	9		
				7	1	2	5	
			5			6		
9		6			3			2
	3							
	2	8		9				

Sudokusuz Yapamayanlar İçin

Neler Olmuyor ki Dünyada

Dr. Sezin San Sungunay

Son 60 Yılın En Büyük Grevinde Anlaşmaya Varıldı

Hollywood'da binlerce senaristin başlattığı grevin ardından Amerika Yazarlar Birliği, sendika liderlerinin grevi sonlandırmaya oybirliğiyle karar verdiğini duyurdu. Birliğe bağlı 11 bin 500 üyenin daha sonra, ücret artışı ve yapay zekânın sektördeki kullanımına karşı güvenceleri içeren 3 yıllık anlaşmayı oylayacağı belirtildi. Sektörün son 60 yıldır

gördüğü en büyük ve uzun grevi nedeniyle film ve televizyon yapımları büyük ölçüde durmuştu. Bu grev, Amerikan ekonomisine yaklaşık 5 milyar dolara mal oldu. 2 Mayıs'ta başlayan grev, California eyaletinin

ekonomisine de milyarlarca dolarlık zarar verdi. Senaristlerin grevinden gıda, kostüm, marangozlar gibi birçok farklı sektör etkilendi. Grev nedeniyle duran dünyaca ünlü Amerikan yapımları arasında The Last of Us, Stranger Things ve bazı gece şovları bulunuyor. Senaristler ile birlikte oyuncular da benzer nedenlerle greve gitmişti. Aktörler de senaristler gibi ücretlerinin yükseltilmesini, çalışma, sağlık ve emeklilik koşullarının iyileştirilmesini talep etti. Oyuncular ayrıca gelecekteki televizyon yapımları ve filmlerde yapay zekâ kullanımına karşı kendilerine bazı korumalar sağlanmasını istiyor.

2 104 Yaşında Paraşütle Atladı

İlk kez 104 yaşında paraşütle atlayan Dorothy Hoffner, yürütecinin yerde bıraktı ve 13 bin 500 feet'ten tandem atlayışını gerçekleştirdi. 104 yaşındaki Hoffner, yere indikten sonra tezahürat yapan kalabalığa "Yaş sadece bir sayıdır." dedi.

En yaşlı paraşütçü dalında Guinness Dünya Rekoru Mayıs 2022'de İsveç'ten 103 yaşında bir kişi tarafından kırılmıştı. 104 yaşındaki Dorothy Hoffner, rekorun yeni sahibi olmayı hedefliyor. 7 dakika süren atlayış sonunda Hoffner çimenlerle kaplı alana yumuşak bir şekilde indi. Dorothy Hoffner, bundan sonra sıcak hava balonuna binebileceğini söyledi.

3 Uzaydan En Büyük Moloz Yığını Getirildi

NASA'nın 2016'da fırlatılan Benu asteroidinden kayaç örneği almakla görevlendirilen OSIRIS-Rex kapsülü, Dünya'ya döndü. Toplanan kayaç örneklerinin, Dünya'nın oluşumu hakkında

yeni bilgiler sunması bekleniyor. Bilim insanları, tarihte ilk kez bir göktaşından alınan örnekleri incelemeye hazırlanıyor. Osiris-Rex uzay aracı örnek kapsülünü 100 bin kilometre uzaklıktan bıraktı ve kapsül 4 saat sonra paraşütle Utah

Çölü'ne iniş yaptı. Örnekler, inceleme için NASA'nın Houston'daki Johnson Uzay Merkezi'ne götürüldü. Bilim insanları kapsülün en az bir fincan moloz içerdiğini tahmin ediyor. Bunun, asteroit örnekleri getiren diğer ülke olan Japonya'nın

bir çay kaşığı molozunu geçerek uzaydan gelen en büyük moloz yığımı olmasın bekleniyor. Dünya'dan 81 milyon kilometre uzaklıkta Güneş'in yörüngesinde dönen ve Empire State Binası büyüklüğünde olan Bennu'nun çok daha büyük bir asteroidin kırılmış parçası olduğuna inanılıyor.

4 İnsansı Robot Güncellendi

ABD'nin elektrikli otomobil devi Tesla'nın insansı robotu Optimus güncellendi. Optimus'a kalibrasyon işlemleri ile görsel tabanlı

bir sistem üzerinden nesnelere sıraya dizme gibi yeni yetenekler kazandırıldı. Bir önceki versiyonunda yürüme yeteneği bulunmayan Optimus'un güncel versiyonu artık akıcı hareketler yapabiliyor. İnsansı robotun nesnelere hızlı ve sorunsuz bir şekilde renklerine göre ayrılması kaydedilen gelişmeyi ortaya koydu. Optimus, yoga

hareketleri yaparak adaptasyon ve dengede durabilme yeteneklerini de sergiledi. Tesla Optimus'u ilk olarak 2021'de duyurmuş, geçtiğimiz yıl iki farklı prototipini geliştirmişti.

5 Uzayda 1 Yıldan Uzun Süre Kaldı

Amerika Birleşik Devletleri

Havacılık ve Uzay Ajansı astronotu Frank Rubio ile Rus kozmonotlar, Uluslararası Uzay İstasyonu tarihinin en uzun görevini

tamamladı. Rubio, 371 günle uzayda en uzun süre kalan Amerikalı astronot rekorunu kırdı. Astronot ve kozmonotları taşıyan Soyuz MS-23 uzay aracı, paraşütle Kazakistan'ın kırsal alanına iniş yaptı.

Soyuz MS-23 kapsülleri, planlanan-

dan bir dakika önce Uluslararası Uzay İstasyonu'ndan ayrıldı. Ekibin, Dünya'ya inişi yaklaşık üç buçuk saat sürdü. Mürettebat, alanda

bekleyen ekipler tarafından kapsül-
den çıkarıldı. Rubio, uzayda 1 yıl-
dan uzun süre kalan ilk Amerikalı
astronot olma ünvanını elde etti.

6 Yunus Ölümleri Araştırılıyor

Aşırı hava olaylarının doğal yaşam üzerindeki etkisi giderek artıyor. Bunun en belirgin örneklerinden biri de yunus ölümleri. Brezilya hükümeti, son aylarda hızlanan yunus ölümlerinin araştırılması ve tehlike altındaki hayvanların kurtarılması için operasyon başlattı. Su sıcaklığını günlük olarak izleyen uzmanlar, "39 derecenin üzerine çıkan sıcaklıklarda oksijen azalıyor. Bu durum balıkların boğulmasına neden oluyor." açıklaması yaptı.

Enfeksiyon gibi nedenlerin de araştırıldığı vurgulandı. Birçoğu pembe renkte olan Amazon nehri yunusları, yalnızca Güney Amerika'daki nehirlerde bulunan bir tür. Yavaş üreme döngüleri, bu türü çevresel etkilere karşı daha savunmasız hale getiriyor.

7 "Radyoaktif Atık Su" Tepkisi

Japonya'daki Fukuşima nükleer santralinde biriken radyoaktif özellikli işlenmiş atık suyun okyanusa boşaltılmasında ikinci evreye geçildi. Santral işletmecisi, ilki 24 Ağustos-11 Eylül tarihlerinde tamamlanan atık su boşaltımında, ikinci evrenin başlatıldığını açıkladı. Günde yaklaşık 460 tonluk atık su, deniz seviyesinin altına inşa edilen tünel aracılığıyla sahil kıyısından 1 kilometre açığa, Pasifik Okyanusu sularına bırakılıyor. Santralden Mart 2024'e kadar toplam 31 bin 200 ton atık su boşaltılacak. Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı planın, güvenlik standartlarıyla uyumlu olduğunu açıklamıştı. Tahliye planı, bölgedeki balıkçıların ve çevre aktivistleri ile başta Çin olmak üzere komşu ülkelerin de tepkisine neden oluyor. Mart 2011'de yaşanan tsunami, santralde hasara neden olmuş, radyoaktif serpinti nedeniyle santralin çevresi "tahliye bölgesi" ilan edilmişti. •

sezinsansungunay@butundunya.com.tr

KASIM AYI ÇÖZÜMLER SAYFASI

Sudoku Çözümleri

3	9	7	1	5	8	4	2	6
5	1	4	6	2	9	3	7	8
8	2	6	3	4	7	5	9	1
7	5	1	4	9	6	8	3	2
9	6	3	2	8	1	7	4	5
4	8	2	7	3	5	1	6	9
2	7	9	5	1	3	6	8	4
1	3	8	9	6	4	2	5	7
6	4	5	8	7	2	9	1	3

Sudoku Yapamayanlar İçin

8	1	5	3	6	7	4	2	9
6	9	2	4	1	5	7	3	8
3	7	4	9	2	8	5	6	1
7	5	1	6	3	2	9	8	4
4	6	9	8	7	1	2	5	3
2	8	3	5	4	9	6	1	7
9	4	6	1	5	3	8	7	2
5	3	7	2	8	4	1	9	6
1	2	8	7	9	6	3	4	5

Sudokuşuz Yapamayanlar İçin

“Bilginizi Denetleyin”

- 1-(b) Urfa
- 2-(a) Ağız
- 3-(c) Kısırak
- 4-(d) Tolerans
- 5-(a) Aras
- 6-(b) Brüksel Lahanası
- 7-(c) Haysiyet
- 8-(c) Nitrojen
- 9-(d) Akrobat
- 10-(a) Desibel
- 11-(b) Semere
- 12-(d) Diyalog

- 1-(d) Saldırgan
- 2-(a) Gerçek
- 3-(b) Tuzak
- 4-(c) Üstünlük
- 5-(b) Para değişimi
- 6-(b) Duyuru
- 7-(d) Etkinlik
- 8-(b) Yasa dışı
- 9-(a) Doğal
- 10-(b) Alt kurul
- 11-(c) Edilgen
- 12-(b) Saymaca
- 13-(d) Yaratımcı
- 14-(a) Süzgeç
- 15-(c) Yan görünüş

Kare Bulmaca

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	Y	A	Ş	A	R	E	R	K	A	N	S	O	F	A	
2	A	N	A	M	U	R		A	N	A	F	O	R	Z	
3	K	A	N	i		i	M	R	A	H	O	R		Y	A
4	U		A	N	A	N	A	S		i	R	A	D	E	
5	P	i	R		D		L		E	D	E	K		L	A
6	K	A		B	A	L	A	T		E	M		D		L
7	A	D	L	i	Y	E		E	R		A	R	A	Z	i
8	D	E	A	N	T	Ü	L		A	N	E	M	O	N	
9	R		i	G	L	O		A	L	T		Z	A		A
10	i	N	K	A	N	T		A	A	R	E		U	Z	
11		A		Z	A	Y	i	A	T		E	N	A		i
12	i	N	T	i	B	A	H		A	R	S	E	N	i	K
13	Z	A	R		E		A	S		B	i		i	M	
14	B		O	R	S	O	N		E		M	A	M	A	K
15	A	B	L	A		K	Y	O	T	O		P	E	R	i
16	R	A		i	R	i		S	i	R					
17	Ç		E	K	E	N	E	K		F					
18	O	L	T	A		A	D	A	L	E					
19		N	i		A	V	A	R	E						
20	S	A	K	A	T	A	T		K	M					
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15

YARININ BÜYÜKLERİ

Gönderi adresi:

Sedef Cad. 2446 Ada, 1. Parsel, A Blok, Kat: 3,

Da: 16, Ataşehir, 34750 İstanbul

e-posta: butundunya@butundunya.com.tr

(e-posta ile göndereceğiniz fotoğrafların 150 KB' den fazla olmamasına lütfen özen gösteriniz.)

Burak Efe Kurban, Adana

Özgür Güneş, İzmir

Eda Gündüz, İstanbul

Ekin Yılmaz

Ege Doruk Ögeyik, *Tunceli*

Atlas Işın

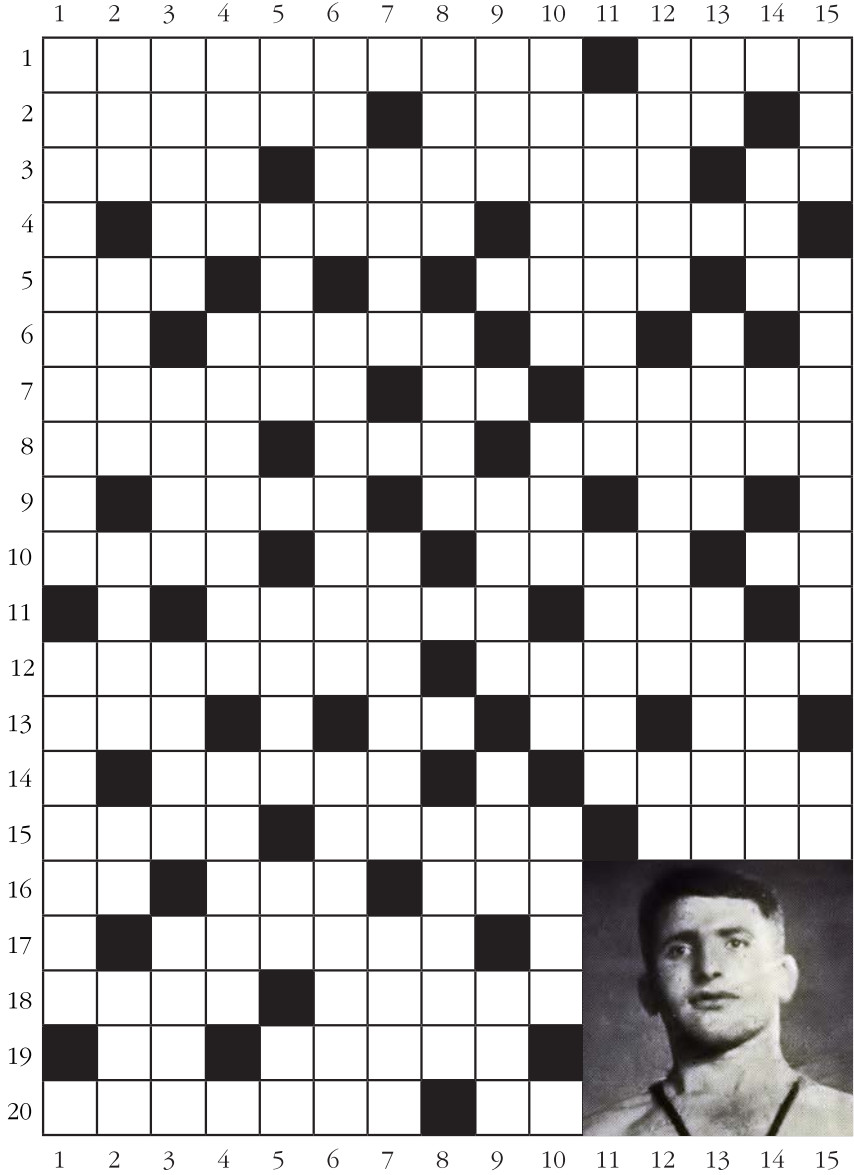
Lara Abbasi, *Azerbaycan*

Ayman Haşımzade, *Azerbaycan*

Kaan Karakuş, *Kırklareli*

Bulmacanın çözümü 151. sayfadadır.

SOLDAN SAĞA: 1-Ülkemize olimpiyatlarda ilk altın madalyayı kazandıran fotoğrafta görülen sporcumuz.- Evlerde oda kapılarının açıldığı genişçe yer. 2-Mersin'in bir ilçesi.-Argoda emek verilmeden elde edilen gelir. 3-Yeter bulup fazlasını istemeyen.- Osmanlı Devletinde padişah ahırlarının yönetimiyle görevli kimse.-Şaşma belirten bir ünlem. 4-Tropikal bir meyve.-Bir işi yapıp yapmamaya karar verme gücü. 5-Bir sanatın kurucusu olan kimse.-Bazı yörelerde saklama-baç oyununa verilen ad.-Bir nota. 6-Kiloamperin kısa yazılışı.-İstanbul'un bir semti.-Eski dilde ilaç. 7-Hukuk ve adalet işlerinin görüldüğü resmî yapı.-Rütbesiz asker.- Yeryüzü parçası. 8-'.... Martin' (ABD'li ünlü film ve müzik sanatçısı).-Çok ince gözenekli pamuk veya sentetik dokuma...-Manisa lalesi de denilen bir çiçek. 9-Yapımı ustalık gerektiren buzdan eskimo evi.-Bir cismin yere bakan yüzü.-Güney Afrika Cumhuriyeti'nin plaka işareti. 10-Güney Amerika'da yaşamış eski bir medeniyet.-Briçte sanzatunun kısa yazılışı.-İsviçre'de bir akarsu.-Mahir. 11-Yitikler, kayıplar.- Bir tür kara yumuşakçası. 12-Namık Kemal'in bir yapıtı.-Metal görünümünde basit bir element. 13-Tavla oynama gereci.-İskambilde birli.-Bizmutun simgesi.-İşaret. 14-'.... Welles' (ABD'li ünlü sinema sanatçısı).-Ankara'nın bir ilçesi. 15-Büyük kız kardeş.-Japonya'da bir kent.- Doğaüstü güçleri olduğuna inanılan, hayal ürünü varlık. 16-Eski Mısır'da güneş tanrısı.-Büyük cüsseli.-Yabancı bir soyluluk unvanı. 17-Ekim yapılmak için ayrılmış toprak parçası. 18-Balık avlama gereci.-Kas. 19-Nikelin simgesi.-Raj Kapoor'un yönettiği 1951 yapımı ünlü fimi. 20-Kasaplık hayvanların iç organları.-Kilometrenin kısa yazılışı.

YUKARIDAN AŞAĞI: 1-'.... .... Ka-raosmanoğlu' (Hep O Şarkı', 'Yaban' adlı eserlerinden de tanıdığımız edebiyatçımız.- Gemicilikte kullanılan bir bağ şekli. 2-Maksim Gorki'nin ünlü yapıtı.-Geri verme.-Emile Zola'nın bir yapıtı.-Bar-yumun simgesi.-Düşük gürültülü amp-lifikatörlerin kısa yazılışı. 3-Dürüst ve gururlu insan.-Din işlerini devlet işlerine karıştırmayan.- Teknelerle suyun dibinde sürüklenerek çekilen, huni biçiminde geniş ağızlı balık ağı.-Ahlaka uygun. 4-Dualardan sonra söylenir.-Libya'da bir liman kenti.- Sade, saf, katıksız. 5-Eski dilde yüz.-Namzet.- Gereksiz, lüzumsuz.-Bir binek hayvanı. 6-Erginleşmiş kimse.-Avrupa'da bir ülke.-Japonya'da bir ada kent. 7-Sıvacı gereci.-Macaristan'da bulunan turistik bir belde.-İlgeç. 8-Bir ilimiz.- Ku-maşla astar arasında konularak giysinin dik durmasını sağlayan kolalı bez.- Film endüstrisindeki sanatsal ve teknik başarı-lara verilen ödüller. 9-Valide.-Dar ve kalınca tahta.-Hitit.-Karda batmamak için ayağa takılan düzenek. 10-Yeni yetişmiş kız.-Ced.-Rubidyumun simgesi.-'Si-yah ....' (1959 Fransa Brezilya ve İtalya ortak yapımı romantik fantastik film). 11-'George ....'(Amerikalı eski Dünya Ağır Siklet Boks Şampiyonu).- Bazı eşya-dan ve işlerden alınan vergi veya harç. 12-'Ömer Faruk ....' (film yönetmeni-miz).- Meyveleri, kökü, yaprakları iştah açıcı, yatıştırıcı olarak kullanılan may-danozgiller familyasından bir bitki.-Bir haber ajansının simgesi. 13-Müstahkem yer.-Bir tür zeka oyunu.-japon çizgi film-lerine verilen ad. 14-Rüzgar.- Biçilmiş ekin demeti.-Bayındır. 15- Uye.- Közlenmiş patlıcan, sarımsaklı yoğurt ve kıyma ile yapılan bir çeşit yemek.-İlgi eki.

Satranç

Mustafa Yıldız

TÜRKİYE KADINLAR ŞAMPİYONASI

16-22 Ekim 2023 tarihlerinde Çeşme'de düzenlenen Arzum Türkiye Kadınlar Satranç Şampiyonası yeni yüzlerin tanınmasına yol açtı. 52 sporcunun kıyasıya yarıştığı 9 tur sonunda Kayseri'den Ceren Tırpan 7,5 puanla şampiyon oldu. Konya'dan Hayale İsgenderova ve Hatay'dan Elif Zeren Yıldız 7 puanla 2. ve 3. sıraları paylaştılar.

Ceren Tırpan - Hayale İsgenderova, 8. Tur

Beyaz, rakibinin meydan okumasını memnuniyetle kabul ediyor, iki kale karşılığında vezirini veriyor. 22.Vxc8 Kxc8 23.Kxc8+ Ad8 24.axb4 Ab6 25.Kc5 g6 26.Ac3 Vd6? (26...Ab7 27.Fxb7 Vxb7 Eşit) 27.Ka1 Ad5 28.Fxd5 exd5 29.Kxd5 Vf6 30.Kc1 Şg7 31.Ae4 Vb2 32.Kc7 Ae6 33.Kcd7 Vxb4 34.Ad6 Ve1+ 35.Şg2 Vxe2 36.Kxf7+ Şh6 37.Ae4 b4 38.Af6 Ag5 Mat çemberi daralıyor. 39.Ag8+ Şh5 40.Kxh7+ Siyah terk etti. 1-0 Mat kaçınılmaz.

Ela Mualla Kütükçü - Elif Zeren Yıldız, 9.Tur

F dikeyindeki egemenliği Siyah'a feda çağrısı yapıyor sanki. 15...Ayg3!! 16.Fxg3 exf4! Şimdi bu piyonun yürüyüşüne dikkat! 17.Ff2 f3! 18.Ff1 d5 19.Şh1 Kf5 20.h4 Kh5 21.Vd2 Kf8 Siyah, bütün figürleriyle bastırıyor. 22.Fg3 f2! 23.Ff2 Af3 24.Ve2 Ke5 25.Vd1 Axe1 26.Fxe1 Kxf1 Hasar büyük. Beyaz terk etti. 0-1

KULÜPLERİMİZİN AVRUPA BAŞARISI

1-7 Ekim 2023 tarihlerinde Arnavutluk'un Dıraç kentinde oynanan Avrupa Kulüpler Kupası maçlarına katılan Göktürk Satranç Spor Kulübü son turda karşılaştığı yine bir Türk takımı olan THY Spor Kulübü'nü yenerek 3. oldu, THY Spor Kulübü ise 6. oldu. Kadınlar kategorisinde ise Göktürk Satranç Spor Kulübü 8. oldu. THY Spor Kulübü 6. Masa oyuncusu IM Ediz Gürel Dünya satrancının devleri arasında oynadığı 7 maçın 7'sini de kazanarak uzun yıllar unutulmayacak bir başarıya imza attı ve masa birincisi oldu.

IM Ediz Gürel -GM Mateusz Bartel (Polonya), 6. Masa, 4. Tur

İskoç Açılışından gelen yandaki konumda siyah vezir a3 karesine inerse b2'den mat yapar. Bu tehlikeye karşın Gürel, Vxd4 ile karşı tehdit oluşturuyor. Siyah vezir son sırayı da korumak zorunda. En iyisi bir hava deliği açmak: 28...h6 29.a4 bxa3 (g.a) 30.Şa2 Vc7 a3 karesi kendi piyonuyla kapanınca siyah vezir geri çekiliyor. 31.Vd7 Vb8 32.f4 a5 33.Kd3 Va8 34. e6 a4 35.exf7+ Şf8 36.b4! Va6?? 37.Ke3! Siyah terk etti. 1-0 38.Ve7+ veya 38.Ke8+ tehditleri önlenmiyor.

Eray Kılıç – GM Jaime Santos Latasa (İspanya), 5. Masa, 7.Tur

Zavallı Siyah, fil çifti olduğu için kendine kazancın yakın olduğu düşüncesiyle seviniyordur belki ama eğer merkez kapalı ise bunun bir önemi yok ki. Kılıç, kapalı merkez konumunda atın file üstün olduğunu kanıtlıyor. 32.Axf6 gxf6 Bir de nur topu gibi bingeci oluştu Siyah'ın. 33.Af2 Şg7 34.h4 Fb5 35.Ah1 Fc4 36.Ag3 Şh6 37.b3 Fd3 38.Şe3 Fa6 39.a3 Fb5 40.a4 Fc6 41.Ae2 b5 42.Ac3 bxa4 43.bxa4 Şg7? 44.Şd3 Şf8 45.Şc4 Şe7 46.Şc5 Şd7 47.Ad5 Fb7 48.Af6+ Şe7 49.Ad5+ Şd7 50.Ac3 Fc6 51.Şb6 Şd6 52.f6? (52.g4! hxg4 53.h5 g3 54.h6 g2 55.Ae2 Fxe4 56.h7 Fc6 58.h8V +- Kılıç bunu kaçırdı ama Siyah'ın fili o kadar kötü ki böyle de kazandı.) 52...Fa8 53.g3 Fc6 54.Şxa5 Şc5 55.Şa6 Şd4 56.Şb6 Fa8 57.Ab5+ Oyun 10 hamle daha oynandı ve Siyah terk etti. 1-0 Eray Kılıç, 7'de 6 puan ile 5. masa ikincisi oldu.

IM Ekaterina Atalık – GM Anna Ushenina, Kadınlar 2. Tur, 1. Masa

37.Kh8 Ff8 Siyah'ın c piyonu tehlikeli biçimde ilerlerken arkasındaki kale ne yapmaya gider tahtanın köşesine? Daha da geri de dönemez üstelik! Atalık'ın planı az sonra belirecek. 38.Kxh7+ Şg6 39.Kh8 Ka8 40.Kg8+ Şh7 41.Axf6+ Şh6 42.Şg2! Çok serinkanlı bir hamle. 42...c3 Yükselmeye az kaldı. 43.g4! Ka5 Siyah tehlikeli bir oyun seziyor; rakip 1 hamlede mat yapacak. 44.Kxf8 Kc5 Filini kaptırdı Siyah ama yeni vezir çıkaracağı umudu var içinde. 45.Kg8! c2 46.f4! c1=V 47.g5+ Kxg5 48.fxg5+ Vxg5 49.Kxg5 Siyah terk etti. Şık bir kazanç.

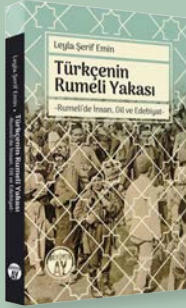

Bize Gönderilen Kitaplardan

Türkçenin Rumeli Yakası

Rumeli'de İnsan, Dil ve Edebiyat
Leyla Şerif Emin
Büyüyen Ay Yayınları

Bu yıl Lozan'ın, Ankara'nın Başkent oluşunun, Cumhuriyet'in yanında Büyük Mücadele'nin de 100. yılı. Nedense Türk Cumhuriyetleri, Asya sık sık gündeme getirilirken Batı'daki, Avrupa'daki Türk izleri anımsanmaktan bile kaçınıyor. Leyla Şerif Emin, yakılan, yıkılan topraklarda yeniden yeşeren "Türkçenin Rumeli Yakası"nın önde gelen adlarından biri. "İnsan, dil, edebiyat bir kültürü, bir coğrafyayı, bir coğrafyanın hayat şeklini en iyi aksettiren ayna... Dil ise belki de bunların en mühimidir, zira "insan"ı belirleyen, şekillendiren bir aygıttır dil. İnsan, birbiriyle uyumlu çalıştığında asıl ve anlamlı semeresini veren akıl ve dille insandır. Çünkü insan olmanın mazhariyeti ve mesuliyeti, akıl ve dilin müşterek mesaisiyle ikrar ve idrak edilir. Türkçe hâlâ suyun iki tarafını kopmaz

bağlarla bağlamakta; kelimeler ve kelimelerin arkasına gizlenmiş gelenekler, örfler, hayat biçimleri yani kısaca kültürümüz ve medeniyetimiz, Türkçe sayesinde tamlığını ve insicamını sürdürmektedir. Bugün bütün engellere, bütün güçlüklerle rağmen Balkan topraklarında, özellikle Bulgaristan'da, Batı Trakya'da, Makedonya ve Kosova'da şair ve yazarların birer dil nöbetçisi, birer dil işçisi sıfatıyla yazmaları ve üretmeleri, dergiler çıkartmaları, sanal ortamlar kurmaları, radyo programları düzenlemeleri hatta televizyonlarda Türkçenin ve Türk kültürünün varlığını yaşatmaları çok büyük bir mana ifade etmektedir."

Türk Mitolojisi 101

Bir Çırpıda Türk Mitolojisi
Selma Çolak
Say Yayınları

Başlangıçta buçaksız suların başka hiçbir şey yoktur: Daha ne yer, ne gök, ne deniz varlığa gelmiştir. Tanrı Ülgen bu bilinmez suların üzerinde uçup durur fakat konacak bir yer bulamaz. Bu sırada ilahi bir ses ona hitap eder ve "Karşına çıkan şeyi tutup yakala" der. Tam o sırada suların bir taş fırlar. Ülgen hemen taşı

yakalar; artık üzerinde durabileceği bir yer vardır. Şimdi sıra dünyayı ve diğer âlemleri yaratmaya gelmiştir. Ülgen, dünyayı yaratmaya başlamak ister ama bunu nasıl yapacağını bilemez. İlahi sesin ona yanıt vermesini umarak bunu nasıl yapabileceğini sorar. Bu kez sesin kaynağı olan Ak Ene (Beyaz Ana) kendini gösterir, “Yap, olsun” der ve sulara gömülüp ortadan kaybolur... Türk mitleri bu öyküyle başlıyor ve birbirinden ilginç başka pek çok mitle devam ediyor. Mitolojiye ve Türklerin eski inançlarına ilgi duyanlar için eşsiz bir kaynak!

Dünya Sakin Bir Yermiş Gibi

Alkım Doğan
Ayrikotu Yayınları

Tomris Uyar ödülü alan İlk öykü kitabıyla okurunu se-lamlayan akade-misyen, gezgin, çevirmen Alkım Doğan her say-fada “kol kırılır yen içinde kalır” diye gizlemeye

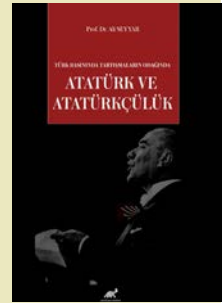
çalıştığımız şişen yaralarımıza neşter atıyor. Acılarımızla yüzleştiriyor. Ev-den okula, sokaktan işe değiştirilen koşullarda sakatlanan, yaşayan ölü-lere dönüştürülen hayatlarımız. Ku-lak arkası edilen hikâyelerle sevgi-

sizlik, yabancılaşma ve istismarın yanı sıra yaşama sevincine, kıyıda kalmış güzelliklere dair ne varsa hayatın içinden cımbızla seçtiği olayları, kırılma anlarını incelikle aktarıyor. Yalın anlatımıyla ördü-ğü öykülerinde kuşlara, ağaçlara, sokaklara, yalnız çocuklara, çıkış arayan insanlara ve daha iyi bir dünyanın umuduna hayat veriyor.

Türk Basınında Tartışmaların Odağında Atatürk ve Atatürkçülük

Ali Seyyar
Paradigma
Akademi
Yayınları

Türkiye Cumhu-riyeti demok-ratikleştikçe Türk basınında,

yakın siyasî tarihini âdetâ masaya yatırmak istercesine, Atatürk ve Atatürkçülük ile ilgili haberler de hiç gündemden düşmemektedir. Ne var ki hemen her bir haber, yeni tartışmalara yol açmaktadır. Sosyal siyaset uzmanı olan bu kitabın yazarı Ali Seyyar, son yıllarda Türk basınında bu bağlamda çıkan haber-leri objektif olarak değerlendirerek, merak edilen konuların ve soruların perde arkasını ilginç ve o kadar çarpıcı bulgularla aralamaktadır.

Bir Fotograf Bin Sözcüğe Bedeldir

Gönderi: ASLI ŞENTÜRK, TRABZON

Bu kitabı okurken çokça gülecek, bazen de hüznüleneceksiniz.
Soluk soluğa bitirdiğinizdeyse bir kez daha okumak isteyeceksiniz.
Çünkü o güzel günleri anlatıyor.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

ÖZDEMİR ALTAN

Avangart düşünceyi Türkiye'ye getirdi. Yalınlık ve basitliğin getirdiği doğallık ve içtenlik ile sanatına uyguladı. Ona göre: "Sanat birbirinden farklı kavram, köken, yapı ve mantıklardan oluşur. Sanatçı idealisttir, avangarttır, sanatın ticaretle hiçbir ilişkisi yoktur. Sanata zorla anlam yüklenemez, onun kendi anlamını kendinin bulmasına izin verilmelidir. Yani doğal olmalıyız. Türkiye'de para, sanata egemen oldu. Ne kadar samimi olursak o kadar iyi sanat yaparız. Resim ya iyidir ya da değildir ve bu gelecekte belli olacak. Sanatçı güzel resim yapma adına insanları avlama emeli taşıyan sık, dekoratif, nostaljik veya sevimli olanı uygulama yanılgısına düşmektedir. Bütün alanlarda olduğu gibi sanatta özellikle ahlakın ne kadar büyük değer ifade ettiğini gözlemlemekteyiz. Türkiye'de sanat olup olmamayı belirleyen etmen doğrudan doğruya ahlakla ilgilidir. 500 yılı aşkın bir süredir düşünmenin hele yaratmanın yasak olduğu bir ülkede gelişmiş bir düşünce ve hele var olma koşulları oldukça ağır olan bir ortamda sanat olabilir mi? Düşünün bir kere?"

ISSN 1301-7608

9 771301 760320